

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Adamič

Neodgovorna država – primeri diskriminacije v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Adamič

Mentorica: doc. dr. Sandra Bašić Hrvatinić

Neodgovorna država – primeri diskriminacije v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvala

Doc. Dr. Sandri Bašič - Hrvatini za strokovne nasvete, usmeritev in spodbudo.

Mag. Matevžu Krivicu za strokovne nasvete in pomoč, še posebej pa za njegovo zavzemanje za človekove pravice in za pomoč meni in mojemu prijatelju v azilnem postopku, za kar mu tu izrekam globoko spoštovanje.

Faramarzu za pogum in ljubezen.

Sestram Katji, Barbari in Mariji, ker so mi stale ob strani in mi pomagale tudi pri izvedbi raziskave.

Kaji Andolšek Jesenovec, ki mi je olajšala delo s svojimi nasveti.

In vsem drugim sodelujočim, ki so s svojo izkušnjo ali s strokovnim mnenjem prispevali k nastanku tega diplomskega delu.

Neodgovorna država – primeri diskriminacije v Sloveniji

To diplomsko delo povzema, kako Slovenija ravna kot neodgovorna država v primeru ranljivih, depriviligiranih skupin kot so tujci v Sloveniji in s svojo restriktivno zakonodajo kot tudi restriktivno prakso povzroča kršitve človekovih pravic in dopušča njihovo nadaljevanje. Prikaz problema se prek teoretičnega pregleda nastanka diskriminacije, začetkov in ustvarjanja globokih razsežnosti ksenofobije v post-socialistični Sloveniji in dodatnega doprinosa medijev k njenemu porastu ter pregleda pravne situacije nadajuje v kvalitativno raziskavo, v katero so vključeni žrtve diskriminacije, vladne in nevladne organizacije, ter pravna strokovnjaka mag. Matevž Krivic in dr. Goran Klemenčič. Podrobneje delo dokazuje primere diskriminacije na primeru prosilcev za mednarodno zaščito, na primeru izbrisanih in splošnega problema diskriminacije tujcev v slovenski družbi.

Ključne besede: diskriminacija, predsodki, tujci, mednarodna zaščita, pravna država

Irresponsible state – the cases of discrimination in Slovenia

This diploma work reflects how Slovenia acts as irresponsible state in the case of vulnerable and underprivileged groups, such as foreigners in Slovenia. By means of its restrictive legislation as well as its restrictive practices, Slovenia produces violations of human rights and permits their continuation. After a theoretical review of the origin of discrimination, the beginnings and creation of deep dimensions of xenophobia in post-socialist Slovenia, the presentation how media additionally contributed to its increase and the screening of the legal situation, the presentation of the problem moves to a qualitative research, which includes victims of discrimination, governmental or non-governmental organizations as well as the legal experts, the former Slovenian constitutional court judge Matevž Krivic, M.A., and Dr Goran Klemenčič. The work also produces evidences of the following cases of discrimination: in the case of the applicants for international protection, in the case of the so-called *deleted citizens* and in the case of the general problem of discrimination of foreigners in Slovenian society.

Key words: discrimination, prejudice, foreigners, international protection, rule of law

Kazalo

1	Uvod.....	7
2	Diskriminacija, ksenofobija in njena umestitev v post-socialistično Slovenijo	10
2.1	Definicija diskriminacije in njena umestitev.....	10
2.2	Definicija ksenofobije	12
2.3	Razvoj ksenofobije v Sloveniji - post-socialistično obdobje: opravičevanje ksenofobije in s tem ustvarjanje njenih globokih razsežnosti.....	12
3	Oblike diskriminacije in akterji.....	15
3.1	Kategorije diskriminacij.....	15
3.2	Kdo diskriminira in kdo so diskriminirani?	19
4	Posledice diskriminacije.....	21
4.1	Marginalizacija in socialna izključenost ter širjenje diskriminacije.....	21
4.2	Ekonomske posledice za družbo in vsaj zdravstvene za žrtve	21
4.3	Politični in varnostni problem	22
5	Načini preprečevanja diskriminacije in ravnanja v primeru kršitev prepovedi diskriminacije. 24	
5.1	Preprečevanje diskriminacije	24
5.1.1	Notranja motivacija za ravnanje brez predsodkov	24
5.2	Ravnanje, ko je bila kršena prepoved diskriminacije.....	25
5.2.1	Notranja pritožbena pot.....	25
5.2.2	Mirno reševanje sporov	26
5.2.3	Zagovornik/zagovornica načela enakosti : Urad za enake možnosti.....	26
5.2.4	Urad varuha/varuhinje človekovih pravic	27
5.2.5	Inšpektorati.....	27
5.2.6	Sodišča	28
6	Pregled pravne situacije v Sloveniji	29
6.1	Osnovni pojem: kdo je tujec?.....	29
6.2	Pravni akti, ki prenašajo načelo enakosti v pravni red Republike Slovenije.....	30
6.3	Pravica do mednarodne zaščite	32
6.3.1	Zakonska osnova	32
6.3.2	Ocena zakona v Sloveniji s strani UNHCR.....	34

6.3.3	Sistematično kršenje pravice do azila	34
6.3.4	Pomembne posledice slovenskega zakona za mednarodno zaščito.....	36
6.4	Pravo Evropske unije in varovanje človekovih pravic	37
6.4.1	Potencialne pomanjkljivosti slovenske zakonodaje skozi prizmo prepovedi diskriminacije zaradi pravnega statusa.....	39
6.4.2	Pravica do brezplačne pravne pomoči nujna v primeru mednarodne zaščite.....	41
7	Primeri diskriminacije v Sloveniji.....	43
7.1	Statistični podatki – sum diskriminacije prosilcev za azil.....	44
7.1.1	Prikaz števila zavrnitev prošelj za azil	45
7.1.2	Prikaz podatkov, ki dokazujejo sum na diskriminacijo.....	48
7.2	Dokaz diskriminacije prosilcev za azil – restriktiven zakon, restriktivna praksa	51
7.2.1	Generalni sekretar MNZ: dr. Goran Klemenčič	52
7.2.2	MNZ, sektor za mednarodno zaščito.....	53
7.2.3	Pravni zastopnik prosilcev za azil mag. Matevž Krivic	55
7.2.4	Izkustva nevladnih organizacije: zakon in praksa	65
7.2.5	Ocena dela državnih inštitucij	66
7.2.6	Eden izmed kazalcev učinkovitosti sistema za mednarodno zaščito.....	67
7.2.7	Opis lastnega izkustva – stati ob strani prosilcu za azil	68
7.2.8	Izkustva žrtev: poglobljeni intervjuji s prosilci za azil in z begunci	70
7.3	Primer Izbrisani	73
7.3.1	Opis izbrisanih in reševanje njihovega problema v Sloveniji	73
7.3.2	Mnenje dr. Gorana Klemenčiča o vprašanju izbrisanih	75
7.3.3	Družbeno-politične razsežnosti problema izbrisanih	76
7.4	Diskriminacija tujcev v širši slovenski družbi	77
7.5	Diskriminacija tujcev v slovenskih medijih	82
7.5.1	Islamski – teroristični?	83
7.5.2	Izbrisani – grožnja in ne oškodovanci?	83
7.5.3	Problematike o problemu mednarodne zaščite v medijih sploh ni.....	84
8	Vrnitev k svobodi, pravici in enakosti v okviru države.....	86
9	Sklep.....	89
10	Literatura	93

1 Uvod

Uvod začenjam s citatom iz Talmuda (Chalier 1998, 361): *»Če ne bom odgovoril zase, kdo bo odgovoril namesto mene in če bom odgovarjal samo zase, ali bom res ostal še jaz?«* S tem želim nakazati, zakaj govorim v tem diplomskem delu o diskriminaciji v Sloveniji. Sama sem jo izkusila, ko sem stala ob strani prijatelju, ki je zaprosil za subsidiarno zaščito. Šele takrat sem spoznala, kako nemočne so žrtve diskriminacije in kako boleča je v resnici njihova realnost v Sloveniji. Problem diskriminiranih je namreč tako občutljiv za žrtve diskriminacije – gre namreč za kršenje temeljnih človekovih pravic in svoboščin – da o njem same največkrat ne morejo spregovoriti, če pa že spregovorijo, tvegajo s tem izgubo še drugih človekovih pravic. Tako problem ostaja pometen pod preprogo z vidika presojanja in delovanja pravne države, stiska žrtev diskriminacije pa dobiva nedojemljive razsežnosti.

Zato se bom v tem diplomskem delu omejila na diskriminacijo tujcev v Sloveniji oziroma na ljudi, ki bi v naši državi morali dobiti pravico do državljanstva, bivanja, azila ali subsidiarne zaščite, ter bi morali biti obravnavani v okviru teh pravic enakopravno. Cilj diplomske naloge je prikazati, kaj je diskriminacija, kakšna je vloga države, kdo diskriminira in kdo so diskriminirani, kako prepoznati diskriminacijo in kako ukrepati ter pomagati žrtvam diskriminacije.

OPREDELITEV HIPOTEZ

Slovenija ravna kot neodgovorna država v primeru tujcev oziroma diskriminiranih skupin.

Republika Slovenija ravna kot neodgovorna država v primeru tujcev oziroma diskriminiranih skupin. To bomo v tem diplomskem delu utemeljili na primeru izbrisanih, problemu podeljevanja statusa begunca prosilcem za mednarodno zaščito, kar kažejo statistični podatki in intervjuji s posamezniki, ki so žrtve tega ravnanja in z njihovimi zagovorniki, t.j. pravni zastopniki ter pogovori z nevladnimi organizacijami.

Sovražni govor kot svoboda govora in neodgovorni odnos države do diskriminiranih vplivata na ustvarjanje pogojev neenakosti tujcev oziroma diskriminiranih skupin.

Z javnim diskurzom, ki dopušča sovražni govor kot svobodo govora, in z neodgovornim odnosom države do diskriminiranih, se ustvarjajo pogoji neenakosti za diskriminirane in za tiste, ki jim pomagajo. Hkrati postaja problem diskriminiranih problem celotne družbe: povečujejo se konflikti med ljudmi, prav tako so prizadeti vsi vpleteni v konflikt – tako tisti, ki je ranjen, kot tisti, ki napada zaradi prepričanosti ogroženosti.

Žrtve diskriminacije si zaradi položaja, v katerem so, velikokrat ne morejo pomagati same.

Kako naj se branijo in postavijo zase žrtve diskriminacije? Žrtve so diskriminirane s strani ljudi, s strani medijev in s strani države. V okviru države mislim na vse tiste, ki jim država s svojimi dolgotrajnimi postopki o pravici do bivanja, državljanstva, statusa begunca in podobno krati temeljne človekova pravice. Ali resnično verjamemo, da se žrtve lahko vedno poslužijo pritožb brez negativnih posledic zanje oziroma – tudi če odmislimo negativne posledice – ali pravni organi delujejo, ko gre za pritožbe? Če lahko na to odgovorimo pritrdilno, potem smo popolnoma zanemarili celosten pogled na človeka, ki ob tem tvega lastno življenje in s tem vpliva seveda tudi vsaj na svoje bližnje, na primer na svojo družino. Tak primer so na primer tisti, ki zaprosijo za mednarodno zaščito, torej za pridobitev azila v Republika Sloveniji, ker imajo do tega seveda pravico, po drugi strani pa se bojijo, da bi jih Republika Slovenija zavrnila in vrnila nazaj v njihovo matično državo, tam pa jih čaka mučenje, smrtna kazen in podobno. In ti primeri niso mejni, kar bom pokazala v nadaljevanju.

Pojav diskriminacije tujcev ni omejen le na tiste tujci, ki imajo probleme s statusom, pač pa so tudi tisti, ki imajo urejen status, žrtve diskriminacije zaradi dejstva, da so tujci.

Žrtve diskriminacije niso le tisti tujci, ki imajo probleme s statusom, ki zadeva pravico do bivanja in dela v Sloveniji, ampak tudi tisti, ki imajo urejen pravni status in z njim

pripadajoče pravice, so kot tujci postavljeni v neenak položaj bodisi pri iskanju zaposlitve, koriščenju storitev, iskanju stanovanja in tako dalje.

Za preverjanje hipotez in preučevanje raziskovalnega problema bomo pregledali relevantne teorije, raziskave, statistične podatke in izvedli kvalitativno raziskavo s poglobljenimi intervjuji.

2 Diskriminacija, ksenofobija in njena umestitev v post-socialistično Slovenijo

2.1 Definicija diskriminacije in njena umestitev

Izraz diskriminacija je splošen in ga lahko pojasnimo skupaj s pojmom predsodek. **Predsodek** je (E.E. Cashmore v Haralambos in Holborn 1999, 696) »priučeno prepričanje in vrednote, ki vodijo posameznika ali skupino k pristranosti proti članom neke določene skupine. Predsodek je torej to, kar ljudje mislijo, in ni nujno prevedeno v dejanja. **Diskriminacija** pa so po drugi strani dejanja.« In ta dejanja so kazniva, saj je diskriminacija opredeljena kot kaznivo dejanje v 141. členu Kazenskega zakonika Republike Slovenije.

Dejanja diskriminacije temeljijo na stereotipih o določeni skupini ljudi. **Stereotipi** so pretirano poenostavljena ali neresnična posplošitev o družbenih skupinah (Haralambos 1999, 696, poudarki dodani). Definirani so kot socialni konstrukti, ki igrajo odločilno vlogo pri vsakdanji adaptaciji na socialno okolje, obenem pa izkrivljajo realnost, predvsem podobo ljudi kakršni so v resnici: enkratni, različni, spremenljivi posamezniki (Ule 1997, 156).

Razlogi za diskriminacijo se skrivajo v razlogih za nestrpnost, kot piše Kuhar (2010, 35). V osnovi so razlogi povezani z družbeno kategorizacijo: mi in oni. Nestrpnost in s tem diskriminacija sta povezani z vzpostavljanjem razlik med *nami* in *njimi* in z vrednotno označitvijo teh binarnih kategorij. Z drugimi besedami: *nam* pripišemo pozitivne lastnosti, *njim* pa, zato da se v odnosu do njih lahko konstituiramo kot dobri oziroma boljši, pripišemo negativne lastnosti. Pri tem ključno vlogo odigrajo predsodki in stereotipi (Kuhar 2010, 35).

Lippmann (1999) je bil prvi, ki je uvedel besedo stereotip. Stereotipe je označil kot »bistven del človekove osebne identitete in deluje kot obramba našega položaja v družbi. Stereotipi so urejena in bolj ali manj trdna slika o svetu, ki smo ji prilagodili svoje navade,

okus, zmožnosti, udobje in upe« (Lippmann 1999, 86). Stereotipi ne prezentirajo pravih ljudi, ampak so splošno razširjene ideje oziroma prepričanja o določenih družbenih skupinah. Stereotipe pogosto razumemo kot laži, katere bi morali preseči, da bi se lahko znebili predsodkov in se med seboj soočali kot enakopravni ljudje.

Ko dobi neka družbena skupina na osnovi stereotipov pripisane negativne ali pozitivne ocene, nastanejo predsodki, ko pa pride do dejanj, je to diskriminacija. Uporablja se tudi izraz rasni predsodki in rasna diskriminacija za opisovanje predsodkov in diskriminacije, uperjenih proti skupinam zaradi njihovega članstva v domnevni rasi ali etnični skupini (Haralambos in Holborn 1999, 696).

Dominantni socialni predsodki in rasizmi imajo dokaj jasno vlogo *opravičevanja sveta*, to je konkretnih razmerij moči, privilegijev in diskriminacij in tako podpirajo, racionalizirajo in legitimirajo obstoječi *status quo* v dani družbi. To je njihova ideološka funkcija: opravičujejo izkoriščanje marginalnih skupin, ustvarjajo razlike glede na dozdevno upravičene in naravne (Ule 2005, 29–30). V zahodni kulturi so dominantne vrednote tekmovalnost, konkurenčnost in razlikovalnost, zato je prav v tej kulturi značilno prizadevanje za medkulturne razlike in za dajanje prednosti lastni kulturi (Wetherell in Sampson v Ule 2005, 30). Predsodki zahodnjakov do pripadnikov nezahodnih kultur, religij in narodov se natančno ujemajo z ideologijo individualizma, podprto še s preostanki protestantske etike dela in liberalizma: merilo za vrednost človeka je njegov uspeh oziroma neuspeh v družbi. Gre za posebno obliko *implicitne teorije pravičnega sveta* (Sampson v Ule 2005, 30). Po tej teoriji je vsak človek odgovoren zase za svoj uspeh oziroma si je sam kriv za svoj neuspeh. Osebe in skupine, ki se tej logiki individualizma, konkurence, storilnosti in tržne menjave ne znajo ali se nočejo podrediti, so v okviru prevladajoče individualistične kapitalske logike zahodnih družb poraženci, neuspešni in neprilagojeni. Ker se večina nezahodnih kultur težko podredi tovrstnim normam in pričakovanjem, naletijo na odpor in izkoriščevanje, diskriminacijo in paternalizem. Predsodki pa na tem mestu igrajo pomembno, če ne osrednjo vlogo v discipliniranju množic in posameznika. Omogočajo namreč *ponotranjeno 'nevidno' oko*, ki neopaženo opazuje in nadzoruje vsakogar, samo pa se izogiblje pogledu in nadzoru (Ule 2005, 30–31). »Je torej podoben

panopticomu, ki ga ima Foucault za jedro mikrofizike oblasti« (Foucault v Ule 2005, 31). Kot piše Ule (2005, 31–32):

V jedru slehernega predsodka je človekov strah pred tem, da bi sam postal objekt predsodka, če se ne bo držal določenih norm in vedenjskih pravil. Ni naključje, da vsakemu negativnemu predsodku do drugih ustreza korelativni pozitivni avtopredsodek. To razliko med predsodki do drugih in do samega sebe je treba vsakodnevno ohranjati, 'hraniti' z novimi in novimi potrjevanji. Temelji na potlačenju ambivalentnih občutij, čustev in stališč posameznika do drugih in do samega sebe. To potlačenje potrebuje določeno duševno energijo in disciplino, sicer izgublja na moči in subjektu grozi 'povratek potlačenega'.

2.2 Definicija ksenofobije

V Slovarju slovenskega knjižnjega jezika je ksenofobija definirana kot sovraštvo, odpor do tujcev in tujega.

Cashmore (v Kuzmanić 2003, 17) jo definira kot nekoliko neprecizen psihološki koncept opisovanja posameznikovega nagnjenaj k strahu ali gnusu pred drugimi osebami ali skupinami, ki so razumljeni kot *outsiderji*.

Vendar pa, ko označimo neko osebo, ki kaže vse znake ksenofobnega mišljenja ali celo vedenja za ksenofobno, še ne povemo ničesar o racionalnosti takega stanja. In ker ne sprožimo izpraševanja o osnovnih vzrokih njenega nagnjenja, ima ksenofobija le omejeno analitično vrednost in je zato izpadla iz sodobnjega besednjaka o rasnih in etničnih odnosih. Mnogi jo imajo za masovno ideologijo konca 20. stoletja, ki je danes še vedno prisotna tudi pri nas in ne izgublja svoje popularnosti (Petković 2001, 201).

2.3 Razvoj ksenofobije v Sloveniji - post-socialistično obdobje: opravičevanje ksenofobije in s tem ustvarjanje njenih globokih razsežnosti

Klinar (1994, 44–45) pravi, da »pojave, ki se kažejo v ksenofobiji – patološkem strahu in ogroženosti pred tujci, opazamo tudi v razvitejšem svetu, ki se s težavo prilagaja novim

razmeram po razpadu socialističnega bloka in se panično boji migracijskih pritiskov z Vzhoda.« V Sloveniji je po letu 1989 sledilo obdobje, ki je pripomoglo k odločilni spremembi v procesu razumevanju pomenov *domačega* (tudi *čistega* ali *nacionalnega*), in na drugi strani *tujega*. Očiten obrat od umetno kultiviranih principov solidarnosti, združenosti in bratstva k dobro varovani dihotomični ideji *zahoda in ostalega* je imel posledično velikanske posledice, še posebno vidne v vstaji novih radikalnih fenomenov in njihovih sočasnih novih manifestacij. Ta obrat je prinesel nove poti razmišljanja in ravnanja. Po več kot desetletju izkušenj s post-socialističnimi sistemi ni dvoma o tesni povezavi med post-socializmom in ksenofobijo: kar je *domače* je povečevano; borba za *naše* vrednote in moralo in tudi boj za *našo* nacijo ali nadnacijo (veliki drugi) agresivno potiskajo stran vse in vsakogar, kar ogroža to toplo domačnost (Pajnik 2001, 7).

Naše si utira pot ven skozi politično udejstvovanje in množične medije. Ksenofobija je v post-socialističnih družbenih funkcijah v službi *zaščite* tega, kar je *našega*, kar je *izvornega*. S tem opravičuje sebe in hkrati tudi *nas* – *mi* uporabljamo mehanizme ksenofobije, ki služijo višji ideji *zaščite*. In kaj je pravzaprav *zaščiten*? Prepričanje, da smo *mi* kot posamezniki in *naše* čiste vrednote civilizacije *zaščiten*e s strani *drugih* in njihovega barbarizma, napačne morale in primitivnih vrednot. In kdo so ti *drugi* in tisti, ki so *drugačni*? To so imigrantje, Romi, Židje, Čečeni, duševno moteni idr. Eden izmed specifičnih vplivov ksenofobije in z njo povezanih pojmov, ki so bolj ali manj rasizem, nacionalistični populizem, šovinizem, različne anti-manifestacije, kot je na primer anti-semitizem, je lahko, gledano iz posameznikove perspektive, napad na posameznikovo integriteto. Posledično govorimo o ljudeh v kategorijah. Očitno, razvoj klasifikacije je v ponovnem produciranju dihotomij, kot so *dobro-slabo*, *boljše-slabše*, *mi-njihovi*, *oni-mi*, *civilizirani-barbari* itd. Kot drugo, manifestacija teh pojmov ima pomembne družbene vplive: s tem, ko so bolj ali manj odprto izraženi in udejanjeni s strani politične elite, postajajo vir naraščanja populizma in nacionalizma. To so stvari, ki bi nam morale vzbuditi skrb v obdobju post-socializma glede na to, da nove manifestacije teh pojavov nenehno naraščajo; in kakor hitro *mi* občutimo ogrožanje naše domačnosti na nek način, bo tam nekdo, ki bo za to odgovoren. Viktimizacija nevidnega sovražnika je na trenutek ironična in celo groteskna, vendar v svojih dejanskih posledicah presega brutalnost najtemnejših mor (Pajnik 2001, 8).

V procesu razvoja post-socializma se ksenofobija pojavlja pod različnimi pretvezami in je različno utelešena. In kar je še huje, je dejstvo, da se to dogaja legalno. V prvem *tranzitnem desetletju* je bila ksenofobija videna kot nekaj, kar je kratkega trajanja, medtem ko bi morala biti sedaj videna v svojih globljih dimenzijah, ki presegajo vsakršno možnost sprejemanja argumentov, ki jo opravičujejo in povezujejo ksenofobične reakcije z *naivnostjo, neškodljivo zaščito* in celo k *naravnim odgovorom*. Seveda, nič ni nenaravnega v samem zavračanju, temveč izgovori, kot je naravnost v odgovorih samih, samo manifestirajo, kar je bilo zanikano: ksenofobijo samo. Ksenofobija je lahko razumljena znotraj sfere, kar je percipirano kot nedemokratsko, to je pozicioniranje kot grožnja demokratičnemu razvoju ne le na nacionalnem, temveč tudi na mednarodnem nivoju (Pajnik 2001, 8).

3 Oblike diskriminacije in akterji

3.1 Kategorije diskriminacij

Diskriminacija se pojavlja v različnih oblikah in je ni vedno lahko prepoznati. V nadaljevanju si bomo pogledali kategorije diskriminacij in za razumevanje posamezne primere, ter kdo diskriminira in kdo so diskriminirani.

Diskriminacija je lahko posredna ali neposredna. O **neposredni diskriminaciji** govorimo, kadar se posameznika ali skupino obravnava neenako v primerjavi z nekom drugim v primerljivem položaju zaradi:

- narodnosti, rase, etničnega porekla, jezika,
- spola,
- starosti,
- zdravstvenega stanja, invalidnosti,
- verskega ali drugega prepričanja,
- spolne usmerjenosti,
- izobrazbe, gmotnega stanja, družbenega položaja ali
- katerekoli druge osebne okoliščine (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Primeri:

1. Oglas za delo administratorja/administratorke zahteva žensko, staro do petindvajset let.
2. Različna cena za obisk nočnega lokala za ženske in moške.

Posredna diskriminacija pa se pojavlja pogosto, saj je to diskriminacija v bolj zakriti in prefinjeni obliki: situacija na videz kaže enako obravnavo vseh posameznikov, vendar pa

postavlja predstavnike določene skupine v primerjavi z ostalimi v slabši položaj (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Primeri:

1. Podjetje v Nemčiji se odloči, da bo v postopku izbire prošenj izločilo prošnje vseh, ki živijo v določenem mestnem predelu. Ker živi v tem delu mesta visok odstotek Turkov, so slednji kandidati za to delo v slabšem položaju in zato žrtve posredne diskriminacije.
2. Oglas za delo gradbenega delavca zahteva odlično znanje slovenščine.

V okviru posredne diskriminacije obstajajo tudi **izjeme**, ki dovoljujejo posredno diskriminacijo v primeru, kadar jo objektivno opravičuje zakonit cilj, ki je primeren in nujen. Presoja o slednjem pa je nujna glede na konkretni primer (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Primer: Gradbeno podjetje zahteva, da morajo vsi delavci na nevarnem gradbišču nositi zaščitne čelade. Ta bi denimo imelo negativne posledice za Sikhe, ki morajo nositi turban. Vendar pa to ne bi bil primer nezakonite diskriminacije iz zdravstvenih in varnostnih razlogov (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Ena izmed oblik diskriminacije je tudi **nadlegovanje**, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo ter žali njeno dostojanstvo. Pri tem je ključnega pomena dojetje takšnega ravnanja kot nezaželenega s strani žrtve diskriminacije. Nadlegovanje se pojavlja v obliki nezaželenih predlogov, sugestivnih pripomb ali komentarjev, žaljivega in sovražnega govora, groženj z nasiljem in tudi telesne zlorabe, kot sta fizično in spolno nasilje. Na delovnem mestu so nadrejeni in drugi zaposleni, ki so priča nadlegovanju, (so)odgovorni, zato morajo nadlegovanje ustaviti in preprečiti, da bi se sploh pojavilo (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Primeri:

1. Na delovnem mestu namigovanje k spolnosti, pošiljanje pornografskih elektronskih pošilk sodelavki ali sodelavcu, ali pa tudi vztrajne pripombe na račun narodnostnega porekla sodelavca.
2. V lokalu, v katerem je zaposlen Nigerijec, ga naključen gost zmerja s »črnuharskim« podležem in bedakom. Pri tem lastnik lokala vse le opazuje in ničesar ne ukrene. Odgovoren je tudi lastnik lokala – ne samo gost – zaradi nadlegovanja z opustitvijo (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Diskriminacija preko povezave je primer, v katerem je oseba obravnavana slabše, zaradi povezave z drugo osebo, ki je neposredno ali posredno diskriminirana.

Primer:

1. Lokalna izpostava verige supermarketov uvede nova pravila pri delu blagajničark, po katerih morajo biti vsi, ki delajo na blagajni, na delu ob osmi uri namesto ob pol devetih, da zagotovijo, da je trgovina urejena in čista. Delavka, ki skrbi za invalidnega otroka, katerega šola se odpre ob osmi uri, ne more pravočasno prihajati na delo in dobi odpoved. Gre za posredno diskriminacijo preko povezave, saj je delavka neenako obravnavana zaradi skrbi zaradi invalidnega otroka, sama pa ni invalidna (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Institucionalna diskriminacija je lahko posledica sistemske ureditve, zakonskih predpisov, politik ali praks državnih organov in institucij, zato praviloma prizadene večje število ljudi ali celo vse pripadnike neke skupine. Institucionalna diskriminacija predstavlja nasprotje posameznim dejanjem diskriminacije, t.i. **individualna diskriminacija**, saj poteka na sistemski ravni (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Primer:

1. Slaba dostopnost prostorov, dobrin in storitev za invalidne osebe (na primer nezmožnost vstopa invalidne osebe v avtobus).
2. Nedostopnost medijskih vsebin v jeziku pripadnikov nepriznanih manjšin v državi.

Povračilni ukrepi oziroma viktimizacija pomenijo, da je diskriminirana oseba izpostavljena neugodnim posledicam zaradi svojega ukrepanja v zvezi z kršitvijo prepovedi diskriminacije (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Primer:

1. Odpoved delovnega razmerja s strani delodajalca, ker je prizadeta uslužbenka proti kršitelju ali delodajalcu vložila tožbo zaradi nadlegovanja na delovnem mestu ali pa samo v takšnem postopku sodelovala kot priča.

O **večplastni diskriminaciji** govorimo, ko hkrati sovpadata dve ali več osebnih okoliščin, ki so osnova za diskriminacijo.

Primer:

1. Najpogosteje ima ena oseba več identitet: starost, spol, spolna usmerjenost, narodnost, veroizpoved in invalidnost. Zato se dogaja, da se diskriminacija izvaja na več kot eni osnovi. Pripadnica narodnostne manjšine, na primer, je lahko žrtev spolne diskriminacije, rasne diskriminacije ali obojega hkrati. Enako je lahko invalidni član romske skupnosti žrtev diskriminacije na več ravneh (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Sovražni govor je ustno ali pisno izražanje diskriminatornih stališč. Z njim širimo, spodbujamo, promoviramo ali opravičujemo rasno sovraštvo, ksenofobijo, homofobijo, antisemitizem, seksizem in druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti. Mednje sodi tudi nestrpnost, ki se izraža z diskriminacijo in sovražnostjo zoper manjšine, migrante in migrantke (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Kot zadnje pa navajam t.i. **pozitivno diskriminacijo**, ki – nasprotno kot zgoraj našteje oblike diskriminacije, ki imajo negativne učinke na diskriminirane – ima pozitivne učinke na diskriminirane, z namenom da pomaga skupinam in posameznikom, ki so žrtve diskriminacije. Tak primer je akcija podjetja, ki se odloči zaposlovati predvsem invalide, saj so invalidni opredeljeni kot skupina ljudi, ki težje dobijo zaposlitev.

3.2 Kdo diskriminira in kdo so diskriminirani?

Razlikovanje samo po sebi ni sporno – nasprotno, ljudje si pogosto prizadevamo, da bi se razlikovali od drugih. Razlikovanje ljudi na osnovi njihovih sposobnosti in znanj je povsem legitimno, če na primer ponudimo zaposlitev kandidatu, ki ima višjo izobrazbo ali več uporabnega znanja od drugih. Vendar pa razlikovanje postane družbeno nesprejemljivo, ko brez razloga temelji na posameznikovi osebni okoliščini. Takrat to postane diskriminacija, ki ustvarja neenake možnosti in vzpostavlja skupine, ki imajo manj pravic od drugih, s tem pa so odrinjene na rob. Zato je diskriminacija prepovedana (Kogovšek in Petković 2007, 10–30).

Mirovni inštitut na spletni strani projekta Skupnosti za boj proti diskriminaciji (2001–2006) opisuje, da so nekatere skupine ljudi »v določenem okolju še v posebej slabem položaju, ker so bolj izpostavljene diskriminaciji. V Sloveniji in v EU nasploh štejemo med ranljive skupine ljudi, ki se v življenju najpogosteje srečujejo z diskriminacijo, zlasti osebe z invalidnostjo, osebe romskega porekla, istospolno usmerjene osebe, v zvezi z dostopom do določenih zaposlitev pa tudi ženske.« Pomembno mesto v izpostavljenosti diskriminaciji v Sloveniji pa zagotovo zavzemajo tudi tujci: za njih lahko izhaja diskriminacija bodisi iz njihovega pravnega statusa, bodisi iz dejstva, da so na osnovi rase ali narodnosti percipirani kot *drugačni* in je to osnova za neenakopravnost.

Kot je bilo pokazano že v poglavju *Definicije ksenofobije in Razvoj ksenofobije v Sloveniji – post-socialitično obdobje: opravičevanje ksenofobije in s tem ustvarjanje njenih globokih razsežnosti*, diskriminirajo tisti, ki se počutijo bodisi *ogrožene*, bodisi sebe postavljajo na višje vrednostni položaj, kjer si lastijo pravico, da zatirajo tiste, ki jih pojmujejo kot

drugačne, outsiderje, v vsakem primeru pa s svojimi razlogi zgolj opravičujejo ksenofobično ravnanje.

4 Posledice diskriminacije

4.1 Marginalizacija in socialna izključenost ter širjenje diskriminacije

Žrtve diskriminacije so posledično odrinjene na rob družbe: marginalizacija in socialna izključenost določenih skupin se lahko prenašata iz generacije v generacijo. Ta ne vpliva negativno le na diskriminiranega posameznika ali skupino, ampak tudi na celotno družbo, saj znotraj nje povzroča neenakosti in jo v celoti šibi. Določene oblike diskriminacije, ki jih družba tolerira in prenaša naprej, odpirajo možnosti za pojav novih, nadaljnjih oblik diskriminacije: na primer, če so določene etnične skupine diskriminirane na področju šolstva, običajno posledično ne bodo osvojile enake stopnje znanja in sposobnosti kot druge skupine, kar omogoča njihovo nadaljnjo diskriminacijo na področju zaposlovanja, dostopa do dobrin in storitev, dostopa do zdravstvenega varstva in podobno (Kogovšek in Petković 2007, 28–29).

Morda se različne oblike diskriminacije na prvi pogled zdijo nedolžne, vendar pa pogosto odpirajo možnosti za druge, hujše oblike diskriminacije, zato bi jih morala družba odpravljati že v kali. Tak je primer apartheida, ki se je začel s popisovanjem rasne pripadnosti ljudi, nadaljeval pa s preseljevanjem in ločenimi območji, s prepovedjo medrasnega sklepanja zakonskih zvez in intimnih odnosov ter z omejitvami prenosov premoženja med pripadniki različnih skupin – diskriminacija je torej prešla v segregacijo. Oblasti so predpisale ločene čakalne vrste, avtobuse, lokale, sedeže, klopi in podobno. Tako se je *rasistična* diskriminacija vtkala v vse pore družbenega življenja (Kogovšek in Petković 2007, 28–29).

4.2 Ekonomske posledice za družbo in vsaj zdravstvene za žrtve

Negativni učinki so tudi na ekonomskem področju. Dolgotrajna diskriminacija, pa naj gre za sovražni govor, nadlegovanje, segregacijo ali kakšno drugo obliko diskriminacije,

poslabšuje zdravstveno stanje žrtev, prispeva k povečanju obolelosti za kroničnimi boleznimi, k psihološkim obolenjem ter depresivnim in suicidnim stanjem. Znani so primeri oseb, ki so zaradi večletnega šikaniranja na delovnem mestu hudo zbolele ali celo postale nezmožne za delo. Diskriminacija povečuje stroške zdravstvenih storitev, zdravil in bolniških staležev, ter prispeva k zanemarjanju razpoložljivih virov, zmanjšuje produktivnost in s tem blagostanje celotne družbe (Kogovšek in Petković 2007, 28–29).

4.3 Politični in varnostni problem

Kot navaja Devetak (2006, 5–6) diskriminacija na etnični in verski podlagi predstavlja za Republiko Slovenijo ne le pravnomoralni, ampak tudi latentni politični in varnostni problem. Imenuje t.i. *tempirane politične in socialne bombe*, ki so neposredno ali posredno povezane s problemom diskriminacije, med katerimi so v ospredju:

- zavlačevanje z vračanjem pravic izbrisanim prebivalcem Republike Slovenije,
- neurejen pravni status in iz tega izhajajoče človekove in manjšinske pravice ustavno nepriznanih etničnih skupnosti, med katerimi so pripadniki nekdanje Jugoslavije in pa Nemci, in negativen odnos do urejanja pravic teh skupnosti,
- nenaklonjen odnos dela prebivalstva in največje verske skupnosti RKC do islama, ki se med drugim kaže v tem, da že desetletja preprečujejo graditev mošeje v Ljubljani, ki bi bila prvo islamsko versko središče v Ljubljani,
- neurejanje statusov Romov v skladu z Ustavo, nedosledno uresničevanje njihovih človekovih in manjšinskih pravic in primeri segregacije zlasti v izobraževanju,
- nepopolno izvajanje pravic pripadnikov madžarske in italijanske manjšine,
- stereotipno negativen odnos velikega dela prebivalstva do priseljencev, zlasti do tistih iz nekdanjega jugoslovanskega prostora in ksenefobija med ljudmi, da bi brez predsodkov sprejeli rasne, etnične in verske sestave prebivalstva Slovenije in s tem povezane pravice evropskega državljana,

- agorafobičen odnos posameznih skupin prebivalstva pred sosedi, ki se povečuje z dejanskimi ali namišljenimi političnimi in drugimi problemi, ki bremenijo odnose Slovenije s sosednjimi državami, zlasti s Hrvaško.

Zaostritev, tudi politizacija teh problemov, pa naj bo namerna ali spontana, bi lahko v povezavi z drugimi političnimi ali socialnimi vprašanji v ustreznih domačih in mednarodnih okoliščinah hitro narušila stabilnost slovenske družbe, kot tudi sposobnost države, da učinkovito deluje v korist vseh, tako na notranjem kot mednarodnem področju (Devetak 2006, 6).

Tolažba, ki jo večkrat slišimo, da imajo druge evropske države enake ali pa še hujše probleme z diskriminacijo, je le delno utemeljena. Republika Slovenija je tako glede na svojo majhnost in politično nezkušenost na tem področju kakor tudi glede na svoj geopolitični položaj in zgodovinsko tradicijo veliko bolj ranljiva za konfliktna situacije, ki izhajajo iz diskriminacije ljudi, kot velike države *množičnih migracij*, kot so Francija, Velika Britanija, Nemčija in podobne, čeprav se le-te srečujejo z mnogo bolj obsežnimi in zapletenimi problemi v večrasnih in večverskih odnosih. Vendar tudi te evropske države le za silo nadzorujejo vrh ledene gore, medtem ko se njena ogromna gmota pod vodo stalno povečuje, ne pa manjša. Zavaljo tega so problemi povezani z diskriminacijo za EU kot celoto eno od temeljnih etičnih, političnih, socialnih in varnostnih vprašanj, ki jih je treba najbolj resno in odgovorno obravnavati in za njih iskati dolgoročne rešitve (Devetak 2006, 7–8).

5 Načini preprečevanja diskriminacije in ravnanja v primeru kršitev prepovedi diskriminacije

5.1 Preprečevanje diskriminacije

5.1.1 Notranja motivacija za ravnanje brez predsodkov

Posamezniki so postali osveščeni glede oblik družbene diskriminacije, in tisti, ki so motivirani, da se izognejo diskriminatornemu obnašanju, so pri svojem ravnanju pogosto uspešni. Dokazano je še posebno koristna v nadzoru ravnanja brez predsodkov **notranja motivacija** (Fehr in Sassenberg 2009). Notranja motivacija za ravnanje brez predsodkov izvira iz notranjega, osebnega prepričanja in iz želje po doseganju egalitarizma. Zunanja motivacija za ravnanje brez predsodkov odseva željo po nediskriminatornem vedenju zaradi izogitvi negativnemu ocenjevanju drugih, ki obsojajo diskriminatorno vedenje. Pri tem se je notranja motivacija za ravnanje brez predsodkov izkazala za koristno v primerjavi z razdiralnim vplivom zunanje motivacije. Notranja motivacija je zmanjšala sovražno diskriminacijo, povečala pozitivno obnašanje nasproti stigmatiziranim in zmanjšala strah medsebojnega vplivanja. Kaj to pomeni za vpliv notranje in zunanje motivacije za ravnanje brez predsodkov v okviru pozitivne diskriminacije? Pomembno je razlikovati med vzrokoma, iz katere izhaja ena in druga oblika: notranja motivacija iz želje po doseganju enakosti, zunanja pa iz izogibanja napačnemu ravnanju in sankcijam s strani drugih. Notranjo in zunanjo motivacijo povezujeta različni strategiji.

Vendar pa imajo tudi pozitivne oblike diskriminacije lahko negativne posledice za specifične posameznike. Prepoznavanje negativnih učinkov pozitivne diskriminacije je težje v primerjavi z bolj očitnimi učinki sovražne diskriminacije. Toda kaj pomaga prepoznavati negativne lastnosti pozitivne diskriminacije? Fehr in Sassenberg (2009) v svoji raziskavi prikazujeta vpliv notranje motivacije na primeru pozitivne diskriminacije. Postavili so hipotezo, da notranja motivacija ne zmanjšuje, ampak povečuje pozitivno diskriminacijo tako dolgo, dokler se posamezniki ne zavedajo negativnih učinkov. To pa

zato, ker pozitivni nameni zahtevajo izkazovanje pozitivne diskriminacije, in ko enkrat izstopijo ven negativne posledice, notranja motivacija posameznika pospeši njegovo samokritičnost glede ravnanja skladnega s pozitivno diskriminacijo, kar se odseva v njegovi ponovni kritični oceni lastnega preteklega ravnanja pozitivne diskriminacije. Izsledki zadnjih raziskav (Fehr in Sassenberg 2009) prikazujejo pozitivni učinek notranje motivacije za ravnanje brez predsodkov in sicer glede prepoznavanja subtilnih oblik diskriminacije. Visoko notranje motivirani posamezniki so boljši v *zaznavanju* primernega v primerjavi z neprimernim odzivom v merjenju reakcij na predsodke. Ko posamezniki dobijo informacije o negativnih posledicah pozitivne diskriminacije, višja notranja motivacija pospeši samokritičnost lastnega obnašanja in zmoti tendenco izkazovanja pozitivne diskriminacije z naraščanjem notranje motivacije. To je dobro in slabo hkrati: na eni strani prikazuje, da zavedanje o škodljivih učinkih pozitivne diskriminacije vodi k večji samokritičnosti in manjši pozitivni diskriminaciji z naraščanjem notranje motivacije, a na drugi strani se zdi, da je to zavedanje odločilno, da notranja motivacija poveča naklonjenost pozitivni diskriminaciji.

5.2 Ravnanje, ko je bila kršena prepoved diskriminacije

V nadaljevanju navajam različne poti, ki jih razumem kot rezultat družbenega konsenza, kako ravnati v primeru, ko je bila kršena prepoved diskriminacije. Vendar pa bi veljalo pri tem poudariti naslednje: v primeru uradnih postopkov prijave diskriminacije po 141. členu Kazenske zakonika, je treba, ko je bila kršena prepoved diskriminacije, dokazati *škodoželjnost* osebe, ki je kršila prepoved diskriminacije. To je za žrtev še kako pomembno dejstvo, saj v primeru da tega v postopku ni mogoče dokazati, bo minimalni rezultat prijave dejanja ustavitev postopka, če že ne bo prineslo dodatnih posledic za žrtev diskriminacije.

5.2.1 Notranja pritožbena pot

Na spletni strani Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij (2010a) svetujejo, da je primerno, da žrtev v primeru, ko meni, da je bila diskriminirana s strani posamezne

institucije, ustanove ali podjetja, problem najprej skuša rešiti znotraj institucije, v kateri so ji bile pravice kršene. Vsi javni organi morajo imeti notranje pritožbene postopke, preko katerih se lahko prizadeti pritožijo zoper najrazličnejša nedopustna ravnanja ali opustitve. Zoper delovanja javne uprave, to so ministrstva, upravne enote, inšpekcije, lahko vloži na primer pritožbo po 5. členu Zakona o državni upravi. Zoper delo policije je pritožbo mogoče vložiti po 28. členu Zakona o policiji. V primeru diskriminacije na delovnem mestu se morajo delodajalci ustrezno odzvati na pisna opozorila kršiteljev pravic.

To je pomembno tudi, kadar žrtev v postopku ni uspešna, saj je takšno ukrepanje priporočljivo zaradi zagotavljanja dokazil pri morebitnem nadaljnjem ukrepanju v drugih postopkih. Vse pritožbe in odgovori naj bodo zato pisni, priporočeno pa je tudi shranjevanje kopij vseh dokumentov, ki jih žrtev pošlje ali prejme. Treba je paziti, da na primer zaradi zavlačevanja, ne zamudi poteka rokov, ki so določeni za vlaganje v drugih pravnih zadevah (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij 2010a).

5.2.2 Mirno reševanje sporov

V nekaterih primerih so na voljo tudi postopki za mirno reševanje sporov. Pod tem pojmom razumemo prostovoljno, t.j. da se obe stranki strinjata s takšnim načinom reševanja sporov, in zunaj sodno reševanje sporov, kjer se stranke bodisi sporazumejo, da bo o spornem razmerju dokončno odločila tretja nepristranska oseba ali senat (arbitražna), bodisi da bodo ob podpori nepristranskega posrednika v poštenem odnosu sami poiskali rešitev spora, t.i. mediacija (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij 2010a).

5.2.3 Zagovornik/zagovornica načela enakosti : Urad za enake možnosti

Pri Uradu za enake možnosti se žrtev diskriminacije lahko obrne na zagovornika/zagovornico načela enakosti. Postopek je neformalen in brezplačen, začne pa se na pisno ali ustno pobudo žrtve, ki jo mora podati v roku enega leta od domnevno diskriminatornega dejanja. Namen postopka pred zagovornico ni v pridobitvi odškodnine ali kaznovanju storilca, temveč odkrivanje in opozarjanje na diskriminacijo: zagovornica tako zgolj izda

pisno nezavezujoče mnenje in priporočila, kako diskriminacijo odpraviti. V primeru, da kršitelj ali kršiteljica ne sledi njenim priporočilom, lahko zagovornik/zagovornica posreduje primer pristojni inšpekciji (Kogovšek in Petković 2007, 43–44).

5.2.4 Urad varuha/varuhinje človekovih pravic

Na varuha/varuhinjo človekovih pravic se lahko žrtev obrne v vseh primerih, kadar so njene pravice kršili državni organi, organi samouprave ali drugi nosilci javnih pooblastil. Ne more se nanjo obrniti neposredno, kadar so kršitelji osebe zasebnega prava, podjetja ali posamezniki kot fizične osebe, ki nimajo javnih pooblastil. V takšnem primeru mora zadevo prijaviti najprej drugim organom, varuh pa lahko nadzoruje, ali so ti pravočasno in korektno ravnali. Postopek pred varuhom/varuhinjo človekovih pravic je neformalen in brezplačen, pobuda pa mora biti pisna in podana praviloma v roku enega leta od dogodka diskriminacije, v njej pa mora biti poleg opisa diskriminatornega dejanja navedeno tudi, ali je žrtev že uporabila pravna sredstva zoper storilca in če da, katera. Varuh/varuhinja v postopku zagotavlja zaupnost, zato ne obravnava anonimnih pobud in tudi pobud, o katerih že tečejo sodni in drugi postopki, razen v primeru zavlačevanja postopka ali očitne zlorabe oblasti. Varuh/varuhinja izda mnenje o obstoju kršitve in lahko predlaga, da se nepravilnost odpravi. Kršitelj pa mu/ji je dolžan odgovoriti, kaj je bilo storjeno za odpravo rešitev. Ko je pobudnik izčrpal že vsa pravna sredstva, lahko varuh/varuhinja s soglasjem žrtve vloži tudi pritožbo na Ustavno sodišče ali pa v zvezi z obravnavano pobudo poda zahtevo za presojanje ustavnosti zakonov in drugih predpisov (Kogovšek in Petković 2007, 44–45).

5.2.5 Inšpektorati

Inšpektorati nadzorujejo izvajanje zakonov na posameznih področjih, kot so delo, trg, delovna razmerja, šolstvo in šport, zdravstvo, okolje in prostor, naravo, socialo, promet, notranje zadeve, kulturo in medije, in so namenjeni varstvu javnega interesa. Inšpektor mora obravnavati prijave, pritožbe in sporočila in na zahtevo obvestiti o svojih ugotovitvah in ukrepih. Po opravljenem postopku inšpektor izda sklep s katerim odloči, ali je prišlo do

kršitve ali ne: lahko prepove kršitelju diskriminatorno ravnanje in odredi ustrezne ukrepe, da žrtev zavaruje pred povračilnimi ukrepi. Inšpektor lahko poda tudi kazensko ovadbo, če ugotovi, da je bilo storjeno kaznivo dejanje (Kogovšek in Petković 2007, 45).

5.2.6 Sodišča

Žrtev diskriminacije lahko sama ali prek pooblaščenega zastopnika sproži sodni postopek in preko sodišča zahteva varstvo človekovih pravic. Za zahtevo varstva pravic na sodišču zadostujejo dokazi, ki upravičujejo resen sum oziroma zadostuje dvom, kar je za žrtev zelo vzpodbudno za varovanje svojih človekovih pravic, namreč za nedvoumno dokazovanje diskriminacije običajno žrtev nima zadostnih dokazov (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

6 Pregled pravne situacije v Sloveniji

Da bi lahko razumeli kršitve, je treba na začetku razjasniti pojme in zakone, zato v nadaljevanju sledi pregled predvsem tistih pravnih aktov, ki govorijo o enakosti vsakogar pred zakonom, človekovih pravicah in še posebej pravic do azila.

6.1 Osnovni pojem: kdo je tujec?

Glede na okoliščine se tujci znajdejo kot pod pojmom tujec v Sloveniji v eni od možnih kategorij klasifikacije statusov tujca (Kogovšek 2010, 1). Te kategorije so:

- **Nedokumentirani migranti.** Ob tem je treba opozoriti, da je izraz *ilegalni* migranti manj ustrezen od izraza nedokumentirani migranti, ter da izraz *ilegalni* migranti uporablja samo še ena mednarodna organizacija, to je Evropska unija. Vse ostale, kot so denimo Organizacija Združenih narodov, Svet Evrope, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi ipd., uporabljajo besedo nedokumentirani ali iregularni migranti, besedi *ilegalni* pa so se odrekle, saj ima negativno konotacijo in migracije kriminalizira, kar ni upravičeno (Cholewinski v Kogovšek 2010, 1).
- **Različni začasni statusi tujcev,** kot so denimo dovoljenja za začasno prebivanje, delovni vizumi ipd. V Sloveniji so to dovoljenja za prebivanje zaradi zaposlitve ali dela, sezonskega dela, šolanja, združitve z družino ipd.
- **Status rezidenta za daljši čas,** ki ga tujec pridobi po določenem obdobju prebivanja v državi članici in ima zato dostop do širšega nabora pravic.
- **Tujci, ki zaprosijo za državljanstvo z redno ali izredno naturalizacijo,** če izpolnjujejo pogoje za to, s tem pa se v pravicah in obveznostih izenačijo z državljani.

6.2 Pravni akti, ki prenašajo načelo enakosti v pravni red Republike Slovenije

Enakost pred zakonom, zaščito pred diskriminacijo, človekove pravice in temeljne svoboščine zagotavlja že Ustava Republike Slovenije (1991) v 14. členu, ki se glasi: »V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.« Naslednji člen pa govori o uresničevanju in omejevanju pravic.

Človekove pravice in temeljne svoboščine se uresničujejo neposredno na podlagi ustave.

Z zakonom je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine.

Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ta ustava.

Zagotovljeni sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledice njihove kršitve.

Nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri (Ustava Republike Slovenije 1991, 15. čl.)

Poleg ustave je Republika Slovenija pravico do enakosti pred zakonom zagotovila tudi s številnimi mednarodnimi pogodbami in sporazumi, ki jih je ratificirala. Ustavno sodišče Republike Slovenije je v luči presojanja zadev na podlagi enakosti pred zakonom izdalo več odločb, s katerimi je podrobneje definiralo merila za zagotavljanje enakosti in za razumevanje razlikovanja, ki ne pomeni diskriminacije (Strojan 2005, 98–99). Strojan je na tem mestu izpostavila odločbo s številko U-I-310/96, v kateri je ustavno sodišče zapisalo, da načelo enakosti pred zakonom terja, da je zakonodajalčeva rešitev razumna, da ni arbitrarna in da obstaja razumna zveza med izbrano rešitvijo in zasledovanim ciljem. Iz odločbe številka U-I-77/95 pa izhaja, da načelo enakosti pred zakonom normodajalcu ne preprečuje, da v mejah svojih pristojnosti določa kriterije, po katerih bo podobna dejanska stanja med seboj razlikoval in nanje vezal različne pravne posledice. Podobno navaja tudi odločba s številko U-I-298/96 in sicer, da ustavno načelo enakosti vseh pred zakonom ne

pomeni, da bi moral zakonodajalec formalno vzpostavljati enakost tam, kjer enakosti objektivno *po naravi stvari* ni. S tega vidika lahko razlikujemo med enakostjo in razlikovanjem, ki ne pomeni diskriminacije. Prepoved diskriminacije pa je nadalje nadgrajena s posebnimi protidiskriminacijskimi zakoni. V nadaljevanju si bomo pogledali podrobneje predvsem tiste, ki zadevajo *tudi* področje tujcev, etničnosti oziroma rasnega razlikovanja, izpustili pa tiste, ki teh specifično ne zadevajo. Zaradi osredotočenosti na diskriminacijo tujcev si na tem mestu ne bomo pogledali druge protidiskriminacijske zakone, navajam pa na tem mestu samo za vednost: leta 2002 je Slovenija sprejela zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM) (Strojan 2005, 98–99). Omenjeni zakon je primer uporabe pozitivne diskriminacije v sodni praksi (Flander 2004) in ga kot zgled navajam tudi v poglavju tega diplomskega dela *Vrnitev k svobodi, pravici in enakosti v okviru države*.

Leta 2004 je Slovenija sprejela splošni Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO). ZUNEO v pravni red Republike Slovenije prenaša direktive Evropskih skupnosti s področja enakosti, in tu je načelo nediskriminacije (Strojan 2005, 99–101). eno temeljnih načel prava Evropske unije, ki je vsebovano v Pogodbi o Ustavi za Evropo. ZUNEO definira enako obravnavanje oseb, ki pomeni odsotnost posredne in neposredne oblike diskriminacije, definira pa tudi izjeme od zakona, prepoved povračilnih ukrepov, nadlegovanje in pozitivne ukrepe.

V 22. členu ZUNEO določa pravno deljeno dokazno breme, kar pomeni, da mora diskriminirana oseba v primeru kršitev prepovedi diskriminacije navajati dejstva, ki opravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije, ter da mora toženi oziroma domnevni kršitelj dokazati, da v obravnavanem primeru ni kršil prepovedi diskriminacije.

ZUNEO navaja tudi kazenske določbe, po kateri se storilec kaznuje z globo: fizična oseba z globo od 250 do 1.200 evrov, pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, pri katerem je bil storjen prekršek, pa z globo od 2.500 do 40.000 evrov, ter posebej odgovorna oseba v državnem organu ali v samoupravni lokalni skupnosti z globo 250 do 2.500 evrov.

6.3 Pravica do mednarodne zaščite

V okviru obravnave diskriminacije tujcev posebno pozornost posvečam prosilcem za mednarodno ali subsidiarno zaščito, saj prosilci predstavljajo le majhen odstotek prebivalstva v Sloveniji in so s tem kot manjšina bolj izpostavljeni diskriminaciji v okviru države. Dodaten razlog v izpostavitvi slednjih pa je v samih primerih njihove diskriminacije, kjer gre za hude kršitve človekovih pravic, kar podrobneje opisujem v kvalitativni raziskavi tega diplomskega dela, hkrati pa je namen predstaviti njihovo situacijo tako iz pravnega kot iz deloma iz sociološkega vidika, saj bi gradivo lahko pripomoglo k osveščanju o tem področju in morda odločnejšemu poročanju medijev o tej problematiki.

6.3.1 Zakonska osnova

Mednarodna zaščita (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a) pomeni status begunca ali status subsidiarne oblike zaščite v skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti, ki ga je Slovenija uveljavila na osnovi podpisa Ženevske konvencije oziroma t.i. Konvencije o statusu beguncev iz leta 1951. Ta definira pomen izraza *begunec*, in sicer je to »oseba, ki je zunaj države, katere državljan je, ali v kateri je imela običajno prebivališče, ki se utemeljeno boji preganjanja zaradi rase, vere, narodne pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenemu političnemu prepričanju, in ki zaradi takšnega strahu ne more ali noče uživati zaščite te države ali se vanjo vrniti« (Konvencija o statusu beguncev, 1951).

Direktiva Sveta 2004/83/ES oziroma t.i. Kvalifikacijska direktiva določa pojem *upravičenec do subsidiarne zaščite*, ki je državljan tretje države ali osebo brez državljanstva, ki ni opredeljena kot begunec, a je bilo v zvezi z njim dokazano, da obstajajo utemeljeni razlogi za prepričanje, da bi se zadevna oseba, če bi se vrnila v izvorno državo, ali v primeru osebe brez državljanstva, v prejšnjo državo stalnega prebivališča, soočila z utemeljenim tveganjem, da utрпи resno škodo, kot je opredeljena v členu 15, in za katero se

člen 17(1) in (2) ne uporablja, in ki zaradi takega tveganja noče izkoristiti zaščite te države (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Namen mednarodne zaščite je nuditi zaščito tistim, katerim zaščito ne morejo nuditi države njihovega državljanstva oziroma stalnega prebivališča, in sicer, ker vlade teh držav ne morejo ali nočejo izvajati zakonov – na primer v času oboroženih spopadov in notranjih nemirov – zaradi česar so ogrožene temeljne pravice ljudi in so zato ti prisiljeni poiskati zaščito izven območja svoje države. Za zaščito beguncev in upravičencev do mednarodne zaščite so tako odgovorne predvsem vlade držav gostiteljic, ki so podpisnice Ženevske konvencije oziroma Protokola h Konvenciji kot tudi države članice Evropske unije (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC 2010a).

Nadzor nad izvajanjem Ženevske konvencije ima Visoki komisariat Združenih narodov za begunce (UNHCR), ki deluje tudi kot posredovalec, ko je treba zagotoviti, da begunci, ki so za to upravičeni, dobijo zaščito in niso prisilno vrnjeni v države, v katerih bi bilo ogroženo njihovo življenje.

V Pravilniku o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito so natančneje določene **pravice** prosilcev za mednarodno zaščito (Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito), in sicer do:

- prebivanja v Republiki Sloveniji,
- spremljanja postopka v jeziku, ki ga razume,
- informiranja,
- osnovne oskrbe v primeru nastanitve v azilnem domu,
- brezplačne pravne pomoči v postopkih pred upravnim in vrhovnim sodiščem do pravnomočne odločitve,
- finančne pomoči v primeru nastanitve na zasebnem naslovu,
- zdravstvenega varstva,
- izobraževanja,
- dela in zaposlovanja,
- humanitarne pomoči.

6.3.2 Ocena zakona v Sloveniji s strani UNHCR

UNHCR, ki deluje kot nadzornik ženevske konvencije, je pisal (2008) o sumu diskriminacije v Sloveniji glede podeljevanja statusa azila. Komisar UNHCR je kritiziral novi zakon Republike Slovenije, ki lahko vodi ljudi k deportaciji še preden bi bili njihovi primeri ustrezno ocenjeni in s široko uporabo pridrževanja. Tudi regionalni predstavnik UNHCR za Slovenijo Lloyd Dakin je izjavil, da imamo sedaj »nov zakon, ki premešča direktive Evropske unije o azilu dejansko *pod mednarodne nivoje* in preprečuje proslcem za azil, da v svoj seznam izbire države zaščite uvrstijo Slovenijo« (UNHCR 2008). UNHCR je že pred tem opozarjal, da so direktive Evropske unije že določile minimum norm, izmed katerih so nekatere že pod normami mednarodnih standardov (UNHCR 2008).

Novi Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ) je vse prejšnje ustavno sporne določbe samo še nadalje poslabšal in jim dodal še vrsto novih! Ko se je novi zakon pripravljal, so mi predstavniki regionalnega predstavništva UNHCR iz Budimpešte na razgovoru v Ljubljani povedali, da tokrat s pripravljalci zakona ne bodo več ravnali tako diplomatsko in v rokavicah kot pri noveli februarja 2006, ampak da bodo s svojimi pripombami tokrat nastopali javno. Napisali so 50 strani zelo kritičnih pripomb na osnutek zakona, vodja predstavništva g. Dakin je celo sam prišel na sejo pristojnega obdora DZ – tam pa so se do njega in njihovih pripomb obnašali tako, da bi nas moralo biti sram, vsi mediji pa so o tem 'nepomembnem' dogodku molčali kot grob. Kdo bi se menil za proslce za azil in njihove pravice – bralce in gledalce naših medijev zanimajo druge, bolj 'sočnejše' afere (Krivic 2009, 9).

6.3.3 Sistematično kršenje pravice do azila

V svojem članku *Slovenija sistematično krši pravico do azila* Krivic (2009, 8) navaja primerjavo z znanim problemom izbrisanih: pravice izbrisanih Slovenija krši sistematično in množično ter z dejanji vseh treh vej oblasti (zakonodajne, izvršilne in sodne) celo že sedemnajst let, medtem ko pravice proslcev za azil *šele* kakšnih osem let, odkar je bil leta 1999 sprejet njen prvi zakon o azilu. Le ena zelo pomembna razlika je med obema zgodbama. Pri zgodbi o izbrisanih je čast slovenskih oblasti doslej reševalo vsaj Ustavno sodišče, pri zgodbi o azilu pa je bilo mnogo manj aktivno in odločno, da bi zaustavilo

naravnost sramotno kršenje mednarodnega prava in mednarodnih standardov o azilu tako v naši zakonodaji kot še bolj pri upravnem in sodnem odločanju o pravicah prosilcev za azil.

Pravica do azila, o kateri tu govorimo, ni tista, ki jo obravnava naša ustava v 48. členu kot *pravico pribežališča*. To, kako pomanjkljivo je ta pravica urejena v naši ustavi, je zgolj posledica tega, kako malo smo vsi tvorci ustave takrat vedeli o tem (in še o marsičem drugem) – in tako naša ustava v tem členu priznava pravico pribežališča (ali azila) samo tistim, ki so *preganjani zaradi zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine*, ne pa, kot bi bilo v skladu z Ženevsko konvencijo o beguncih (ŽKB), vsem tistim, ki izkazujejo utemeljen strah pred preganjanjem iz političnih, rasnih, verskih in podobnih razlogov, tudi če preganjani niti še niso bili, ne pa samo tistim, ki so že bili preganjani in to samo zaradi *zavzemanja za človekove pravice*, torej kot aktivisti ali borci za človekove pravice. Pravica do azila po ŽKB, kakršno je uzakonil tudi naš zakon o azilu – sedaj po nepotrebnem zavajajoče imenovan Zakon o mednarodni zaščiti – je torej mnogo širša od ustavne pravice do azila po 48. členu Ustave – ima pa tudi v tem širšem obsegu status ustavne pravice, ker je določena z mednarodno konvencijo, ki zavezuje tudi Slovenijo, in kot taka spada med *neimenovane* osebne pravice iz 35. člena Ustave. Točneje: vsaj morala bi uživati ta status ustavne pravice – toda tudi to je eno od kardinalnih, temeljnih vprašanj azilskega prava, ki sem jih že deset- in desetkrat sprožil pred Ustavnim sodiščem, pa se jim je doslej še vedno na ta ali oni način izmuznilo, da se mu do njih ni bilo treba opredeliti (Krivic 2009, 8).

Krivic kršitve utemeljuje najprej na zakonodajni ravni, ko so njegovo pobudo za presojo ustavnosti zakona v imenu 77 prosilcev po dveh letih zavrgli s strožja pravila izkazovanja pravnega interesa, ki so bila uvedena šele leto in pol po vložitvi pobude brez da bi pozvali pobudnike, naj njihovo utemeljitev svojega pravnega interesa precizirajo. Kot piše Krivic: »Dve leti se sporne določbe v praksi uporabljajo, kot da je z njimi vse v redu, dve leti potrpežljivo čakaš na presojo njihove ustavnosti – nato pa postopek ustavijo, ker zakon ne velja več!« Krivic izpostavlja tu tudi kakovost upravnega odločanja o azilu, ker v postopkih odločajo pretežno inšpektorji, ki nimajo pravne izobrazbe, t.j. pri azilski problematiki, ki je »strokovno tako zahtevna, da bi o njej še dobri in izkušeni pravniki težko zakonito odločali« (Krivic 2009, 9).

Svoje ugotovitve Krivic (2009, 9–10) strne z ugotovitvijo, da o delovanju sodišč v neskladju z Ženevsko konvencijo in poudarja posledice kršitev za žrtev.

/.../ povsem nedopustna tendenca naše dosedanje upravne in upravnosodne prakse zreducirati 'preganjalna dejanja' na dejanja nasilja, včasih celo samo fizičnega nasilja – **in tako izločiti iz upravičenosti do azila vse druge oblike hudih kršitev temeljnih človekovih pravic, ki zaradi svoje teže (ali v manj težkih oblikah tudi samo zaradi svojega ponavljanja) lahko naredijo normalno življenje prizadetemu v njegovi državi neznosno in s tem pomenijo preganjanje v smislu ŽK¹.**

Za vsakogar, ki pozna v svetu uveljavljene interpretacije ŽK, gornje ne bi smelo biti niti malo sporno – le naša upravnosodna praksa tega očitno ni sposobna razumeti. Gre le za intelektualno, strokovno nesposobnost – ali morda celo še za kaj hujšega, na primer za zavedno ali nezavedno diskriminatoren odnos do sodnega varstva pravic 'nekih tujcev', ko se sodišča vendar še pri varstvu pravic domačih prebivalcev otepajo s takimi zaostanki? (Krivic 2009, 9–10)

6.3.4 Pomembne posledice slovenskega zakona za mednarodno zaščito

Pomembno je opozoriti, da se pravica do mednarodne zaščite vedno sme uveljavljati le v prvi državi, kjer prosilec najprej zaprosi za zaščito, če predstavlja ta država zanj varno državo in kako s tem Slovenija naredi dvojno škodo tistim, ki jih ne zaščiti. Na primer, prosilec za mednarodno zaščito v Sloveniji, ki je v Sloveniji zavržen in zaprosi za zaščito v drugi državi, denimo v sosednji Avstriji, tam *praviloma*² azila ne bo dobil, saj ima Avstrija pravico do deportiranja prosilca v prvo državo, ki je zanj varna, in kjer je prosilec že zaprosil za azil, t.j. v Slovenijo. Kar pomeni, da prosilec, ki ima pravico do mednarodne zaščite in bi jo na primer v tej drugi državi dobil, če bi zaprosil najprej v njej, je za to pravico prikrajšan. Slovenija s svojimi nižjimi standardi od evropskih takšne upravičene prosilce prikrajša za njihove temeljne pravice. Enako je tudi glede prikrajšanja do pomoči v primeru, ko je reševanje postopka *odloženo na nedoločen čas*, kar je realna praksa v

¹ Opomba avtorice diplomskega dela: ŽK (Ženevska konvencija).

² Praviloma zato, ker imajo te druge države pravico odloniti zaščito, kar največkrat tudi storijo, kar pa je presenetljivo dejstvo, je, da v Sloveniji zavračajo primere, ki nato zaprosijo za azil v teh drugih državah, na primer celo v Italiji, ki je znana po zavračanju imigrantov, a se jih tam celo *usmilijo*, saj očitno ne izkoristijo možnosti deportacije v prvo varno državo, in jim podelijo status (opisano v nadaljevanju – gl. intervju z mag. Matevžem Krivicem). Takšni primeri zagotovo izkazujejo utemeljeni sum na diskriminacijo Slovenije v postopkih pridobivanja azila.

Sloveniji, saj ni zakonske omejitve reševanja primerov: v času čakanja na postopek bi oseba v drugi državi že dobila ustrezno pomoč, v Sloveniji pa ne: prepuščena je na milost in nemilost čakanja v strahu, da bo deportirana v matično državo, kjer ji je ogroženo življenje ali svoboda, to pa zagotovo pusti bolj ali manj hude posledice na tej osebi. Tudi »zadnja raziskava Visokega komisariata za begunce za srednjo Evropo o tem, kako različne skupine beguncev in prosilcev za azil doživljajo življenje v državah srednje Evrope, je pokazala, da sta med najresnejšimi težavami *trajanje* in *negotovost* azilnega postopka« (STA 2010).

6.4 Pravo Evropske unije in varovanje človekovih pravic

Ob pregledovanju pravne situacije me je razmišljanje o vprašanju rešitev tujcev, katerih temeljne človekove pravice niso spoštovane ali zaščitene po slovenskem pravu, logično vodilo v smer reševanja na višji ravni, ki v tem primeru pomeni iskanje rešitve na Evropskem sodišču za človekove pravice v Strassburgu (ESČP), ki deluje kot organ nadzora spoštovanja Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Pravna analiza (Kogovšek 2010, 1) med migracijsko politiko in migracijskim pravom na eni strani in protidiskriminacijskih politik in prava na drugi strani je pokazala, » da različno obravnavanje ljudi glede na njihov pravni status, kar je načelo, ki mu do potankosti sledi zakonodaja Evropske unije na področju migracijskih in protidiskriminacijskih politik, ni vedno upravičeno in lahko predstavlja nedopustno diskriminacijo.« Pravna ureditev Evropske unije precej striktno razlikuje med *državljan* in *migranti* glede na njihov pravni status, hkrati pa velja, da *določbe o človekovih pravicah*, priznanih po mednarodnem pravu človekovih pravic, *veljajo za vse osebe ne glede na njihov pravni status*. Poleg tega veliko držav članic Evropske unije priznava prepoved diskriminacije zaradi državljanstva in videti je, kot da prepoved diskriminacije po državljanstvu postaja splošno sprejeto načelo običajnega mednarodnega prava. Državljanstva ali EU državljanstva ni mogoče postaviti kot pogoja za uresničevanje pravic, ki nimajo zveze z državljanstvom, to pa pomeni, da je upravičeno samo razlikovanje v zvezi s pasivno in aktivno volilno pravico, različnimi

oblikami politične participacije ali pa pravicami, da oseba ostane na teritoriju države – obstaja namreč pravica države, da izžene osebo, ki ni njen državljan, zaradi razlogov v zvezi z javnim redom in varnostjo. Te pravice so torej edine, ki so nesporno lahko rezervirane samo za državljane, pa še to se spreminja, saj lahko migranti v mnogih državah s stalnim prebivališčem uresničujejo svojo volilno pravico na lokalni ravni (Kogovšek 2010, 6).

Mednarodni dokumenti, ki prepovedujejo diskriminacijo na osnovi državljanstva, so Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Konvencija o otrokovih pravicah, Evropska konvencija o človekovih pravicah in celo revidirana Evropska socialna listina. Slednja varuje tako državljane kot tujce z urejenim pravnim statusom, ki pa so državljani drugih držav pogodbenic Evropske socialne listine, in s tem na prvi pogled jasno in nedvoumno *izključuje* nedokumentirane migrante in migrante, ki so državljani držav, ki niso pogodbenice te listine (Kogovšek 2010, 6). Vendar je Evropski odbor za socialne pravice, ki je pristojen za nadzor nad spoštovanjem evropske socialne listine, presenetil z novo interpretacijo.

Gre za primer *FIDH proti Franciji* (Evropski odbor za socialne pravice, International federation for human rights (FIDH) proti Franciji, pritožba št. 14/2003, odločitev z dne 8.9.2004), v katerem se je nevladna organizacija pritožila zaradi kršitve Evropske socialne listine, saj je Francija zavrnila dostop do zdravstvene pomoči, ki presega nujno zdravstveno varstvo, otrokom nedokumentiranih migrantov. V tem primeru je odbor odločil, da je zakon ali praksa, ki zanika pravico do zdravstvene pomoči tujim državljanom, ki se nahajajo na območju države pogodbenice, četudi se nahajajo tam nezakonito, v nasprotju z Listino temeljnih pravic. To stališče je odbor zavzel tako, da se je pri tem skliceval na človekovo dostojanstvo ter na dejstvo, da je Evropska socialna listina instrument človekovih pravic. Čeprav ni mogoče predvideti, kako daleč se bo ta argumentacija še razvijala, pa postaja vse bolj očitno, da razlikovanje na osnovi državljanstva vzbuja vedno večji dvom. Ta odločitev tudi poudarja dvom v razlikovanje glede na to, ali tujec ima pravni status v državi ali ne, zlasti v primerih pravic, ki so pomembne za človekovo dostojanstvo in za spoštovanje pravice do življenja. Takšen razvoj prava je tudi v skladu z načelom, da bi človekove pravice morale pripadati vsem, ne glede na njihov status ali administrativni položaj. Da je torej za uresničevanje pravic dovolj, da si človek, in ni potrebno biti človek s statusom (Kogovšek 2010, 7).

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah tako med drugim določa, da pravice, zavarovane s paktom, veljajo tako za državljane kot za tujce, ter da diskriminacija med državljani in tujci pri uveljavljanju pravic iz pakta ni dovoljena.

Vse to ne pomeni, da mora biti vsako *razlikovanje* med državljani EU in državljani tretjih držav opredeljeno kot *neupravičena diskriminacija*. Vendar pa nedavni primeri dokazujejo, da pogojevanje pravice z državljanstvom ni dovolj ter da je treba izkazati zakonit in stvaren cilj, ki ga razlikovanje zasleduje, ter da tega cilja ni mogoče doseči z drugimi sredstvi, kot zapoveduje načelo *sorazmernosti* (Kogovšek 2010, 8).

6.4.1 Potencialne pomanjkljivosti slovenske zakonodaje skozi prizmo prepovedi diskriminacije zaradi pravnega statusa

Glede na to, da prepoved diskriminacije na osnovi državljanstva postaja del splošno sprejetih načel običajnega prava, Kogovšek navaja področja v slovenski zakonodaji, ki zahtevajo premislek, ali so še ustrezna, ali pa gre morda za neupravičeno razlikovanje na osnovi državljanstva ali pravnega statusa:

- a. **Pravica do brezplačne pravne pomoči.** Še posebej pomembna v okviru zakona za mednarodno zaščito, zato jo podrobneje opisujem v nadaljevanju.
- b. **Dostop do neprofitnega stanovanja.** Stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 69/2003 s spremembami) za dostop do neprofitnega stanovanja v 5. odstavku 87. člena zahteva izpolnjevanje pogoja državljanstva. To pomeni, da izključuje vse tujce, tako tiste z dovoljenjem za stalno in začasno prebivanje kot tudi tiste, ki so brez statusa. To je v nasprotju z Direktivo o rezidentih za daljši čas, ki kot eno od pravic, v kateri morajo biti rezidenti za daljši čas izenačeni z državljani države članice EU, je dostop do neprofitnih stanovanj (Kogovšek 2010, 7–10).
- a. **Socialne pravice.** Na področju dostopa do socialnih pravic je situacija različna glede na status. Do otroškega dodatka ima glede na Zakon o socialnem varstvu pravico otrok, katerega vsaj eden od staršev ima dovoljenje za začasno prebivanje. Vprašanje je, če je to ustrezno, saj bi se otroški dodatek moral dodeliti za preživljanje otroka ne glede na to, kakšen status ima on sam ali katerikoli od njegovih staršev, kot je določeno v Konvenciji o otrokovih pravicah. Do socialne

pomoči so v primeru izpolnjevanja drugih pogojev upravičeni samo tujci z dovoljenjem za stalno prebivanje, ne pa tudi tujci z dovoljenjem za začasno prebivanje. Vprašanje je, če je to upravičeno, saj sta obe skupini zakonito na ozemlju države. Za to vprašanje je relevanten primer ESČP *Gaygusuz proti Avtriji* (pritožba št. 17371/90, sodba z dne 16.9.1996), v katerem gre za podobno dejansko stanje; tudi v tem primeru država ni odobrila nujne socialne pomoči, ker pritožnik ni bil državljan, v Sloveniji pa ne bi odobrila pomoči, ker pritožnik ni stalni, ampak je začasni prebivalec države. Vprašanje je relevantno tudi z vidika primera stavkajočih delavcev migrantov, ki več kot eno leto niso dobili plač. Izkazalo se je, da imata v njihovem primeru pravico do socialne pomoči samo dva delavca, ki sta že imela dovoljenje za stalno prebivanje, tisti, ki so imeli samo dovoljenje za začasno prebivanje, do socialne pravice niso bili upravičeni, pa čeprav so se znašli v identični situaciji – delodajalec je vsem prenehal izplačevati plačo. Pred tem pa so vsi plačevali socialne prispevke in bi morali imeti pravico do socialne pomoči vsaj v višini vplačanih prispevkov (Kogovšek 2010, 7–10).

- b. **Nadomestilo preživitve.** Otrok, ki ne izpolnjuje pogoja stalnega prebivanja ali državljanstva in ima v Sloveniji zgolj dovoljenje za začasno prebivanje ali pa je brez statusa, nima pravice do nadomestila preživitve iz javnega preživitvenega sklada po Zakonu o javnem jamstvenem in preživitvenem skladu. Vprašanje je, če je ta ureditev ustrezna. Smisel nadomestila preživitve je namreč nadomestiti preživitvo, ki bi jo moral plačevati tisti od staršev, ki mu otrok ni bil dodeljen v varstvo in vzgojo, vendar je ne plačuje; smisel je torej v socialni zaščiti otroka. Pri tem ne bi smelo biti pomembno, ali ima otrok začasno ali stalno prebivanje, zlasti ne z vidika Konvencije o otrokovih pravicah, ki prepoveduje razlikovanje pri dostopu do pravic glede na osebne okoliščine otroka ali njegovih staršev (Kogovšek 2010, 7–10).
- c. **Dostop do statusa rezidenta za daljši čas.** Dovoljenje za stalno bivanje lahko tujci dobijo na dva načina: na osnovi Zakona o tujcih, ali pa po Zakonu o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji. Prva skupina s tem, ko dobi dovoljenje za stalno prebivanje po zakonu o tujcih, pridobi tudi status rezidenta za daljši čas v obliki nalepke. Druga skupina, ki dobi

dovoljenje za stalno prebivanje po drugem zakonu, statusa rezidenta za daljši čas ne pridobi, kar pomeni, da ne pridobi niti pravice do svobode gibanja po EU in do združevanja družine v drugih državah članicah EU. Vprašanje, ki se postavlja, je, če je to razlikovanje objektivno utemeljeno. Utemeljitev za takšno ureditev je do nedavnega bila, da se status rezidenta za daljši čas prizna osebi, ki je pet let zakonito prebivala v državi članici. Vendar pa ta pogoj izpolnjujejo tudi osebe (znane kot izbrisani), ki poleg status stalnega prebivalca pridobijo tudi dopolnilno odločbo, ki priznava zakonitost njihovega bivanja od izbrisa dalje (Kogovšek 2010, 7–10).

- d. **Pravica do izobraževanja.** Pravica do izobraževanja je v Sloveniji urejena tako, da ima enak dostop do osnovnošolskega izobraževanja vsak šoloobvezni otrok ne glede na status, za nadaljnje šolanje pa to več ne drži. Tujci s statusom imajo pravico do šolanja samo pod pogojem vzajemnosti, v nasprotnem primeru pa le proti plačilu (Kogovšek 2010, 7–10).
- a. **Nastanitev v varni hiši.** Žrtev nasilja mora za nastanitev v varni hiši, ki jo upravlja CSD, mora izpolnjevati pogoj državljanstva. Medtem varne hiše nevladnih organizacij ne postavljajo takšnega pogoja, pa čeprav se tudi te financirajo s strani državnih sredstev (Kogovšek 2010, 7–10).

6.4.2 Pravica do brezplačne pravne pomoči nujna v primeru mednarodne zaščite

Zakon o brezplačni pravni pomoči določa dostop do pravice do brezplačne pravne pomoči tistim tujcem, ki imajo dovoljenjem za začasno prebivanje ali dovolje za stalno prebivanje, ter drugi tujci pod pogojem vzajemnosti ali zaradi obveznosti iz mednarodnih pogodb in državljani (Ukaz o razglasitvi zakona o brezplačni pravni pomoči, 2001). Iz tega izhaja, da so iz pravice izključeni samo tujci, ki v Sloveniji nimajo dovoljenja za prebivanje in niso upravičeni do te pravice pod pogojem vzajemnosti ali zaradi obveznosti iz mednarodne pogodbe, v tem okviru pa so v posebno težkem položaju nedokumentirani migranti. Pravica do pravne pomoči je ena od pravic, ki služijo človekovemu dostojanstvu, saj se v prenormiranih državah, kakršna je Slovenija, vsa vprašanja rešujejo s pomočjo pravnih postopkov, zlasti pa je od pravne pomoči denimo v postopkih izгона lahko odvisno tudi

njihovo življenje, in je zato vprašljivo, če je ta ureditev v Sloveniji ustrezna (Kogovšek 2010, 8).

Že špansko Ustavno sodišče odločilo, da pri pravici do brezplačne pravne pomoči razlikovanje glede na pravni status ni ustrezno. Edina obrazložitev, ki jo je bilo v zvezi s tem mogoče zaslediti do sedaj, je ta, da tudi v drugih upravnih postopkih v Sloveniji ni mogoče odobriti brezplačne pravne pomoči. Cilj je torej zakonit, vprašanje pa je, če so sredstva za doseg tega cilja edina primerna in potrebna (Kogovšek 2010, 8).

V zvezi s pravico do pravne pomoči je pomembna tudi ureditev po Zakonu o mednarodni zaščiti (2007), po katerem imajo pravico do brezplačne pravne pomoči prosilci za mednarodno zaščito samo na drugi in tretji stopnji postopka mednarodne zaščite. Večina primerov v Sloveniji je obravnavanih v pospešenem postopku, za katere je določen rok za vložitev tožbe tri dni, posledično se večina prosilcev za mednarodno zaščito znajde v situaciji, ko mora v primeru negativne odločbe v teh treh dneh navezati stik s svetovalcem za begunce in pripraviti ter vložiti učinkovito pravno sredstvo. Vprašanje je, ali je takšno pravno sredstvo lahko dobro pripravljeno in učinkovito ter ali to migrantov, ki so prosilci za azil, ne postavlja v slabši položaj (Kogovšek 2010, 8).

Na področju ureditve pravne opomoči prosilcem za mednarodno zaščito je treba opozoriti tudi problem nagrajevanja svetovalcev za begunce. Upravičeni so namreč do nagrade v višini 50 % odvetniške tarife, za kar znova ni podana razumna utemeljitev, še zlasti z vidika, da je azilno pravo specifična pravna veja in da zahteva posebno senzibilnost in strokovnost vseh udeležencev. Morda še bolj zaskrbljujoče je dejstvo, da tujec brez dovoljenja za prebivanje ali vizuma, ki mu je omejeno gibanje, nima pravico do brezplačne pravne pomoči svetovalca za begunce ter da je rok za vložitev tožbe zoper sklep o omejitvi gibanja ravno tako tri dni, medtem ko je vsakemu obdolžencu, ki mu je v kazenskem postopku omejeno gibanje, dodeljen odvetnik po uradni dolžnosti. Tu gre lahko za neposredno diskriminacijo, za katero doslej še ni bila podana nobena razumna utemeljitev (Kogovšek 2010, 8).

7 Primeri diskriminacije v Sloveniji

V nadaljevanju si bomo pogledali primere kršenja prepovedi diskriminacije, ki zadevajo področje tujcev v Sloveniji in bomo s preverjanjem hipotez skušali dokazati, da Republika Slovenija ravna kot neodgovorna država v primeru ravnanja s tujci.

Glas posameznika in njegova izkušnja so dokazi, ki pričajo sami po sebi. Skupaj s pregledom teorije in opisanih primerih v drugih publikacijah bom hipoteze, ki so opisane v uvodu, preverjala v praksi s pomočjo izvedenih poglobljenih intervjujev in umestitve lastne izkušnje, z namenom, da dobimo vpogled v realno stanje v Republiki Sloveniji, hkrati pa bomo dobili vpogled v *osebno izkušnjo žrtve*. Upoštevanje slednje je nujno *vsaj toliko kot vsa ostala dejstva*, saj smo v nasprotnem primeru pristranski mi kot opazovalci, ki iz zgodbe izbrišemo osebni vidik. Za celotno in jasno razumevanje je treba upoštevati človeka kot celoto. Ravno v primeru diskriminacije gre za razkritje ranjenosti človeka tam, kjer je lahko najbolj nemočen, to je zanikanje njegovih temeljnih pravic in svoboščin in je zato osebni vidik toliko pomembnejši.

Za namen kvalitativne raziskave tega diplomskega dela so bili opravljeni poglobljeni intervjuji in tudi krajši intervjuji, kjer so sodelovali:

- žrtve diskriminacije v poglobljenih in nestrukturiranih intervjujih in prek spletne ankete avtorice diplomskega dela, ki so v diplomskem delu anonimne, navedena je le država tujca, iz katere prihaja oziroma, če gre za bližnjega sorodnika tujca, je navedeno tudi sorodstveno razmerje,
- mag. Matevž Krivic, ki v tem delu predstavlja pomembno avtoriteto zaradi njegovih izkušenj zastopanja približno tristo prosilcev za azil, bil je pobudnik reševanja vprašanja izbrisanih in je še vedno njihov pravni zastopnik, ter zaradi njegovega poznavanja tako slovenskega kot mednarodnega prava Sloveniji, saj je med drugim opravljal delo ustavnega sodnika,

- Franci Zlatar iz Slovenske filantropije, nevladne organizacije za pomoč ranljivim skupinam, kot so begunci in prosilci za azil,
- Anja Gašperlin iz Pravno-informacijskega centra (PIC), prav tako nevladne organizacije za pomoč ranljivim skupinam, kot so begunci in prosilci za azil,
- Ministrstvo za zunanje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito, t.j. Azilni dom,
- strokovnjak iz pravnega področja, dr. Goran Klemenčič, ki je služboval tudi kot generalni sekretar na MNZ-ju do junija 2010 in je med drugim pomembno prispeval k reševanju problema izbrisanih.

Izkušnje žrtev diskriminacije pa sem dobila tudi prek manjše spletne ankete (število odgovorov je bilo 14, od tega jih v diplomskem delu predstavljam zaradi raznolikosti le 4, saj je namen kvalitativnega prikazovanja podatkov in ne kvantitavno), kjer so tuji opisali v prostem tekstu dogodke diskriminacije in odgovorili na vprašanje, kako so se ob teh dogodkih počutili in če so pomislili na prijavo diskriminacije.

7.1 Statistični podatki – sum diskriminacije prosilcev za azil

Za dokazovanje diskriminacije se lahko uporabijo tudi statistični podatki in tu bom pokazala na sum, da Slovenija ravna diskriminatorno v primeru podeljevanja statusov begunca, utemeljitev pa bo sledila bolj na posamičnih primerih iz poglobljenih intervjujev.

Ob raziskovanju sem po podatkih Evrostata dobila podatke o številu zavrnitev in prošenj za azil, ki ne povedo veliko o stanju Slovenije glede podeljevanja statusa beguncem, jih pa na tem mestu prikazujem, ker želim poudariti, na kakšen način ne smemo enostransko uporabljati statističnih podatkov, denimo, da bi v kontekstu zavrnitev po primerjalni analizi Slovenije z drugimi evropski državami uvrstili Slovenijo kot državo, ki je prosilcem naklonjena, ker ima v primerjavi z drugimi državami Evropske unije manj zavrnitev – nasprotno, to število je le dokaz s koliko večjimi pritiski imigrantov se srečujejo slednje

države. Prikazane zavrnitve pa kljub temu povedo vsaj informativno vrednost števila zavrnitev nasploh.

V drugem primeru pa si bomo pogledali podrobno podatke o podeljevanju statusa begunca Sloveniji v povezavi z zavrnitvami, iz katerih je razviden sum, ki je po mojem mnenju utemeljen, za diskriminacijo.

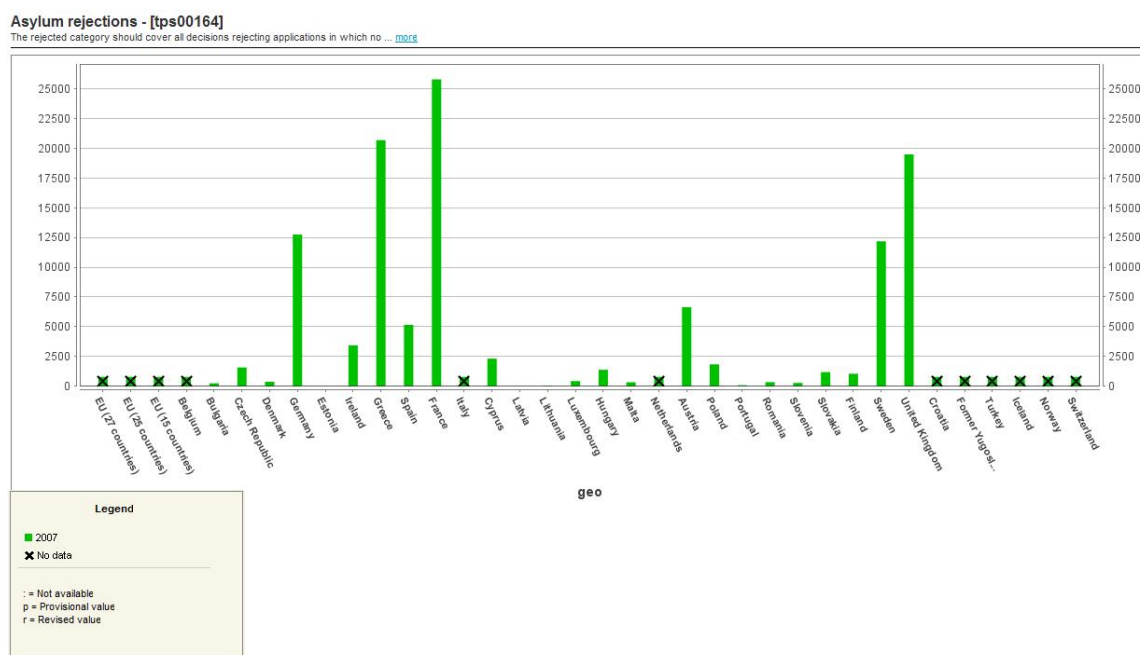
7.1.1 Prikaz števila zavrnitev prošenj za azil

Poglejmo si podatke Eurostata (2010) za leto 2007, kot prikazuje Slika 7.1: Zavrnitve prošenj za azil. Izbrano leto 2007 je zadnje dostopno leto za prikaz takšne tabele na spletni strani Eurostata (2010). Slika 7.1 prikazuje število zavrnitev prošenj za azil po državah. Podatki so prikazani za Bolgarijo, Češko, Dansko, Nemčijo, Estonijo, Irsko, Grčijo, Španijo, Francijo, Ciper, Latvijo, Litvo, Luksemburg, Madžarsko, Malto, Avstrijo, Poljsko, Romunijo, Slovenijo, Slovaško, Finsko, Švedsko, Veliko Britanijo, manjkajo pa podatki za Evropsko unijo (skupno glede na število držav: 27, 25, 15), Belgijo, Italijo, Nizozemsko, Hrvaško, Jugoslavijo, Turčijo, Irsko, Norveško, Švico.

Podatki prikazani na Sliki 7.1 kažejo, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi državami skorajda najmanj zavrnitev, medtem ko jih ima občutno največ po vrstem redu od najvišjega števila zavrnitev Francija, Grčija, Velika Britanija, Nemčija, Švedska, Avstrija in Španija.

Tabela 7.1 prikazuje podatke o številu zavrnitev prošenj za azil primerjalno od leta 1999 do leta 2007, pri čemur je treba poudariti, da so prikazani podatki od leta 2005 do 2007 za Slovenijo začasni (oznaka *p* – ang. provisional value, t.j. začasna vrednost). Slovenija ima prikazane podatke od leta 2002 dalje, število zavrnitev pa je bilo: 120 v letu 2002, 145 v letu 2003, 325 v letu 2004, 665 v letu 2005, 570 v letu 2006, 270 v letu 2007.

Slika 7.1: Zavrnitve prošelj za azil

Vir: Eurostat (2010).

Opisani podatki povedo le *število zavrnitev*, pri čemur za vpogled v stanje podeljevanja statusa beguncev manjka primerjalni podatek o številu *vloženih prošelj za azil* in hkrati o številu *podeljenih azilov*. Šele na osnovi vseh teh podatkov lahko sklepamo o stanju podeljevanja statusa beguncev v Sloveniji.

Tabela 7.1: Število zavrnitev prošenj za azil v letih od 1999 do 2007

Asylum rejections - [tps00164]

The rejected category should cover all decisions rejecting applications in which no ... [more](#)

geo	time	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU (27 countries)		:	:	:	:	:	:	179595	137575 ^P	:
EU (25 countries)		:	:	:	:	:	:	178800	137085	:
EU (15 countries)		:	:	:	:	:	:	168450	129425	:
Belgium		15845	27585	32545	:	17985	12060	10345 ^P	5905 ^P	:
Bulgaria		:	:	:	755	985 ^P	335 ^P	380 ^P	215 ^P	245 ^P
Czech Republic		:	:	:	5135	7800	4635	2635 ^P	2195 ^P	1570 ^P
Denmark		2255	3565	4130	:	2660	1945	1100	755	375 ^P
Germany		:	:	55400	78845	63000	38600	27450 ^P	17780 ^P	12750 ^P
Estonia		:	:	:	:	15	10	10 ^P	5 ^P	10 ^P
Ireland		4735	:	:	:	7845	6460	4785 ^P	3845 ^P	3430 ^P
Greece		:	:	:	:	4770	3745	4585 ^P	9600 ^P	20685 ^P
Spain		:	:	8525	5960	6580	6305	4795 ^P	3860 ^P	5155 ^P
France		20110	25085	35650	43720	59820	61760	46965 ^P	34640 ^P	25800 ^P
Italy		:	:	:	15620	:	:	7285 ^P	3680 ^P	:
Cyprus		:	:	:	:	265	2735	3125 ^P	1780 ^P	2315 ^P
Latvia		:	:	:	25	5	5	5 ^P	0 ^P	10
Lithuania		:	:	:	45	55	50	25 ^f	25 ^f	50 ^P
Luxembourg		:	:	:	970	995	:	555 ^P	495 ^P	430 ^P
Hungary		:	:	:	2570	1545	930 ^P	855 ^P	1215 ^P	1375 ^P
Malta		:	:	:	:	210	260	580 ^P	635 ^P	330 ^P
Netherlands		41255	52460	26035	26480	14560	8180	8085 ^P	7520 ^P	:
Austria		3155	4785	3635	4285	4950	5070	5425 ^P	5865 ^P	6645 ^P
Poland		:	:	:	4670	3140	2000	2285 ^P	935 ^P	1835 ^P
Portugal		:	185	125	165	85	60	75 ^P	75 ^P	85 ^P
Romania		:	:	2230	950	655	405	415 ^P	270 ^P	340 ^P
Slovenia		:	:	:	120	145	325	665 ^P	570 ^P	270 ^P
Slovakia		:	:	:	:	830	1595	825 ^P	860 ^P	1180 ^P
Finland		1130	2170	1075	2265	2440	3395	2515 ^P	1540 ^P	1045 ^P
Sweden		5535	8830	10635	18480	22660	27870	15925 ^P	12680 ^f	12185 ^P
United Kingdom		:	:	:	69990	67185	49040	27780 ^P	20430 ^f	19465 ^P
Croatia		:	:	:	:	:	:	:	:	:
Former Yugoslav Republic of Mac		:	:	:	:	:	:	:	:	:
Turkey		:	:	:	:	:	:	:	:	:
Iceland		:	:	:	:	:	:	55 ^P	20 ^P	:
Norway		:	:	:	:	11800 ^P	8345 ^P	4270 ^P	2025 ^P	:
Switzerland		:	:	:	:	:	:	:	:	:

Vir: Eurostat (2010).

7.1.2 Prikaz podatkov, ki dokazujejo sum na diskriminacijo

Če pa si pogledamo podatek o številu zavrnitev glede na število vloženih prošenj za azil, je slika dejanskega stanja povsem drugačna. Glede na izjavo Visokega komisariata Združenih Narodov (UNHCR 2008) ima Republika Slovenija eno izmed *najnižjih stopenj podeljevanja statusa begunca v Evropi*: samo enemu prosilcu za azil so priznali status begunca po ženevski konvenciji v letu 2006 in dvema v letu 2007.

Poglejmo si podatke iz Ministrstva za notranje zadeve, Sektorja za mednarodno zaščito (2010), kot jih prikazujejo spodnji Tabela 7.2 in Tabela 7.3.

Tabela 7.2: Število priznanih statusov begunca azila iz humanitarnih razlogov in subsidiarne zaščite)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Status begunca po Ženevski konvenciji	2			1			1	1	17	19	14	1	2	2	16
Azil iz humanitarnih razlogov						11	24	2	20	20	12				
Subsidiarna zaščita												8	7	2	4
Skupaj	2	0	0	1	0	11	25	3	37	39	26	9	9	4	20

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito (2010).

Tabela 7.3: Število priznanih statusov begunca azila iz humanitarnih razlogov in subsidiarne zaščite

LETO	ŠTEVILO VLOG vseh skupaj	PONOVA VLOGA	PONOVI POSTOPKI	RESENE ZADEVE	PRIZNAN STATUS	ZAVRNJENE PROSNJE	USTAVITEV POSTOPKA	ZAVRZENE PROSNJE	VARNA TRETJA DRŽ.
2007	434	39	56	576	9	276	238	53	0
2008	260	18	52	325	4	145	164	12	0
2009	202	15	22	228	20	89	96	23	0

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito (2010).

Število vlog v prvem stolpcu v Tabeli 7.3 pomeni seštevek vseh vlog skupaj, t.j. prve in ponovne, od tega števila pa je bilo ponovnih zajeto v številu v drugem stolpcu. Med

prispelimi vlogami so vštete tudi prošnje, ki so po tožbi na Upravnem sodišču prišle v ponovno reševanje (Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito 2010).

Žal nisem dobila podatkov števila vlog pred letom 2007, kljub temu pa je jasen trend upadanja števila vlog, in če upoštevamo tudi podatke Eurostata (2010) po številu zavrnitev, število prošenj v zadnjih petih letih zelo upada. Po podatkih Eurostata je bilo leta 2005 zavrnjenih 665 prošenj, pridobljenih statusov pa le 26. V letu 2006 je bilo 570 zavrnitev po oceni Eurostata, priznanih statusov pa le 26-im osebam po podatkih MNZ-ja. V letu 2007 je bilo 434 vlog, priznanih statusov pa le 9 (7 od tega v okviru subsidiarne zaščite, zato je UNHCR očitno opozoril na tako malo število statusov beguncev v Sloveniji, pa tudi po njihovem opozorilu leta 2008 se je število povečalo samo na 4 takšne statuse).

Če si pogledamo leto 2009 se je ta številka *povečala* na 20 priznanih statusov, kljub temu pa je to samo 10 % vseh prošenj v letu 2009. Če upoštevamo še trend upadanja vseh prošenj, potem ni na mestu uporabljati prikaza v odstotkih, saj je bilo na primer v letu 2005 podeljenih podobno število statusov (26), zavrnitev pa je bilo kar 665 po podatkih Eurostatata (2010). Dejstvo je, da število prošenj upada, za kar je razlog zagotovo tudi v restriktivnih zakonskih opredelitvah.

Podatke, kot so prikazani v zgornjih tabelah, ponovno prikazujem v Tabeli 7.4, s tem da tu poudarjam, koliko je bilo število podeljenih statusov glede na število vseh vlog skupaj. Pomembno dejstvo pri razumevanju vseh podatkov je tudi število rešenih zadev, ki pa ga v tej tabeli ne prikazujem z razlogom. Poleg zavrnitev del tovrstno rešenih zadev predstavlja namreč velik del število zadev, ki so zaključene s hitrim postopkom, kot me je opozorila Anja Gašperlin iz PICA (2010).

Tabela 7.4: Prikaz števila priznanih statusov glede na število vseh vlog skupaj

Leto	Število vlog skupaj	Število priznanih statusov
1995	Ni podatka.	2
1996	Ni podatka.	0
1997	Ni podatka.	0
1998	Ni podatka.	1
1999	Ni podatka.	0
2000	Ni podatka.	11
2001	Ni podatka.	25
2002	120 (E)	3
2003	145 (E)	37
2004	325 (E)	39
2005	665 (E-O)	26
2006	570 (E-O)	9
2007	434	9
2008	260	4
2009	202	20

Vir: Ministrstvo za notranje zadeve, Sektorja za mednarodno zaščito (2010) in Eurostat (2010).

Opomba: Znak (E) pomeni, da je vir teh podatkov Eurostat, medtem ko oznaka (E-O) pomeni, da je vir teh podatkov Eurostat, vendar gre za podano oceno števila prosilcev in ne

točnega končnega števila prosilcev v tem letu. Na drugi strani pa so podatki o številu priznanih statusov za celotno obdobje natančno takšni, kot jih navaja MNZ.

Ekonomsko razvite države, med katere se želi uvrščati tudi Slovenija in se dejansko tudi uvršča, so moralno dolžne vsaj en določen procent svojega bogastva nameniti tudi za lajšanje teh, tudi ekonomskih, problemov nerazvitega sveta. Naval tega nerazvitega sveta je na Francijo, Španijo in Italijo sto do tisočkrat hujši kot na Slovenijo. Jaz njihove probleme razumem, toliko manj pa slovensko škrtost, skopost in nerazumevanje, ko dodelimo tri azile na leto, Avstrija pa 3000. To je sramota za Slovenijo kot eno razvito državo. To je edini argument, ki bi ga politika morala razumeti in dopovedat ljudem, ne glede na levo ali desno politiko, če se oboji razglašajo za humaniste. Tu se vidi, kje se vse zlomi. Če bi imeli dosledno politiko, tudi jaz kot pravnik ne bi mogel ugovarjat (Krivic 2010).

Na vprašanje, koliko primerov, časa, energije in koliko upanj ljudi je bilo izgubljenih v njegovih primerih, je Krivic, da so bili izgubljeni skoraj vsi primeri.

Skoraj vsi primeri so bili izgubljeni, razen teh nekaj primerov, ki so bili rešeni okrog novega leta letos in nekaj mesecev kasneje. To so bile praktično prve pozitivne rešitve, ki sem jih jaz dosegel po tej poti, da jim je bil priznan azil ali vsaj subsidiarna zaščita. Pred tem je bila samo ena subsidiarna zaščita. Šlo je za družino, manjšino iz Kosova, ki ni dobila azila, pač pa vsaj subsidiarno zaščito. Čeprav je nekaj **popolnoma enakih** primerov družin iz istega kraja na Kosovem zavrnjenih. Ta primer pa je dobil zaščito zato, ker jih je naključno en inšpektor po svoje ocenil za vredne azila in dobili so subsidiarno zaščito. To je edini primer, ki sem ga jaz pozitivno rešil in ti primeri letos (Krivic 2010).

7.2 Dokaz diskriminacije prosilcev za azil – restriktiven zakon, restriktivna praksa

V nadaljevanju bom opisala situacijo prosilcev za azil, ki so zaradi restriktivnega zakona in zaradi restriktivne prakse v Sloveniji v neenakem položaju in so s tem prikrajšani za temeljne človekove pravice. Pogledali si bomo vsakega izmed pomembnih akterjev posebej in za določena vprašanja zbrane vse odgovore skupaj. Zaradi obsežnosti posameznih

intervjujev njihova vsebina ni objavljena samo na enem delu, pač pa citate intervjuvancev v tem diplomskem delu umeščam znotraj izbranih poglavij.

7.2.1 Generalni sekretar MNZ: dr. Goran Klemenčič

Za mnenje o področju mednarodne zaščite sem prosila dr. Gorana Klemenčiča, pravnega strokovnjaka, sicer pa generalnega sekretarja Ministrstva za notranje zadeve do junija 2010. Na vprašanje, kje vidi temeljne potrebne spremembe glede področja mednarodne zaščite oziroma azila, je odgovoril:

Odnos Slovenije, predvsem pa javnih uslužbencev, ki se z njim neposredno ukvarjajo, je v veliki meri še vedno *talec* spomina na devetdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je bila Slovenija pod pritiskom velikanskega števila ilegalnih migracij iz jugovzhodne Evrope. Potem je prejšnja vlada sprejela relativno oziroma izjemno restriktivno zakonodajo. Oboje – nezapisana, mogoče celo *nezavedna* "forma mentis" države in njenih predstavnikov ter restriktivna zakonodaja je bila po moje ključen razlog za dejstvo, da je bila Slovenija leta povsem na dnu lestvice po podeljenih statusih prosilcem za azil. Po mojem mnenju Slovenija potrebuje tako spremembo odnosa upravnih in pravosodnih organov do tega vprašanja kot povsem novo paradigmo zakonodaje na tem področju. Ne gre zgolj za "fine tuning", ampak za korenite spremembe. Ne v logistiki in sredstvih – menim, da so imajo prosilci za azil v Sloveniji relativno dobre pogoje – v primerjavi z mnogimi drugimi EU državami – odkar je bil zgrajen nov azilni dom. Dejstvo je, da je bilo v zadnjem letu in pol nekaj vidnega napredka - samo v letu 2009 je bilo podeljenih 20 statusov, kar je v primerjavi s preteklimi leti nepredstavljen porast; zmanjševati so se začeli "zaostanki", pripravljali pa smo tudi nov zakon o mednarodni zaščiti; ustanovljen je bil nov Direktorat za migracije in integracije pri MNZ, prav z namenom, da se temu področju posveti večja vloga; precej so se izboljšali odnosi z nevladnimi organizacijami; prvič bomo vključeni v medevropsko solidarnostno izmenjavo, t.j. prevzeli bomo nekaj prosilcev iz Malte itd. Direktorat je veliko naredil na integraciji, medtem, ko je na samih postopkih in pogojih prosilcev potrebno še veliko sprememb. Nekatere bo prinesel nov zakon oziroma njegova novela. Ne bo pa to – žal – revolucija v smislu korenitih sprememb v postopkih, kot so npr. brezplačna pravna pomoč na prvi stopnji, drugačen odnos do pravice do dela, vprašanje komplementarne zaščite idr., ampak zgolj evolucija in izboljšanje standardov na nekaterih področjih.

Če bi moral strniti svoje mnenje v en stavek: Slovenija potrebuje celovito migracijsko politiko in *azil je zgolj njen del*, potrebuje odgovore – politične, humanitarne in pravne – do vprašanj ekonomskih migracij, migracij kot posledica naravnih, ekoloških katastrof, in ne zgolj zaščite pred političnim preganjanjem ... Nič od tega nimamo. Moramo se tudi otresti pogleda na azil skozi prizmo *zlorab postopka* ekonomskih migrantov iz bivše Jugoslavije (Klemenčič 2010).

7.2.2 MNZ, sektor za mednarodno zaščito

MNZ, Sektor za mednarodno zaščito delujete kot vladna institucija v pomoč ranljivi skupini ljudi kot so begunci in prosilci za mednarodno zaščito. Na vprašanje, kako vidijo situacijo glede beguncev v Sloveniji, so odgovorili z navedbo pravic, ki jih določajo pravni akti.

Nova Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito, ki je nadomestila Uredbo o pravicah in dolžnostih beguncev v Republiki Sloveniji, in je pričela veljati 18. 7. 2008, je določila načine in pogoje za zagotavljanje pravic beguncem in osebam, ki jim je priznana subsidiarna zaščita, in sicer pravico do pridobitve informacij o statusu ter pravicah in dolžnostih, ki iz statusa izhajajo, nastanitve v nastanitvenih zmogljivostih Ministrstva za notranje zadeve, denarnega nadomestila za zasebno nastanitev, zdravstvenega varstva, socialnega varstva, izobraževanja, zaposlitve in dela ter pomoči pri integraciji.

Bistvena novost, ki jo je prinesel Zakon o mednarodni zaščiti, je bila ureditev zdravstvenega varstva oseb z mednarodno zaščito. Spremembe zakonodaje s področja zdravstvenega zavarovanja so omogočile, da imajo osebe z mednarodno zaščito zdravstveno zavarovanje urejeno na enak način kot državljani Republike Slovenije. Ministrstvo za notranje zadeve je z odgovornimi organi na področju zdravstvenega varstva (Ministrstvo za zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije) vodil intenzivne pogovore in usklajevanja glede ureditve zdravstvenega zavarovanja za osebe z mednarodno zaščito, tako da so s 1. 1. 2009 osebe z mednarodno zaščito postale zavarovanci v okviru splošnega sistema zdravstvenega zavarovanja v Republiki Sloveniji.

Pravice beguncev natančno določa Zakon o mednarodno zaščiti. Vsaki osebi s priznanim statusom begunca je nemudoma ob priznanju statusa begunca dodeljen poseben svetovalec,

ki izdelava za konkretnega posameznika osebni integracijski načrt, katerega namen je čim bolj uspešna integracija posameznika v slovensko družbo. Begunec pridobi s strani svetovalca vse informacije o statusu, njegovih pravicah in dolžnostih v Republiki Sloveniji. Begunci imajo pravico do stalnega bivanja v Republiki Sloveniji z dnevom vročitve odločbe o priznanem statusu, vendar najdlje za obdobje enega leta imajo pravico bivanja v integracijski hiši. Stroške nastanitve krije Ministrstvo za notranje zadeve. V primeru bivanja na zasebnem naslovu pa imajo pravico do denarnega nadomestila. Begunci imajo pravico do zdravstvenega in socialnega varstva in sicer po enakimi pogoji kot slovenski državljani. Mladoletni begunci so na področju osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja izenačeni z državljani Republike Slovenije. V povezavi z njihovo pravico do zaposlovanja in dela pa urejajo predpisi, ki določajo zaposlovanje in delo tujcev. Beguncem se zagotavlja pomoč pri vključevanju v okolje največ tri leta od dneva pridobitve statusa. Ta pomoč vključuje poleg izdelave in izvedbe osebnega integracijskega načrta tudi organiziranje tečajev slovenskega jezika ter tečajev spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve Republike Slovenije (Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito 2010).

Na vprašanje, kako vidijo situacijo glede prosilcev za mednarodno zaščito, so na Ministrstvu za notranje zadeve, Sektorju za mednarodno zaščito, odgovorili s pojasnilom o pravicah, ki jih določa Zakon za mednarodno zaščito.

Področje mednarodne zaščite podrobneje ureja Zakon o mednarodni zaščiti. V Sloveniji poznamo dva statusa mednarodne zaščite in sicer status begunca in subsidiarno zaščito. Status begunca se prizna osebi, ki utemeljeno in verodostojno izkaže, da je v matični državi ogrožen zaradi rase, vere, narodnosti, političnega prepričanja ali pripadnosti posebni družbeni skupini. Subsidiarna zaščita pa se prizna osebi, ki ne izpolnjuje pogojev za priznanje statusa begunca, vendar izkaže utemeljene in verodostojne razloge, da bi ji bila ob vrnitvi v matično državo povzročena resna škoda, ki zajema smrtno kazen ali usmrnitev, mučenje ali nehumano ali poniževalno ravnanje ali kazen prosilca v izvorni državi ter zaradi resne in individualne grožnje za življenje ali svobodo prosilca zaradi samovoljnega nasilja v situacijah mednarodnega ali notranjega oboroženega spopada. Tujec lahko izrazi namero po vložitvi prošnje za mednarodno zaščito na slovenskem diplomatsko konzularnem predstavništvu, na policijski postaji oziroma pri policistu ali v Azilnem domu Sektorja za mednarodno zaščito. Svoj namen po vložitvi prošnje za mednarodno zaščito lahko izrazi tudi pri drugem državnem organu, ki pa ga mora napotiti v Sektor za mednarodno zaščito Ministrstva za notranje zadeve oziroma v Azilni dom. V vsakem primeru se formalni sprejem prošnje za mednarodno zaščito

ob prisotnosti ustreznega prevajalca oziroma tolmača izvede v Azilnem domu Sektorja za mednarodno zaščito, kjer je prosilec za mednarodno zaščito po sprejemu prošnje tudi nastanjen. Prosilci so po podaji prošnje nastanjeni v Azilnem domu kjer jim je nudena vsa osnovna oskrba in sicer prehrana, obleka in obutev ter higienske potrebščine. Poleg tega imajo prosilci v Republiki Sloveniji še pravico do:

- pridobitve informacij o statusu, pravicah in dolžnostih oseb z mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji,
- stalnega prebivanja v Republiki Sloveniji,
- nastanitve v nastanitvenih zmogljivostih ministrstva,
- denarnega nadomestila za zasebno nastanitev,
- zdravstvenega varstva,
- socialnega varstva,
- izobraževanja,
- zaposlitve in dela,
- pomoči pri integraciji.

Prosilci za mednarodno zaščito so v lokalnem okolju dobro sprejeti, saj ne beležimo nobenega incidenta ali kakršnekoli nestrpnosti lokalnega prebivalstva do prosilcev oziroma priseljencev in obratno (Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito 2010).

7.2.3 Pravni zastopnik prosilcev za azil mag. Matevž Krivic

Mag. Matevž Krivic je v poglobljenem intervjuju pojasnil, kakšna je pravna situacija v Sloveniji glede pravice do azila, nato pa sva se dotaknila tudi posamičnih primerov, ki jih je zastopal.

Pregled zakonodaje in škandali v pravni praksi v Sloveniji

V prvem delu sva intervju navezala na njegov članek *Slovenija sistematično krši ustavno pravico do azila* (Krivic 2009, 8–11), kjer opisuje škandal o tem, kako je Sektor za azil

MNZ v svojem stremljenju zavrniti na čim lažji način čimveč prošelj za azil, некоč 'podtaknil' sodiščem neresnično in po vsebini absurdno trditev, da je po mnenju svetovne avtoritete azilskega prava J. C. Hathaway azil upravičeno podeliti le tistemu, ki je bil doma "nenehno trpinčen oziroma mučen s povzročanjem fizičnih ali psihičnih krutosti", in kako slovensko Vrhovno sodišče v stotinah sodb ta absurdni kriterij za odločanje o azilu znova in znova potrjuje kot zakonit. Upravno sodišče se je temu v treh sodbah uprlo, žal le z argumentom, da je mučenje nasploh prepovedano in da torej ni dopustno kot pogoj za azil zahtevati še njegovo *nenehnost* – a ko Vrhovno sodišče tudi pred tem argumentom ni popustilo, je tudi Upravno sodišče odnehalo in nato spet sodelovalo pri tem norčevanju iz lastnega in našega razuma – da o človekovih pravicah sploh ne govorim (Krivic 2009, 9). Na moje vprašanje, kaj v primeru, ko azilni postopek kot kriterij uporablja izmišljen kriterij glede na zakone, t.j. kdo ima pravico do azila, lahko prosilci sploh naredijo, če celo sodišče o tem odloča na tak način, je Krivic odgovoril in pojasnil ozadje.

Sodišče v tem primeru kot kriterij uporablja nekaj, ki je kot pravno in v vsakem pomenu absurdno. In zaradi teh kriterijev v vseh teh letih, od leta 2005 odkar se jaz ukvarjam s tem, skoraj nihče ni dobil azila. Vendar ne popolnoma nihče. V letu 2006 je eden dobil azil, v letu 2007 in 2008 zatem dva, v glavnem so bile to minimalne številke. Ampak pred letom 2006 je bilo tega nekoliko več, leta 2005 mislim, da jih je bilo 24, mogoče kakšno leto prej še več. Zakaj pravim po številu oseb, v tem primeru 24? Ker gre tu mogoče samo za 6 ali 5 primerov, ker gre za štiri-, pet- članske družine. Ti ljudje, ki so v teh letih dobili azil in tisti, ki so ga še kasneje dobili, če bi pri njih uporabili isti kriterij mučenja, ga tudi oni ne bi smeli dobiti – zakaj so ga potem dobili? Ker so bili tistemu inšpektorju všeč. In tako je ta inšpektor eni družini dal azil, drugi pa ne. Pa tudi statistika v Sloveniji na koncu leta ni smela pokazati ničle. Nekaj so vendar morali dati. In potem so oni po svojih subjektivnih kriterijih, pri čemer imam komparativne dokaze, kdo je dobil in kdo ne, in npr. noben od neizobraženih prosilcev na primer iz Kosova ipd., ni dobil azila, medtem ko so tisti, ki so bili izbrani za azil precej visoko akademsko izobraženi. In to je bil eden od zame zelo očitnih subjektivnih kriterijev.

Tako hudih diskriminacij sploh ne bi smelo biti. Zato pa sem bil jaz tako ogorčen, ko sem takrat to opazil in ko sem videl, da to vse skupaj temelji na eni laži ali pa če ni bila zavestna laž o tem Hathawayu, češ da Hathaway v svoji knjigi piše to in to. Da pojasnim, zakaj je pomembno v nekem azilnem postopku, kaj neka svetovno znana avtoriteta piše v neki svoji knjigi o azilu. To je znameniti učbenik iz leta 1991, in Hathaway je še danes zelo pomembna

avtoriteta. Laiki še danes mislijo, da sodišča odločajo po zakonih v teh primerih po mednarodni Ženevski konvenciji o beguncih iz leta 1951, ampak že zakoni so marsikdaj tako splošni, da jih zelo težko razumeti brez interpretacije literature, strokovnih knjig, ki razlagajo kaj v nekem zakonu pomeni, še stokrat bolj pa to velja za odločbe mednarodnih konvencij, še bolj pa prav za konvencijo o beguncih, v katerih ni preciznih kriterijev. V Ženevski konvenciji je kriterij, kdo ima kriterij do azila, tak: azil lahko dobi tisti, ki je v svoji državi bil *preganjan* – to je samo pojem: nič kako, kje, s kakšnimi načini, in ali je bilo življenje njegovo ogroženo. Kriteriji pa so dokaj jasno navedeni: zaradi rase, vere, političnega prepričanja ali pripadnosti kakšni posebni družbeni skupini. Npr. iz Irana so bili primeri homoseksualcev, dva osebno poznam, ki so pribežali zaradi homoseksualnosti, ki je v Iranu zločin. Torej to so glavni razlogi. Rasni oziroma širše etnični razlogi – ne samo črnci, belci, to je neka nacionalna skupina, ki je v neki državi zatirana. Kot so na primer Romi na Kosovu ali kjerkoli pa svetu. Ali pa iz političnih razlogov, kot na primer opozicija. Potem še verski razlogi ali pripadnost neki družbeni skupini. Torej že za interpretacijo tega, kaj pomenijo rasni, verski in drugi razlogi, že tu je veliko polje za interpretacijo, kjer je literatura zelo pomembna; še najbolj pa pri tistem ključnem razlogu, kaj je *biti preganjan*. In v tej točki se je zgodil ta škandal. Slovensko Ministrstvo za notranje zadeve, sektor za azil, ki odloča o teh stvareh, je že leta 1995 prevedel v slovenščino knjigo Johna Hathawayja *The law of refugees status* iz leta 1991 in to jim je šteti v dobro, gre za korekten, dober prevod. V tej knjigi kanadčan Hathaway jasno opisuje kanadsko sodno prakso pri podeljevanju azila, ki je bila že petdeset oziroma štiridesetletna, od leta 1951, ko je konvencija začela veljati. Morate vedeti, da je ta ženevska konvencija iz leta 1951 bila izrazit v nekem smislu politični inštrument, s katerim je zahodna Evropa skušala nuditi pomoč političnim preganjencem iz vzhoda, iz Sovjetske zveze, Madžarske ... Ampak je bila napisana tako široko, da se je teh štirideset let uporabljala ne samo za begunce z vzhoda, temveč vedno bolj tudi širše. Sedaj pa tega ni več in je nerazviti svet praktično tisti, ki pritiska na Evropo. Hathaway v tej knjigi ima dejansko eno poglavje, kjer je nekaj o tem, in sicer kako je kanadsko sodišče izdalo nekaj sodb, v katerih je govorilo neumnosti, kot na primer, da prosilci niso bili mučeni, preganjeni in podobno in Hathaway v tej knjigi *ravno to kritizira kot popolnoma nesprejemljivo stališče*. In tu gre za navadno prevaro pri nas. Dokler sem jaz mislil, da to samo naši lažejo, sem napisal v tožbo, da je to bedarija, srednjeveški kriterij, ko so Turki na kole natikali Srbe. Rekel sem, saj ne mislite resno ta kriterij uporabljati v 21. stoletju! Nato sem pa videl, da vrhovno sodišče ta kriterij potrjuje. Potem sem jim pa pisal, naj citirajo, kje Hathaway to piše, pa niso nič odgovorili. Vrhovno in Ustavno sodišče se je temu izogibalo. Ustavno sodišče se je temu

izognilo tako, da je odgovorilo vedno na kakšno drugo pritožbo glede nepravilnosti, ki sem ji navedel proti Vrhovnem sodišču. Tej temi se je vedno izognilo. To se je dogajalo do leta 2007, ko sem se večkrat pritožil na Ustavno sodišče in pisal v časopise in najverjetneje je nekdo iz Ustavnega sodišča dojel ter od takrat dalje ne pišejo teh neumnosti. Januarja 2007 sem tako dobil odgovor na pritožbo Vrhovnega sodišča, da je Vrhovno sodišče z odločbo novembra 2006 že odstopilo od te interpretacije in jo je spremenilo, nič pa kako in zakaj. Vsa judikatura naj bi bila dostopna na internetu, sortirana po tematiki, na primer za azil... In jaz sem šel iskat to odločbo, da bi videl, kako so utemeljili odstop od prejšnje prakse, ampak nisem našel te sodbe, so jo skrili, to so neverjetne stvari. Izginila je celo celotna rubrika azil na internetu oziroma celo črka A. To je sramota in jih razumem, da to sramoto skrivajo. Tudi na moje pritožbe glede toženih strank niso nič odgovorili. Potem sem šel javno s člankom, ki ga vi citirate, ampak nobenega odgovora. Saj ga ne morejo dati, to je taka sramota. To je pravna država, ki sicer dobro funkcionira, ampak tu ga pa tako polomijo in ščitijo drug drugega. Dosegel sem vsaj, da se je ta sramota nehala. To je bilo leto 2006. Leta 2007 so pa delali drug škandal. Sodili so na podlagi direktive evropske unije, ki v Sloveniji sploh še ni veljala. Spet sem se pritoževal na vrhovno sodišče in spet brez odgovorov. Leta 2008 so pa sprejeli to novelo zakona, ki sedaj še velja pod imenom ZMZ, Zakon o mednarodni zaščiti, ker so po lastni direktivi implementirali to direktivo EU, na katero so se sklicevali prej, ko v Sloveniji še ni veljala. Ta direktiva velja od leta 2008, ker je prenesena v slovenski zakon. Slovenija bi bila dolžna po pravu EU te direktive korektno prenesti. Videl sem, da so določene točke prenesli narobe in nato zavajali poslance, da tako zahteva direktiva EU. Pravo EU je nad slovenskim pravom in sodišče bi moralo to popraviti. Vendar se do danes ni nič spremenilo. Imamo tudi zakon, ki daje pravico presojudati, kadar je sporno, ali je naš zakon v skladu z evropsko direktivo ali ni. Jaz trdim, da ni, sodišča in ministrstvo pa da je. V Pogodbi o EU, ki pri nas velja in je nad našimi zakoni, je zapisano, da če se pojavi dvom, lahko vsako sodišče zastavi načelno vprašanje Evropskemu sodišču v Luksemburgu, da oni povedo za pravilno interpretacijo. V azilskih postopkih pridejo v poštev zlasti tri direktive EU, ki določajo, kako morajo članice EU v svoji nacionalni zakonodaji o azilu urediti določena vprašanja - in če jih ne uredijo v skladu s temi direktivami oziroma če na primer jaz kot zastopnik nekega prosilca trdim v tožbi, da naš zakon ni v skladu s tako direktivo EU, bi naše sodišče moralo bodisi odgovoriti meni, da nimam prav in obrazložiti, zakaj nimam prav; bodisi sprejeti moj predlog in sprožiti predpisani postopek pred Sodiščem EU v Luksemburgu. Toda v vseh primerih, ko sem to zahteval, so naša sodišča to mojo zahtevo bodisi povsem ignorirala, bodisi so se proglasila za nepristojna sprožiti tak postopek, kar je v

očitnem nasprotju s svojimi obveznostmi po Pogodbi o EU. Nisem dobil nobenega odgovora, le izmikanje. Ne morem verjeti, to traja še danes. To laiki ne razumete, v medijih je prikrito, novinarji tudi tega ne razumejo, politikom je azil deveta briga. Koga zanimajo azilanti. Za izbrisane je bilo nekoliko več hrupa, gre za 25.000 ljudi, ki živijo med nami. Le ministrica Kresalova in državni sekretar Klemenčič, ki jo je sedaj zapustil, se je zavzel za izbrisane in azilante. Dosegel je lahko, kar je, midva sva odlično sodelovala. Najbrž je videl, da na tem mestu ne more ničesar več narediti (Krivic 2010).

Diskriminacije azilantov in obračanje k pravu Evropske unije

Na vprašanje, kaj meni, da bi o takšni diskriminaciji v zvezi z azilom, ki je vsaj po 141.členu kaznivo dejanje, slednje prijavili sodišču, je Krivic (2010) odgovoril, da tu ne vidi nobene realne možnosti.

Najprej je potrebno dokazati diskriminacijo v uradnih postopkih pred ministrstvom, sodiščem. Dalo bi se individualno. Ampak eno je dokazovati diskriminacijo v tem postopku – upravnem, azilskem ali sodnem. To sem jaz poskusil z vsemi rednimi in izrednimi pravnimi sredstvi, individualni, da je bila stvar diskriminatorna in da je potrebno odločno razveljaviti. Dosegel sem, da so odločbo razveljavili ampak iz drugega razloga, ne zaradi diskriminacije (Krivic 2010).

Na vprašanje, ali je to zato, ker bi bili v tem primeru tudi oni kazensko odgovorni, če bi bila diskriminacija priznana, je Krivic (2010) pojasnil, da ne: »Samo odločba bi bila razveljavljena, ker je bila diskriminatorna. Da bi pa potem na tej podlagi jaz ali prosilec vložil kazensko ovadbo zoper uradnika, ki je to odločbo napisal ali celo sodnik, bi moral jaz ali prosilec na sodišču dokazati, da je ta uradnik ali sodnik to naredil *namenoma* z namenom diskriminacije.« Pojasnila sem mu, da sem tu mislila sem na te očitne diskriminatorne kršitve Ženevske konvencije v zvezi z azilanti, statistični podatki so na nek način dokazno gradivo, posamezne zgodbe. Sledil je odgovor, ki prinaša uvid v reševanje takšnega pravnega problema in ga tu navajam predvsem za boljše razumevanje prava in pravne prakse v Sloveniji in v EU.

Če se meni, da je bila kršena evropska direktiva in politika, potem bi morali s tem iti pred organe Evropske komisije, Sveta ... Pred sodišče EU lahko prideš le individualno in tu te naša sodišča blokirajo. Po politični poti bi tudi lahko prišel, npr. statistika veliko pokaže. To bi morala sprožiti država. Ali pa nevladne organizacije s peticijo na evropski parlament. Izgubljen čas, jaz sem to naredil pri izbrisanih. Vam bom povedal, kako so me okrog prinesli v Bruslju in doma. Tu si politično blokiran, ker je EU politična združba, ki brani svoje članice. Če bi se naši vladi zmešalo in bi sama sebe prijavila pred evropskimi organi, je v naprej jasno, da pri azilski problematiki, taki *problemčki*, kot jih imamo v Sloveniji – s tem se Evropa ne bi ukvarjala. Evropa ima s Francijo, Španijo, Italijo, ki imajo masovne nerešljive probleme z azilanti. Koga zanima Slovenija.

V direktivah EU so nekatere določbe, ki so bolj ugodne za azilante, kot naš zakon, ker direktive EU ne morejo biti napisane očitno diskriminatorno. Napisane so tako, da se da politično manevrirati. Slovenci pa še te nezadostne direktive iz EU poslabšamo.

Še tretja pot bi bila, če se vse te diskriminacije dogajajo in pa statistika... Individualno primer pelješ na vse možne sodne inštitucije v Sloveniji, nazadnje na Ustavno sodišče, izgubiš tudi tam ali pa te *okoli prinesejo*, tako kot so mene in se se izognejo spornim vprašanjem. Zakaj ne bi zoper take odločitve, ki po mojem mnenju kršijo Ženevsko konvencijo, šli na evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) v Strassbourgu. To je logično vprašanje, ki ga laiki in pravniki logično postavljajo, žal pa ne vedo tega, da ESČP ni inštitucija Evropske unije 27-ih držav, ampak je inštitucija Sveta Evrope 47 držav, kjer je tudi Rusija, Srbija, Hrvaška ... In to sodišče za človekove pravice je edini inštrument, kjer je zoper odločbe domačih sodišč v mnogih primerih po pet in večletnih čakanjih mogoče doseči pravico. Seveda, kadar je bila kršena Evropska konvencija o človekovih pravicah. V mnogih primerih je to dokazljivo, ne pa na področju azila. Pa ni izvzet iz ESČP samo azil. Do tega sodišča lahko prideš le, če so bile kršene tvoje pravice iz teh 47-ih držav pred kazenskem ali civilnem sodišču. Izvzeti pa so vsi primeri v teh 47-ih državah, ko se odloča pred upravnimi sodišči. Upravna sodišča pa odločajo spor med državljanom in državo. Države so se s tem zavarovale, da ne bi bile same obsojene. To pa ne pomeni, da pred ESČP ni prišel nobeden azilski primer. Jih je prišlo kar nekaj. Primer sprejmejo le, če je bila kršena Evropska konvencija o človekovih pravicah, ne pa Ženevska. Iz nje pa pride v poštev le 3.člen o mučenju oziroma o nečloveškem in ponižujočem ravnanju z azilanti. Tu pa pridemo do škandala sodišča v Strassbourgu, ki je sicer sijajna inštitucija in jo imam drugače visoko v čislih, saj je zavarovalo pravice ljudi na številnih področjih, kaznovalo države, na primer celo

Anglijo, Nemčijo ... Pri azilskih primerih pa je grlo, da prideš na Strassbourško sodišče, tako ozko, le v primeru, da si bil mučen ali da so s teboj ravnali ponižujoče. V zadnjih desetih, petnajstih letih je na ESČP prišlo kar nekaj deset azilskih primerov in sicer je šlo za ljudi, prosilce za azil, ki so bili hudo bolni in imeli hude zdravstvene težave. Bili so tudi primeri Romov iz Bosne in Kosova, ki so na primer osem let živeli na Švedskem. Tam so imeli otroke, ki so bili rojeni na Švedskem, tam hodili v šolo, so se že čisto asimilirali, potem so jih hoteli pa izgnat nazaj. In ESČP je v teh primerih odločilo v smislu, če povem preprosto, 'nam je prav žal, saj so šole tudi na Kosovu, čeprav slabe; njih ne zanima, da ste vi na primer osem let življenja preživeli na Švedskem, Švedska ima pravico, da vas izžene'. Ključni primer, za katerega menim, da je škandal in zaradi katerega sem izgubil zaupanje do ESČP, pa so ti primeri hudo bolnih azilantov. Na primer zaradi zdravstvenih razlogov vrtni bolnika iz Anglije v neko nerazvito deželo, kjer ni zdravil in zdravstvene oskrbe. Politično preganjane je tu postransko, saj človek še preživeti ne bo mogel zaradi pomanjkanja zdravil. Tu ne pride nič v poštev. Edini od vseh primerov prosilcev za azil, ko je ESČP pozitivno odločilo, je znameniti *primer z D. proti Združenemu Kraljestvu* in ki je zdaj kriterij: kdor je manj prizadet kot ta, odpade. To je bil namreč primer umirajočega bolnika za aidsom iz otoka St.Kitts, ki je prosil za azil v Angliji in mu je bil zavrnjen. Kot zadnja možnost, da ne bi bil izgnan, so šli njegovi odvetniki v Strassbourg. Ko so ga pripeljali v Bruselj na zaslišanje, je padel skupaj in so ga morali odpeljati, njegov primer pa so rešili pozitivno. V odločbi piše, da ugodilo, da bi bila v njegovem primeru deportacija iz Londona na otok St. Kitts, kršitev 3. člena EKČP (Evropske konvencije o človekovih pravicah), ki prepoveduje mučenje ter nečloveško ali ponižujoče ravnanje - šlo je namreč za umirajočega, nekaj tednov pred neizbežno smrtjo - in *humanost* sodnikov ESČP je bila v tem, da so ugotovili, da bi bila kršitev 3. člena EKČP, če bi bolnika v takem stanju iz londonske bolnišnice poslali umret v bedne razmere na tisti otok. In od takrat naprej, t.j. pred petimi ali več leti, je ta primer merilo: zavrnjeni prosilec za azil, ki ima manjše zdravstvene težave od teh, ki torej ni nekaj tednov pred neizbežno smrtjo zaradi težke bolezni, pred ESČP nima nikakršnih izgledov na uspeh. In to je sedaj brez sramu kriterij tudi v Sloveniji. Jaz sem prenehal navajati zdravstvene razloge, ker so vedno zavrnili češ, da ni tri tedne pred smrtjo. To je bil edini primer, da je Evropsko sodišče priznalo, da bi bilo nečloveško in ponižujoče ravnanje bolnika tri tedne pred smrtjo poslati nazaj. Razmere so torej obupne, vse, kar je pod tem, je ne. Sodniki v Strassbourgu so v odločbo napisali, da je to mednarodna konvencija – kar je sicer res – in da lahko oni odločajo samo po tem, kar so nam države, ki so nas ustanovile, prepustile v odločanje in da tu ne morejo neupoštevati tudi finančnih razlogov, v smislu

koliko zdravstvo stane razvite države kot so Švedska, Anglija. Ne moremo za vsako bolezen dati azila, ki bi se sicer na primer v Angliji bolje zdravila kot v Bosni. Torej do Strassbourga z azilskimi primeri po sami Ženevski konvenciji ne moreš priti, prideš lahko le z mučenjem, kot sem pojasnil. Katastrofa. Saj sem pisal tem ljudem, kaj boste človeka vrnili nazaj, da ga bodo mučili in ubili? Kaj boste potem z mrtvim človekom ... To je čisto politično sprenevedanje. Na žalost, tako je (Krivic 2010).

Pozitivni vidiki EU direktiv in dobre prakse upoštevanja Ženevske konvencije v tujini

Vendar pa je Krivic (2010) nato pojasnil, da ta črna slika v teh primerih ne pomeni, da je ženevska konvencija in evropske direktive čisto brez pomena.

Vendarle na primer v Avstriji 3000 ljudi dobi azil. Tu gre za vprašanje, po katerem kriteriju odločati, komu dati azil in komu ne. Kriteriji v ženevski konvenciji so popolnoma odprti, kdor je bil preganjen. EU, razumljivo, v svoji direktivi skuša to nekoliko precizirati in govori, da ima pravico do azila v EU – to velja za teh 17 članic, gre za znameniti 9. člen evropske direktive, ki pravi, da – tisti, ki je že iz teh istih razlogov, ki jih navaja že evropska konvencija, rasa, vera, politična pripadnost idr. doživel kakršnokoli preganjanje oziroma resne in hude kršitve človekovih pravic. Ni pa meje, katere so te resne oziroma hude kršitve. Dodano je bilo še: ali pa *večkratno ponavljanje manjših, manj hudih kršitev*. Nato sledijo primeri, kaj naj bi bile te hude kršitve, najprej ogroženo življenje... vse relativno hude. To je samo *primeroma*, načeloma pa je rečeno v tekstu katerekoli hude kršitve katerihkoli človekovih pravic. To so pa pravice, ki so napisane v ustavi, ne samo pravica do življenja in fizične integritete. Naša azilska praksa pa vključno s potrditvijo vseh sodišč, upošteva izključno samo, če je bila ogrožena fizična integriteta. Zato vse prosilce leta in leta sprašujejo samo, ali ste bil kaj pretepen. Če ni bil oziroma le enkrat, odpade. To potrjuje celo naše ustavno sodišče (Krivic 2010).

Primeri azilskih postopkov v tujini: primer iz Kosova in primer iz Nigerije v Avstriji

Tudi v Franciji je slabo z azilsko problematiko. Boljše je na Švedskem. Statistike ne poznam. Vem le za Avstrijo, kjer je ta problematika bistveno bolj urejena. To sem izvedel pred letom, ko sem v našem časopisu bral intervju s predsednico njihovega azilantskega sodišča,

kjer sem dobil tudi številke, ki sem jih kasneje potrdil in videl, da držijo. Povedala je, da je ta avstrijska azilantska sodna praksa, ki je naklonjena prosilcem za azil, pod strašnim udarom politike, zlasti MNZ, ki izvaja pritisk, naj se to zmanjša. Na drugi strani pa je za nas interesantna Avstrija tudi zaradi primera, ko je šlo za albansko družino iz Kosova, ki je prosila za azil v Avstriji pred desetimi, petnajstimi leti, razloga zakaj ne vem, in je bila zavrnjena. To je znameniti *primer Zogaj*. Štirinajstletno dekle se je, ko so družino pregnali, skrila v Avstriji in jo je vzel v zatočišče nek duhovnik katoliške cerkve. Ko se je razvedelo in bi dekle morala biti izgnana, je celotna krajevna skupnost začela pisati peticije v njeno korist na ministrstvo: dekle že pet let tu živi, govori nemško, hodi v šolo ... Cela občina in krajevna skupnost se je postavila proti notranjemu ministrstvu. Uspeli so doseči, da dekleta niso izgnali, kaj je sledilo, ne vem. Tu je paradoks na pozitivno stran avstrijskega sodišča, hudo nasprotovanje notranjega ministra in nazadnje človečnost ljudi. Pa še en primer nogometaša iz Nigerije, ki je igral v Avstriji. Ko so ga izgnali je nogometni klub in cela vas zbral veliko denarja, da so mu omogočili, da je v Nigeriji ustanovil šolo. To so neverjetne solidarnostne akcije Avstrijcev (Krivic 2010).

Posamezni primeri azilnih postopkov v Sloveniji: primer iz Čečenije

Na prošnjo, da opiše, s kakšnimi primeri se ukvarja in kako se primeri rešujejo v praksi, je Krivic (2010) pojasnil primer iz Čečenije, za katerega je prosilka dobila negativno odločbo v Sloveniji, nato pa so ji pravico – kar je povsem nepričakovano zaradi pravice Italije do deportacije prosilke v Slovenijo – priznali v Italiji.

Vsak, ki me je prosil za pomoč, me je na začetku vprašal, kakšne možnosti ima za pridobitev azila, zlasti na začetku, ko je bila večja možnost bežanja. Če bi mu rekel, da je ni, bi šel drugam čez mejo. Jaz sem vsem rekel, naj ne delajo neumnosti in ne bežijo.

Primer Čečenke, matere z dvema otrokoma, ki je pred par leti pribežala iz Čečenije. Tam so ji ubili moža in dva otroka, s preostalima dvema pa je zbežala. Bila je izobražena, imela je pedagoško akademijo. Tu je zaprosila za azil, ki je bil po kratkem postopku zavrnjen. Zakaj? Pri podaji prošnje za azil, ki jo je podajala v ruščini ob pomoči prevajalke, je pripovedovala zgodbo, kaj se ji je dogajalo v glavnem mestu Grozni v Čečeniji. Inšpektor, ki je zgodbo pisal v zapisnik – pa lahko iz tega sklepate, kakšno je bilo njegovo znanje geografije in politike – je namesto ime mesta *Grozni* napisal *Gruzija*. Pa se ni zmotil: ne loči med Groznilom in

Gruzijo. Prevajalka je to opazila in ga je opozorila na napako. To vem, ker sem kasneje govoril s prevajalko in mi je to povedala. On je popravil in od takrat naprej je bilo vse v redu. Spregledali pa so vsi napako v prvem stavku zapisnika, kjer je še vedno pisalo Gruzija. Zaslišanje je bilo končano. In tu pridemo do absurda, ki ga jaz že pet let napadam, pa se nismo premaknili niti milimeter naprej, da prvi intervju dela en inšpektor, kasneje pa o tej zadevi on nikoli ne odloča, čeprav je on človeka videl, dobil o njem nek vtis, ga presodil, ali je iskren in tako naprej in bi si tudi takšne probleme, kot so bili pri prevajanju, lahko zapomnil. Ampak ne, pri nas vedno brez izjeme – takšno je pravilo – zadevo preda t.i. višjemu inšpektorju, ki formalno odloča o tem. In v devetdesetih odstotkih primerov, kjer gre za pospešene postopke, do drugega intervjuja sploh ne pride. Drugi intervju pa bi vodil višji inšpektor, ki je odločevalec. Tako da se devetdesetih odstotkih primerov odloča, ne da bi videli osebo. V primeru Čečenke je bila odločba negativna: prošnja se zavrne kot očitno neutemeljeno, ker očitno ta ženska laže, saj je v enem stavku trdila, da se je dogajalo v Gruziji, v drugem pa v Groznm. Ko sem videl to odločbo, sem napisal tožbo, kjer sem izpostavil še druge napake. Na Upravnem sodišču sem zmagal, zadeva naj bi bila vrnjena nazaj v ponovni postopek sicer zaradi drugih napak, ničesar pa niso komentirali glede obtožbe, da ona laže. Toda zgodba se tu ne konča. Po zmagi na upravni sodišče je MNZ, Sektor za mednarodno zaščito vedelo, da Vrhovno sodišče vse pozitivne odločbe Upravnega sodišča razveljavi, in se je zato pritožil na Vrhovno sodišče. Pa ne kar tako, ampak so v tej pritožbi vse te neumnosti o tem, da laže, ponovili! O tem sem seveda poročal Čečenki, ki se je v tem trenutku obupana odločila, da odide v Švico, kjer je slišala, da Čečene bolje obravnavajo. Dejal sem ji, naj ne tvega, saj jo bodo deportirali nazaj sem, a hvala bogu me ni poslušala, saj je čez Italijo prišla v Švico, tam so jo takoj prvi dan aretirali in vrnili v Italijo, tam pa je gladko dobila azil. Odločbo mi je poslala za dokaz. Podobno poznam primer iz družine Kosova z majhnimi otroki in še enega drugega iz Kosova, ki mu je ravno tako uspelo na sodišču v Italiji pridobiti azil oziroma subsidiarno zaščito, s tem da sem mu jaz zatem napisal priporočilo za sodišče, kako je s tem pri nas v Sloveniji, da mu je lažje uspelo. Sicer pa jaz vsakemu odsvetujem, da bi pobegnil, saj jih dosledno deportirajo nazaj (Krivic 2010).

Praktični nasvet prosilec za azil

V azilskem postopku, ne glede na to, kako močne kriterije ima prosilec – razen če so dokazi mučenja ali smrtne kazni – so možnosti izjemno majhne. Če ima prosilec srečo, pride v teh

pet odstotkov pozitivnih odločb, če pa je nima, ne bo prišel; in tu je potrebna samo sreča, saj kriteriji ne odločajo, razen v izjemnih primerih mučenja in podobno. Postopki lahko trajajo meseca ali leta. Najboljša možnost je rešitev s poroko ali zaposlitev, ki pa tudi ni preprosta (Krivic 2010).

7.2.4 Izkustva nevladnih organizacije: zakon in praksa

Za mnenje o situaciji beguncev in prosilcev za azil sem prosila predstavnike nevladnih organizacij Slovenske filantropije in Pravno-informacijski center nevladnih organizacij (PIC). Oboji so izrazili oceno stanja kot slabo urejeno in negotovo.

Situacija za prosilce za mednarodno zaščito je precej negotova. Ko pridejo v Slovenijo so v večini primerov nastanjeni v Azilni dom, možno pa jim je tudi omejiti gibanje na Center za tujce v Postojni. V Azilnem domu imajo hrano, stvari za osebno higieno in druge stvari iz skladišča, kot so rabljena oblačila, obutev, igrače, nekaj možnosti za preživljanje prostega časa, na primer tečaj slovenskega jezika, prostočasne aktivnosti, zagotovljena jim je nujna medicinska pomoč. Osnovne stvari so jim torej zagotovljene. Problem prosilcev je, da ne morejo delati, žepnine ne prejemajo, organizirane aktivnosti znotraj Azilnega doma pa tudi ne zapolnijo celotnega dneva. Posledično to pomeni, da je dosti prosilcev precej pasivnih, naveličanih. Čakajo na odločitev o njihovem primeru, ki pa ne pride prav kmalu.

Status begunca ali subsidiarne zaščite je podeljen v zelo malo primerih. Nastanjeni so v integracijsko hišo za obdobje enega leta, če tako želijo. Pridobijo pravice iz socialnega in zdravstvenega varstva, pravico do zaposlitve, pomoč pri integraciji. Pomoč pri integraciji obsega izdelavno osebne načrta, tečaj slovenskega jezika, tečaj spoznavanja slovenske zgodovine, kulture. Tu je zelo odvisno od posameznika, kako se bo vključil v novo življenje v Sloveniji (Gašperlin, PIC 2010).

Na splošno pri nas je to področje precej restriktivno, zakonodajno slabo, zato posledično število prosilcev v zadnjih letih upada in tako to tudi ni trenutno neka velika medijska tema, o kateri bi se mnogo govorilo. Trenutno veljavni zakon o mednarodni zaščiti je zelo restriktiven glede možnosti, da bi tisti, ki zaprosijo za mednarodno zaščito, jo dejansko tudi dobili. Še posebej je tu gre tu izpostaviti člen, ki govori o tem, da je mednarodno zaščito

mogoče obravnavati skozi skrajšan postopek in je veliko možnosti, da se razloge za mednarodno zaščito zavrne kot očitno neutemeljene. Primer v praksi je tak: nekdo, ki pride v Slovenijo, zaprosi za mednarodno zaščito v nekaj dneh, to prošnjo pa se zavrne (Zlatar, Slovenska filantropija 2010).

Vendar je zakon o mednarodni zaščiti na tem mestu precej široko opredeljen, in sicer, da prosilec zaprosi za zaščito v *najkrajšem možnem času*.

To je ravno tisto, na kar želim opozoriti: da si potem ta člen uradne osebe v postopku razlagajo po svoje. S tem, da je za eno uradno osebo lahko ta *najkrajši čas* pet dni, za nekoga drugega pa en dan. To je torej tako problem zakona kot problem prakse, ki je tudi restriktivna.

Posebej nevarno je t.i. navajanje dejstev na policiji in potem v okviru podajanja vloge v azilnem postopku. Pri tem je treba vedeti, da so ti ljudje pogosto *pravno neuki* in lahko pride do tega, da navedejo dejstva različno pri podaji pri policiji in potem v azilnem postopku. Bili so primeri tudi, ko je policija narobe zapisala določena dejstva, čeprav jih je oseba enako povedala pri obeh, torej tudi v azilnem postopku. Takih stvari je cel kup, problem pa je predvsem, ker gredo potem v postopkih v take dlakocepske podatke, ki niso tako relevantni za sam primer. Gre za primerjanje nekkih dejstev in potem se postopki zavrnejo kot očitno neutemeljeni. Da ne govorimo o tem, da so ekonomski migrantje tu izključeni in jih v postopkih že avtomatično zavrnejo. Vsi pa vemo, da so ekonomski razlogi lahko zelo povezani z nekimi razlogi za preganjanje s strani neke družbene skupine. Cel kup je nekkih okoliščin. Problem so določila zakona, po drugi strani pa praksa, ki je restriktivna. Če bi bila praksa nerestriktivna, potem bi bil zakon lahko le dobra podlaga. No, dober zakon zagotovo ni (Zlatar, Slovenska filantropija 2010).

7.2.5 Ocena dela državnih inštitucij

Na vprašanje, kako ocenjujejo delo državnih inštitucij na področju podeljevanja azila, so vprašani odgovorili, kot navedeno v spodnjih citatih. Pri tem pa poudarjam, da je za samo oceno dela državnih inštitucij, zelo pomemben tudi ocena dela, kot je opisana v poglavju *Pravni zastopnik prosilcev za azil mag. Matevž Krivic*.

»Teško je oceniti. Verjetno je s strani državnega interesa njihovo delo korektno. S strani zaščite človekovih pravic pa ni najboljše. Mislim, da bi morali vsi bolj delovati v smislu zaščite človekovih pravic« (Zlatar, Slovenska filantropija 2010).

»V letu 2009 je bilo ugodeno 20 prošnjam za mednarodno zaščito. V 4 primerih je bila prosilec priznana subsidiarna zaščita na podlagi tretjega odstavka 2. člena Zakona o mednarodni zaščiti, v 16 primerih pa je bil prosilec priznan status begunca na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o mednarodni zaščiti. Osebe, ki so v letu 2009 pridobile mednarodno zaščito, imajo državljanstvo Republike Kosovo (17) in Afganistana (3)« (Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito 2010).

Največji problem je v dolgotrajnosti reševanja primerov. Zakon o mednarodni zaščiti predvideva 6. mesečni instruktorski rok. V praksi pa se zadeve odvijajo zelo počasi in je ta rok prekoračen. Problematično je predvsem to, da se na pozitiven status, na primer status begunca oziroma status subsidiarne zaščite čaka več let, na primer tri leta in več, negativni statusi se podelijo hitreje, a še vedno v večini primerov ne v predvidenem roku. Veliko prosilcev samovoljno zapusti Slovenijo, kmalu potem ko pridejo sem, kar pomeni, da se njihova zadeva vsebinsko ne rešuje, pač pa se zaključi s sklepom. Na to je potrebno biti pozoren, če se bo MNZ pohvalil s hitrostjo reševanja primerov (Gašperlin, PIC 2010).

7.2.6 Eden izmed kazalcev učinkovitosti sistema za mednarodno zaščito

Intervjuvanim sem zastavila preprosto vprašanje: če bi poznali primer iz tujine za mednarodno zaščito, ali bi mu svetovali, da naj si poišče zatočišče v Sloveniji in zakaj da oziroma zakaj ne? Vprašanje premešča pravni red v praktičen primer, kar pa je ob zakonu, za katerega se kaže neučinkovitost, kot opisano v tem diplomskem delu, nujno potrebno za premislek o učinkovitosti zakona. Odgovori so si povsem nasprotni.

Če bi poznal tak primer, bi prej svetoval ne, kot ja. Tudi če so neki taki razlogi, s katerimi bi oseba lahko dobila zaščito v Sloveniji, so ti postopki potem izjemno dolgi in tudi nizko število oseb, ki dobi zaščito potem v Sloveniji, pove svoje. Jaz mislim, da je v Sloveniji sistem nekako takšen, da za tiste, ki imajo neke resne razloge, je ta sistem zelo neučinkovit in dolgotrajen. Medtem ko za tiste, ki – pa ne bom rekel, da nimajo resnih razlogov – tudi morda nepravilno vstopajo v ta postopek, torej so nekje naredili neko napako, pa imajo morda prav tako resne razloge, sistem tudi za njih ni učinkovit (Zlata, Slovenska filantropija 2010).

»Odvisno od konkretnega primera, izvorne države prosilca ipd. Če bi šlo za 'čisti' primer, bi mu vsekakor svetoval – do teh primerov je Slovenija relativno 'prijazna' in ima tudi dobre integracijske programe za osebe, ki že pridobijo status; še vedno je tudi manj odprto sovražna do prosilcev za azil kot nekatere druge evropske države« (Klemenčič 2010).

»Nedvomno bi osebi svetovali, da poišče zaščito v Republiki Sloveniji, saj je Slovenija evropska država, ki spoštuje človekove pravice in ima uzakonjen visok standard pravic in zaščite prosilcev za mednarodno zaščito» (Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito 2010).

»Ne. Ker je v Sloveniji primerjalno gledano malo podeljenih statusov begunca oziroma statusa subsidiarne zaščite. Postopki so zelo dolgotrajni« (Gašperlin, PIC 2010).

7.2.7 Opis lastnega izkustva – stati ob strani prosilcu za azil

Prijatelju, ki je potreboval mednarodno zaščito, sem lansko leto ponudila pomoč in mu svetovala, naj pride v Slovenijo, saj sem verjela, da bo tu dobil potrebno zaščito – v takšni luči sem videla Slovenijo, prav tako pa sem vedela, da mu pravica do zaščite pripada vsaj po Ustavi Republike Slovenije in Ženevski konvenciji, sam kot prosilec za azil pa je imel pravico do izbire poljubne države. Vendar pa sedaj glede na *tveganje in način* odvijanja samih postopkov, tega ne bi storila več v nobenem primeru, če upoštevam še vsa dejstva, kot so mi jih povedali intervjuvani in kot jih kaže statistika. Zaradi resnosti in senzibilnosti primera v tem diplomskem delu ne morem razkriti več dejstev, lahko pa izrazim, da

negotovost postopka v sočasnem vplivu razlogov, zaradi katerih zaproša za zaščito, povzročajo resne zdravstvene posledice tako prosilcu kot njegovim bližnjim. Tu opozarjam na človeški faktor, ki bi ga snovalci zakona za mednarodno zaščito morali upoštevati: če ne zaradi človeškega razumevanja, pa zaradi predstavljanja naše države kot varne in kot članice Evropske unije.

Kot drugo pa izpostavljam problematičnost postopka, kot se izvaja v praksi in na tem mestu poudarjam, zakaj bi prosilci potrebovali brezplačno pravno pomoč. Osebe, ki zaprosijo za azil, so ponavadi traumirane, izmučene, saj so v Slovenijo *morale* priti ilegalno³ in to zaradi resnih razlogov, ker so jim bile v matični državi kršene njihove temeljne človekove pravice. Po prihodu v Slovenijo morajo prosilci nato isti dan navajati pravna dejstva enako na zaslišanju na policiji in najkasneje naslednji dan na intervjuju v azilnem postopku. Zelo očitna napaka, ki sem jo opazila v postopkih, je bila navajanje dejstev pri policijski postaji, pri čemur v tem diplomskem delu ne želim obtoževati temveč zgolj poročati o primeru iz prakse. Na zapisniku iz policije je tolmač prevedel besede prosilca iz njegovega maternega jezika, da je bil hudo pretepen, citiram, » ... me je enkrat udaril s pendrekom.« To bi morda že lahko zadoščalo za pravni dvom, ali prosilec govori resnico, pa čeprav je prosilec govoril resnico ves čas. Prosilec je dejal, da tega nikakor ni rekel, kljub temu pa je bil primoran dati svoj podpis na besedilo, zapisano v slovenščini in ne v njegovem maternem jeziku. Dodatno pa mi je kasneje tretja oseba izven uradnih inštitucij sporočila, da je tolmač, ki je sodeloval v prosilčevem postopku na policiji, povezan s tujim veleposlaništvom prosilčeve matične države. Na tem mestu gre za nepreverjeno trditev, pa vendar glede na to, kako je tolmač *natančno* prevedel *izmišljeno število udarcev* in s tem zmanjšal grožnjo prosilcu, vzbuja takšna izjava tretje osebe še dodatni sum na pristranost takšnega prevajanja tolmača.

---

³ Eden izmed pogojev namreč, da takšne osebe lahko zaprosijo za azil, je njihov ilegalen prihod v Slovenijo. Sama sem sicer poskušala prijatelju najti legalne načine prek slovenske ambasade v tujini in konzularniškega predstavništva v Ljubljani, a se je izkazalo, da bi to bila *neučinkovita pot*, saj je bilo to glede na zakonodajo septembra 2009 še mogoče, po novem pa te možnosti ni več. Zakaj neučinkovito? Prijateljevo življenje je bilo ogroženo in pomoč je potreboval takoj, uradni postopki za takšno pomoč pa so dolgotrajni, kot mi je povedala ena izmed uradnih oseb vladnih inštitucij.

7.2.8 Izkustva žrtev: poglobljeni intervjuji s prosilci za azil in z begunci

Opravila sem tudi tri poglobljene intervjuje s prosilci za azil in tudi enega z osebo, ki je že pridobila status begunca. Vendar zaradi senzibilnosti njihovih primerov ne razkrivam o njih nobenih dejstev, ki bi lahko vodila v njihovo prepoznavanje in bi s tem dodatno ogrozila njihovo varnost. Navajam dele izpovedi, ki nam omogočajo vpogled v subjektivno izkušnjo žrtve in opozarjajo na človeški vidik problematike.

Obup. To mi pomeni negotovost postopka, ki mu ne vidim konca. Živeti v Sloveniji brez pravic in s tem na kolenih, hkrati pa v strahu, da boš deportiran v matično državo, kjer te čaka obešanje, ni življenje. Stiske, ki je ni moč opisati, ne razume tukaj skorajda nihče. Če zaspi on, potem ne spim jaz, zbujam se, imam nočne more in imam občutek, kot da se dogaja meni. Ko se to dogaja tvojemu bližnjemu, takrat se ti spremeni slika družbe, države in vsega, kar ti je prej kaj pomenilo. Ostaneš sam, padeš v kasto ponižanih.

Hkrati pa se še nekateri ljudje okrog njega ali v zvezi z njim vedejo zadržano, nezaupljivo, in ti elementi so prisotni tudi, če pride do vzpostavitve dobrega odnosa. Kajti dovolj je bilo literature za dobro informiranje o tem, kako so ljudje iz Vzhoda drugačni. Potem ko te sicer spoznajo, te tudi vzljubijo. A kljub temu je nekaterim predsodkom težko ubežati, če jih ne razumeš. V tebi so. Pa četudi si zato sam s seboj v konfliktu (Partnerica prosilca za azil 2010).

Ne vem ničesar o mojem postopku in nimam nobene ideje o tem, kakšen bo. Svojega inšpektorja sem pred nekaj meseci vprašal, kdaj bo kaj novic o začetku mojega postopka, pa mi je dejal, da je preveč zaseden in da ne more reči z gotovostjo, a da bo kmalu. Pred nekaj dnevi sem ga ponovno vprašal, kdaj se bo začel postopek in odgovor je bil povsem enak tistemu izpred meseci. Toda nekateri ljudje, ki so imeli izkušnje s tem, so mi svetovali, da naj ne sprašujem veliko o tem svojega inšpektorja, ker ima to lahko zame negativne posledice. Če bodo čutili, da jih spravljam pod pritisk ali da jih silim v to, tega ne bodo marali. In tu mislim, da so imeli prav.

Za pomoč se obračam tudi na nevladne organizacije kot je PIC in Slovenska filantropija. Dobil sem nekaj nasvetov in napotkov, več pa ne, saj nimajo vpliva na odločitve. Pomagajo

pa menda kasneje pri iskanju službe, učenju veščin ali študiju in podobne vrste pomoči. Velikokrat se res zelo trudijo pomagati v določenih primerih, pa vendar nimajo dovolj moči.

Mislil in verjamem, da je zakon naravnan močno proti prosilcem za azil in ne v njihovo pomoč, namen tega zakona je le ignorirati prosilce za azil in njihovo zavračanje.

Moram pa povedati, da je na primer v Azilnem domu veliko zaposlenih, ki so resnično dobri ljudje in z menoj ravnajo zelo spoštljivo. Pa vendar to ne pomeni za sam postopek ničesar. Kajti zakon je krut in oni pač morajo slediti zakonu, ne glede na to, kako nujno posameznik potrebuje zaščito. V nekaterih drugih državah je ta postopek veliko lažji, hitrejši in več ljudi dobi pozitiven odgovor. Zaupno sem izvedel tudi, da so nekatere družine, ki so dobile negativen odgovor v Sloveniji, nato dobile pozitiven odgovor v Italiji. To pa kaže na resnost in resničnost njihovega problema, toda tu očitno za njih ni bilo nikomur mar.

Najbolj grozno pa je, da so tu ljudje več let in so nato zavrtni. Kje je tu spoštovanje njihovih pravic? Tudi če so zavrtni hitreje, je to bolje za njih, kot da izgubijo v Sloveniji leta. Ali veste, kako so ti ljudje potem izgubljeni? Če jih mislite zavrtni, zakaj jih potem tako dolgo zadržujete tu? Čez dve ali tri leta negativen odgovor in deportacija osebe lahko vzame tej osebi vso voljo do življenja. Kje so tu človekove pravice in spoštovanje? Če smo prišli sem, smo prišli zato, da bi bili varni in da bi živeli, ne da bi umrli in bili mučeni. Toda način, na katerega ravnajo, je zame postopna smrt. Ne vem, koliko jih je dejansko 'umrlo' že zaradi tega (Prosilec za azil št. 1 2010).

Na vprašanje, v kakšni luči je videl Slovenijo, je prosilec za azil št.2 (2010) odgovoril, da si je predstavljal Slovenijo povsem drugačno, solidarnjšo oziroma bolj evropsko.

Tega si pred prihodom v Slovenijo nisem predstavljal, saj je Slovenija že nekaj let članica EU in sem mislil, da je ta država v primerjavi z drugimi neevropskimi državami dovolj varna, da spoštuje človekove pravice. Toda kot sem ugotovil, je realnost povsem nasprotna glede na to, kakšno podobo Slovenije sem imel pred prihodom.

Ampak očitno tu vlada predstava, da če bodo dali več pozitivnih odgovorov ljudem, ki prosijo za zaščito, da bo to motiviralo druge ljudi, da bi prišli sem v prihodnosti. Zato politiki tega ne podpirajo. In ne bodo resnično storili nečesa, da bi podprli reševanje drugih narodov tu. Ko je zakon tu proti zakonom, se ne morem praktično nikomur pritožiti in nikogar prositi v zvezi s tem za pomoč. In to je razlog, zakaj tako veliko prosilcev po nekaj tednih pobegne iz Slovenije v Italijo, Avstrijo ali v druge države. Ker tu nimajo nobene podpore. In kdorkoli

je pobegnil, pa je bil nato deportiran v Slovenijo zaradi prstnega odtisa, ki ga je dal tu najprej, vsi so povedali, da se ne more nobena država primerjati s Slovenijo. Tu za nas ni ničesar drugega razen frustracija in strah glede prihodnosti (Prosilec za azil št.1 2010).

Na vprašanje, kaj bi se mu zgodilo, če bi bil deportiran v matično državo, mi je prosilec za azil št. 1 (2010) opisal grožnjo smrti, ki mu preti v njegovi matični državi: »Tam me ne čaka nič drugega kot smrt. Ampak ne enostavna smrt. Najprej mučenje in nato smrt. V to sploh ne dvomim. To je nekaj, kar delajo tam ves čas. Mučenje in obešanje brez razloga. Samo zato, ker si proti njihovi volji in odločitvam. To se je zgodilo tudi meni« (Prosilec za azil št. 1 2010).

Na vprašanje, ali ima takšen postopek posledice ali vpliv še na koga razen njega, mi je prosilec št. 2 za azil (2010) opisal stisko njegove družine: »Seveda. Moja družina je ves čas v strahu in trepetu zame. Ne morejo me videti, ne morejo me slišati in ne vedo, kaj bo z menoj po vsej tej stiski. Mama mi je enkrat rekla, da vsak dan umre pod težo tega bremena zame« (Prosilec za azil št. 2 2010).

Na vprašanje, kaj pričakuje od Slovenije, je prosilec za azil št. 1 (2010) povedal, da si želi le spoštovanja zakonov EU oziroma zaščito človekovih pravic.

Nič več kot spoštovanje zakonov, predvsem zakonov Evropske unije o zaščiti človekovih pravic. Morajo biti odgovorni na tem področju, saj bo sicer končano človekovo življenje.

Želim si, da nihče ne izkusi, kar izkušam jaz. Zelo težko je bilo zapustiti vse, kar sem imel. Družino, družbeni status, vse. In potem na koncu se moram še tu boriti za svoje življenje in dokazovati, da nisem lažnivec. V taki situaciji zares potrebuješ podporo, da preživiš... To je najhujša stvar, ki se lahko zgodi vsakemu (Prosilec za azil št. 1 2010).

Na vprašanje, kako vidi svojo prihodnost, je prosilec za azil št. 1 (2010) opisal negotovost zaradi azilnega postopka in željo po urejenem življenju: »Črno in belo. Ko vidim, kako je bilo z drugimi prosilci pred tem, me to naredi samo razočaranega in obupanega. Upam najprej, da si tu rešim življenje, potem pa bom videl, kaj bo prinesla prihodnost zame. Imam pa sposobnosti, ki jih lahko uporabim, da si ustvarim boljšo prihodnost« (Prosilec za azil št. 1 2010).

7.3 Primer Izbrisani

7.3.1 Opis izbrisanih in reševanje njihovega problema v Sloveniji

Izbrisani so posamezniki, ki jim je bilo 26.2.1992 *nezakonito odvzeto stalno prebivališče*. Po osamosvojitvi Slovenije niso pridobili državljanstva, želeli pa so ostati stalni prebivalci, saj so bili to tudi v času osamosvajanja. Posledično so zaradi izgube statusa stalnega prebivalca izgubili službe, zdravstveno zavarovanje, pravice socialnega varstva, dostop do izobraževalnega sistema, kar jih je vodilo v *izjemno revščino* in *socialno izobčenost*. Številni so bili zaradi izgube statusa izgnani, pa četudi so imeli druge člane družine, ki so bili slovenski državljani, ali pa se v Slovenijo niso mogli vrniti (Amnesty International Slovenija). V Sloveniji je trenutna ocena takšnih posameznikov okrog 25.000.

Problem izbrisanih oziroma njegovo reševanje je tako kompleksno vsaj iz političnega in pravnega vidika, da ga v tem diplomskem delu opisujem v izjemno skrajšani obliki in želim predvsem opozoriti na problematiko in vprašanja, ki jih kaže v povezavi z delovanjem pravne države in medijev.

Primer izbrisanih je slovenski javnosti *poznani*⁴ tako iz medijskih prispevkov, kot tudi to, da je bil predmet političnih razprav in da so o tem vprašanju celo razsojali na referendumu. Iz kronološkega pregleda dogodkov, ki so sledili ustavni pobudi o rešitvi njihovega problema junija 2002 in odločbi Ustavnega sodišča iz aprila 2003, je razvidno, da se problem rešuje šele v zadnjih dveh letih, odkar je bil oktobra 2008 narejen koalitični sporazum. Pot do točke sklenitve koalitičnega sporazuma je bila kompleksna in dolgotrajna: na začetku so imeli kljub odločbi Ustavnega sodišča izbrisani za nasprotnike skoraj celotno vlado – nespoštovanje ustave so leta 2002 najprej pokazale vse politične stranke razen Združene liste, ki je podpirala pobudo izbrisanih, s tem ko so podpirale protiustavni Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji

---

⁴ Besedo *poznani* poudarjam z namenom, ker želim opozoriti, da ne glede na osveščanje javnosti, je bila izbrisanim v času politične propagande širjenja laži o njihovi situaciji kot o grožnji in ne oškodovancih povzročena takšna škoda, da je vprašanje, koliko javnost v resnici pozna problem izbrisanih v vseh svojih politično-družbenih-pravnih razsežnostih.

(ZUSDDD) iz leta 1999 – s tem pa so bili mediji kot njena podaljšana roka odločilen faktor pri tem, da je bila tudi širša slovenska javnost – če sodimo vsaj po rezultatih referendumu, kjer je 95 % udeležencev glasovalo proti *tehničnemu zakonu o izbrisanih* od 31 % volilne udeležbe – sovražno razpoložena do izbrisanih. Odločba Ustavnega sodišča ni imela vrednosti, saj je pravno zmago za šest oziroma sedem let politika ob podpori mnogih pravnikov skoraj v celoti izigrala in to odločbo ignorirala (Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije 2008).

Primer izbrisanih se rešuje diskriminatorno, kljub temu da so se žrtve organizirale v obliki društva ter so različne organizacije javno protestirale in izrazile podporo izbrisanim, in celo je Ustavno sodišče odločilo v njihovo dobro. Primer so zlorabile politične stranke v svojo predvolilno propagando in uspele skozi medije ustvariti v slovenskem prostoru klimo, ki je sovražno razpoložena do primera izbrisanih. Zgodilo se tako ni le nespoštovanje človekovih pravic izbrisanim, rušenje pravnega reda Republike Slovenije z nespoštovanjem ustavne odločbe, pač pa tudi zloraba slovenske javnosti. Vprašanje je, ali javnost, ki glasuje za zakon, ki je diskriminatoren, razume, da hkrati glasuje tudi za neenakost in s tem ruši temelje pravne države. Če mediji ne opravljajo edukativne vloge in politika izigrava javnost, ta pa očitno ne razume – ali ne more razumeti zaradi enostranskega predstavljanja ali zlorab tistih, ki so izvoljeni v parlament in jim javnost zaupa – problematike ali ustave, potem je vprašanje, ali bi javnost sploh smela odločati o vprašanju tako senzibilnega problema.

V zadnjem Poročilu o delu za leto 2009 (Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije 2010b) je podrobno opisano, kako je vlada delno izpolnila odločbo Ustavnega sodišča:

- a. **Izdaja dopolnih odločb** tistim, ki so si do leta 2003 že uredili status s ponovno pridobitvijo dovoljenja za stalno bivanje oziroma celo s pridobitvijo državljanstva, s katerimi bi prizadetim priznala status stalnega prebivalca Slovenije tudi retroaktivno. To svojo obljubo je trenutna vlada izpolnila le delno – **namesto najmanj 6.000 še manjkajočih dopolnih odločb jih je izdala samo 2.500, 3.500 nespornih upravičencev pa je za to prikrajšala** (Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije 2010b).

- b. **Zakon**, ki bi dokončno pravično uredil vprašanje izbrisanih.
- c. **Odškodnine**. Vprašanje ostaja odprto in lahko pride na vrsto za politično razpravo in odločanje šele po uresničenih prejšnjih dveh točkah. Ne le zato, ker bo šele takrat lahko ustrezno proučeno in ovrednoteno, ampak tudi v upanju, da se bo do takrat Slovenija že vsaj toliko izkopalala iz sedanje ekonomske krize, da bo o tem vprašanju racionalna razprava sploh možna: trenutno namreč na takšno racionalno razpravo nista pripravljeni ne opozicijska ne vladna stran (Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije 2010b).

7.3.2 Mnenje dr. Gorana Klemenčiča o vprašanju izbrisanih

Na vprašanje, kako ocenjuje trenutno situacijo glede reševanja primera Izbrisanih v Sloveniji, je Klemenčič odgovoril:

V ponedeljek bo znana odločitev Ustavnega sodišča. Če bo referendum dovoljen, se vračamo na začetek, če ne bo in bo zakon stopil v veljavo, smo pomemben del problema rešili, ga iztrgali iz rok politike in spravili nazaj na pot prava. Se pa strinjam, da zakon ni idealen – omejuje se zgolj na vprašanje vrnitev statusa in pričakovati je, da bodo postopki po njem trajali še dolga leta. Je pa korak v pravi smeri. Nisem pa prepričan, da bo to vprašanje kadarkoli v prihodnosti povsem pošteno in v celoti rešeno. Ne samo zaradi politične volje ali umanjkanja le-te, ampak tudi zato, ker je po preteku tako veliko časa težko reparirati krivice, ne da bi pri tem povzročali nove neenakosti ... (Klemenčič 2010).

V tem kontekstu je ponedeljek na dan 14. 6. 2010, odločitev Ustavnega sodišča pa je bila, da referendum ne bo, saj bi zavrnitev zakona o izbrisanih na referendumu povzročila protiustavne posledice. »Ustavno sodišče je svojo odločitev, ki je bila sprejeta s sedmimi glasovi za in dvema proti, sprejelo s tehtanjem ustavnopravnih vrednot - pravice do referendum na eni ter pravice do odprave posledic kršitev človekovih pravic, posebno pravice do osebnega dostojanstva in varnosti, na drugi strani« (Škerl Kramberger 2010).

7.3.3 Družbeno-politične razsežnosti problema izbrisanih

Upoštevajoč (ne)reševanja problema izbrisanih se zastavlja vprašanje, ali Slovenija sploh hoče biti pravna država. K temu razmisleku so pozvali v Društvu izbrisanih prebivalcev Slovenije (2010a) tiste posameznike, ki jim je mar ugled Slovenije kot pravne države in spoštovanje človekovih pravic in pojasnjujejo.

Da Slovenija morda sploh noče biti pravna država, pa se bo izkazalo, če se bosta tudi vlada in sedanja parlamentarna večina spet ustrašili ponovnega razvnanja popolnoma nerazumne histerije okrog odškodnin in se bosta pred tem umaknili tako daleč, da bo s tem Slovenija 25.000 nezakonito izbrisanih dejansko ponovno postavila v položaj diskriminirane manjšine, za katero en člen ustave sploh ne velja. Gre za 26. člen ustave, po katerem je ta pravna in socialna država dolžna vsakomur, državljanu ali tujcu, povrniti vso škodo, ki mu jo je s svojim nezakonitim ravnanjem povzročila. Prejšnja vlada je šla celo tako daleč, da je hotela z 'ustavnim zakonom' kar direktno določiti, da ta člen za izbrisane ne velja – sedaj pa se z vsakim dnem povečuje nevarnost, da bo njegova veljavnost za izbrisane izigrana na manj očitno, a zato še bolj učinkovit način. Predstavniki prejšnje vlade namreč še kar naprej zavajajo javnost z očitno lažjo, da izbrisa sploh ni bilo, da je bilo vse zakonito in da so uradniki samo izvrševali zakon (čeprav je Ustavno sodišče jasno ugotovilo ravno nasprotno!) – nasprotna stran pa jim ne zna (razen redkih izjem, kot je zlasti ministrica za notranje zadeve) jasno odgovoriti, da je to laž in da je tako laganje vidnih politikov navadna sramota za pravno državo.

/... / če ta država še premore kaj čuta za pravičnost in poštenje, bo škodo, ki so jo ti ljudje utrpeli, enkrat morala na primeren način poravnati. Tudi zakon o nekih pavšalnih odškodninah bi bil najbrž sprejemljiv, s tem da bi seveda vsak, ki je prav zaradi izbrisa utrpel večjo škodo (izguba zaposlitve, podjetja, zdravja itd.) in ima za to ustrezne dokaze, to lahko iztožil pred sodiščem. Je pa to tako težko in zapleteno vprašanje, da ga je najprej treba temeljito proučiti in že zato, pa seveda tudi zaradi sedanje hude ekonomske krize v tem času še ni zrelo za odločanje. Najprej je treba izvršiti to, o čemer je bilo že zdavnaj razsojeno: **vrnitev statusa** (Društvo izbrisanih prebivalcev Slovenije 2010a, poudarki dodani).

7.4 Diskriminacija tujcev v širši slovenski družbi

Namen tega podpoglavja je predstaviti dodatne težave tujcev in posledično njihovih bližnjih, ki so prav tako žrtve diskriminacije. Poleg problemov s statusom, ki so lahko različni glede na posamezen primer, so takšni posamezniki lahko žrtve diskriminacije v družbi, kot je na primer področje zaposlovanja, so v različnih storitvah obravnavi neenako, in podobno. V nadaljevanju navajam nekaj primerov, ki so jih opisale žrtve diskriminacije v Sloveniji v enem intervjuju in spletni anketi, izvedeni v namen pisanja tega diplomskega dela, izmed katerih sem izbrala 6 primerov žrtev diskriminacije, ki jih bom predstavila.

Diskriminacija: kako se širi iz ene oblike na drugo

Kot je bilo prikazano v teoriji, ena vrste diskriminacije lahko vpliva na drugo, posledice diskriminacije pa so odrinjenost diskriminiranega na rob družbe. Na vprašanje, kako bi opisala odnos okolice, ljudi do partnerja oziroma posledično tudi do nje, kot partnerke tujca, je odgovorila:

Kot lahko danes vidite, kako so nekateri proti vsem tujcem ne glede na to, kakšni so, drugi pa zelo spoštljivi in cenijo njihovo znanje, kulturo in kot osebnost, tudi takrat je bilo tako. Imela sem tudi zelo dobre prijatelje, ki so se, ko so se začele te težave, enostavno oddaljili od nas, niso se želeli imeti z nami nobenih stikov, ker so se bali, da še oni ne bodo imeli kakšnih problemov, veliko tega se je dogajalo. Ostali so nekateri zelo zvesti prijatelji in nam stali ob strani, ter pomagali. Mislim, da so bile takrat tudi neka ustrahovanja s strani, teh notranjih zadev, ne vem, ampak na enkrat sva izgubila veliko prijateljev. Potem sva se osredotočila na najino življenje, na najino delo, uspel je začasno dobiti tudi delo, ker mu je pomagal eden od vodilnih, ki je tudi sam bil v tujec in ga je takrat tudi na svojo odgovornost sprejel za tri mesece, ter da bo potem videl, kako se bo izkazal. In tako so mu podaljševali to delo. In se je izpostavilo, da je človek vreden zaupanja, da je strokovnjak, tako kot vsi ostali in da ni razloga, da takoj posumiš, da ni Slovenec, ni Jugoslovan, je Arabec. Bile so žaljivke, veliko stvari se je dogajalo, ampak nekako, se čez čas navadiš. Mora preteči dolgo, dolgo časa, da se navadiš na to in da se obrneš in greš naprej (Partnerica tujca iz Iraka 2010).

Partner zgoraj intervjuvane osebe že petnajst let ne more dobiti službe, pa čeprav ima visoko stopnjo izobrazbe, kot je opisala intervjuvanka:

Sedaj je že 15 let od kar se je Slovenija osamosvojila, so se začele še večje težave, še večja diskriminacija, kar nas je zelo presenetilo, nikjer ni dobil službe, vedno je bilo nekako v ozadju iz katere države izhaja, ne glede na to govori štiri svetovne jezike, da bi ga lahko porabili za marsikatero delo, še do danes nima službe, sedaj pa je še starost tista, ki vpliva na to, da še manj pričakujeva, da bo dobil službo.

Najslabše je bilo takrat, ko je ostal brez službe in potem ni mogel več dobiti nove zaposlitve. Napisal je več kot 200 prošenj – jih imam shranjene – in ne boste verjeli, celo take so bile, bil je sprejet, bil je na razgovoru in bil je tudi datum določen. najhujši udarec je bil ta, ko se je ob pol sedmih zjutraj pripravljaj, za odhod, da bi nastopil v novi službi tisti dan, je prejel klic, oprostite ni treba hodit, ne bomo nobenega sprejeli. Ja, in to je bilo nešteto krat. Bil je sprejet, dobil je odgovor, vendar je na koncu, po enem tednu, ko je bilo že potrebno, da se določi datum, je pisno dobil, da tokrat ne bodo nobenega sprejeli, tudi njega ne. Pa ima tak profil, še danes potrebujejo take strokovnjake (Partnerica tujca iz Iraka 2010).

Državljanica Finske, ki živi v Sloveniji dve leti in pol je opisala primer diskriminacije, kot se ji je zgodil v Sloveniji večkrat na fakulteti, podobno izkustvo pa sta opisala tudi državljana Makedonije, ki živita v Sloveniji pet in sedem let.

Na primer, pristopila sem k profesorici v času pred pomembnim izpitom, da bi jo vprašala, ali smem pisati izpit v angleščini. Strinjala se je z mojo prošnjo in mi dejala, da ni problema. Tik pred samim izpitom ko sem vzela iz torbe moj slovar in se začela pripravljati pisanje, je profesorica stopila do mene, videti je bila precej razburjeno, in je začela, zares, kričati, da kako sem si sploh lahko predstavljala, da bi imela na izpitu slovar in da moram pisati test v slovenščini kot vsi drugi. Pa kolikor vem, je pravzaprav direktiva EU, ki dovoljuje tujim študentom nositi slovar na izpit. Ignorirala bi me, če ji ne bi odgovorila v slovenščini in že tako se je do mene obnašala na sovražen in zavrnitven način, medtem ko je celoten razred študentov le gledal. Počutila sem se smešno in osramočeno, saj imam že tako nizko samozavest zaradi jezika in tudi nisem najbolj ekstrovertirana oseba. Bila sem brez možnosti, da bi se še osredotočila na pisanje izpita in sem odšla iz pisanja predčasno, na koncu pa sem ga vseeno naredila. Enak incident se mi je zgodil tudi z drugim profesorjem zaradi enake zadeve. Bilo pa je tudi še par drugih profesorjev s čudnimi stereotipi o tujcih, tako pozitivnimi kot negativnimi. Takšno obnašanje je po mojem mnenju nedopustno, saj bi odnos

med profesorji in študenti moral biti medsebojno spoštljiv. Prav tako je v pravilniku, da se izpit lahko piše v angleščini. No, pred mojim incidentom, sem to isto profesorico videla v podobnem ravnanju s študentko iz Hrvaške, tako da verjetno nisem edini tujec, ki sem bila deležna takega ravnanja (Državljanica Finske 2010).

»Se je zgodilo pred dvema letoma na fakulteti, kjer sem študiral. Bil sem pri profesorici angleščine za vpis končne ocene iz angleščine. Ne glede na rezultate predstavitve, seminarske in ustnega izpita, sem dobil oceno 8, ker ona ni vedela kaj se mi učimo v moji državi oziroma kakšen srednješolski program angleščine smo obiskovali. To je bila njena razlaga. Pri isti profesorici je vsak študent je izdelal določeno seminarsko. Na sami oddaji seminarske, brez predhodnega pregleda seminarske, sem po "avtomatizmu" dobil oceno 9, ker ona "ve da sem tujec in da imam težave s slovenščino in da sem sigurno naredil napake s prevajanjem iz angleščine v slovenščino". Kako sem se se ob tem počutil? Ne vem, kako naj definiram občutek, ne vem, če gre sploh o znanem občutku. Saj se ne zgodi vsak dan. Mogoče najbližji občutek je frustracije, jeznost (Državljan Makedonije št. 1 2010).

1. V srednji šoli mi ni bilo dovoljeno tekmovati v angleščini na regionalnem tekmovanju, čeprav sem bil med najboljšimi na šoli. Šele naslednje leto, ko je nek drugi tujec tekmoval brez težav sem zvedel, da ni bilo nobene pravne podlage da bi tekmoval - so se pač odločili da naj ne tekmujem, ker sem tujec.
2. Kot študent sem tudi institucionalno diskriminiran, saj se moje bivanje v Sloveniji šteje polovično. V Sloveniji sem 7 let, štejejo pa mi samo 3 in pol, posledično nimam pravice do stalnega bivanja ali državljanstva.
3. Na blagajni v trgovini, potem ko je trgovka slišala, da govorim tuji jezik, je temeljito pregledala mojo bančno kartico in moj podpis, čeprav tega ni storila za nobeno drugo osebo v vrsti pred mano.
4. Čeprav sem redni študent Univerze v Mariboru in zaradi tega obvezno pri vpisnini plačam še članarino za UKM, da bi se včlanil v knjižnico potrebujem poroka, ki je slovenski državljan.
5. Ne morem skleniti pogodbe o naročniškem paketu pri mobilnih operaterjih, ker nisem državljan EU, zato imam naročnino na drugem imenu (Državljan Makedonije št. 2 2010).

Skupaj z mojim partnerjem, Francozem, živiva skoraj drugo leto v Sloveniji. Kljub temu, da je državljan EU, sva že mnogokrat naletela na birokratske 'težave' pri urejanju njegovega formalnega statusa.

1. Problem je, ker še vedno mnogo uradnikov ne govori nobenega tujega jezika, torej sam skoraj ne more urejati dokumentov), pričakovanja uradnikov so, da vsak tujec že po 1-2 mesecih bivanja tukaj, govori tekoče slovensko. Vendar sem prepričana, da je urejanje dokumentacije v Ljubljani še vedno lažje v primerjavi z ostalimi, manjšimi kraji v Sloveniji.

2. Kljub prostemu pretoku prebivalcev med državami EU je ogromno težav pri pridobivanju prebivališča v Sloveniji. Kot primer: za ureditev slovenskega zdravstvenega zavarovanja potrebuješ pogodbo o stalni zaposlitvi, če tega nimaš, nimaš urejenega zdravstvenega zavarovanja in obratno, če želiš v Sloveniji delati prek avtorske pogodbe, potrebuješ zdravstveno zavarovanje, ki ga v Sloveniji ne dobiš, razen kot samoplačniku. Uglavnem, začaran krog.

3. Pri iskanju zaposlitve naleti na nerazumljive opazke in vprašanja, v smislu: kako lahko tujec išče v Sloveniji zaposlitev?! Seveda, zaradi nepoznavanja slovenskega jezika (ne govori tekoče), ima tudi manjše možnosti in naleti na diskriminacijo pri izbirnem postopku za zaposlitev.

V splošnem gre predvsem za institucionalno diskriminacijo, drugih (večjih) težav nisva imela, vendar si ne predstavljava, na kakšne težave lahko naletijo tujci, rezidenti neevropskih držav (Partnerica tujca iz Francije 2010).

Posledice diskriminacije za žrtve

Diskriminacija pusti na posamezniku in na njegovih bližnjih posledice, kot so psihološki razlogi, ki lahko vodijo v bolezen, in pa tudi ekonomski razlogi, ki družino lahko pahnejo na rob revščine. Intervjuvanka je opisala, kaj je diskriminacija poleg zgoraj naštetih razlogov še povzročila v primeru njenega moža.

Nesamozavest. Človek, ki ima diplomo v rokah, in tukaj je potem prišel še drug otrok, med tem časom je dobil stalno bivanje, čez čas je potem dobil še državljanstvo, leta se ne morem točno spomniti, ampak vsakokrat je bila stopnja samozavesti nižja. In ko so bili otroci že v srednji šoli, so ga dobesedno vprašali, kaj ti pomaga diploma in kaj ti pomaga tvoje znanje, če te nihče ni sprejel in nikjer ne moreš delati? Kako naj mi otrok dopovemo, da je vredno iti v gimnazijo, jo končati in iti naprej študirati. To so bile v današnjem času izredno težke

situacije, ko na vsakem vogalu, je bilo polno otrok, ki so se ukvarjali z marsičem, s čemer se ne bi smeli, padali so pod slab vpliv, potrebno jih je bilo zavarovati otroke, ne dopustiti, da jih taka slaba družba potegne, ampak da vidijo smisel, zakaj je pametno iti v šolo in dokončati fakulteto. To nama je resnično uspelo in sem zelo ponosna na to, da sta oba otroka končala šole, sedaj tudi končujeta fakultete in sta zelo uspešna in zelo pridna, predvsem sta dojela bistvo vsega tega. Nista sovražno razpoložena, ker je tudi zelo bistveno, in dojela sta tudi da se identitete ne sme zanikati, pokazati, kdo si in kaj si in se boriti naprej (Partnerica tujca iz Iraka 2010).

V primeru kršitev žrtve diskriminacije ne uporabljajo uradnih pritožbenih poti

Čeprav smo v teoretičnem delu opisali načine ravnanja v primeru, da je prišlo do kršitve prepovedi diskriminacije, mi razen enega, nihče od vprašanih ni navedel, da bi uporabil katero od uradnih poti prijave kršitve prepovedi diskriminacije, edini, ki je to storil, pa je dejal, da je bil postopek zaradi nepomembnosti ustavljen. Razlog, zakaj se teh instrumentov ne poslužujejo v praksi, je navedla intervjuvanka:

Ne, zato, ker nima smisla. Včeraj je bilo po televiziji, kako je makedonski državljani umrl zato, ker ni imel potrjene izkaznice, na urgenci ga niso hoteli sprejeti, in so ga poslali nazaj na mejo. Komu pomagajo danes? Takim, ki so deset dni gladovno stavkali in so se odločili, da bodo javnosti povedali, posamezniku pa ne. Moraš ubrati tisto pot, za katero veš, da je najlažja za tvojo družino, se strinjati in pustiti vse pri miru.

Poglejte kaj se na primer dogaja z izbrisanimi – koliko časa, in kaj se dogaja s temi tujci, ki so tukaj, kako jih grdo izkoriščajo od 20 do 50 evrov, ki jim dajo na koncu tedna. A to ni današnjem času ni diskriminacija? Takrat pa sploh nisi vedel ali te inštitucije sploh obstajajo, kje so in kakšne so, danes se marsikaj ve. Lažje se pride do njih in do medijev. Takrat recimo varuha človekovih pravic sploh ni bilo. Komu naj se pritožim, spet državnim organom? In spet potem dobiš odgovor, da obrazložitve niso dolžni podati? To je pač njihova odločitev. Tukaj zakoni niso bili tako dosledni. Danes je veliko več inštitucij in ljudi v Sloveniji, ki morajo pomagati tem tujcem, ki so se znašli tukaj. Ker so prišli pošteno delati in pošteno naj bi bili plačani, ter imeli urejene statuse. Zakaj npr. tako ščitijo te gradbene delodajalce

oziroma tajkune, kot jih kličejo. Zakaj jih ščitijo? Točno vedo, da imajo delavce zaposlene, zakaj se ne da urediti vizume za vse? Ampak gre se samo za nek dobiček denar, ni pa pomebno kaj človek doživlja in za kaj se bori. In ko ga več ne potrebujejo, ga enostavno zavržejo kot da je predmet, ne pa človeško bitje (Partnerica tujca iz Iraka 2010).

Na vprašanje, če lahko primerja Slovenijo glede na njen vtis z drugimi državami, in sicer kako jo v tem ocenjuje glede sprejetosti tujcev, je intervjuvanka opisala nestrpnost, kot jo opaža v Sloveniji.

Katastrofalno. Toliko znamo povedati proti Italijanom, Avstrijcem, o vseh znamo govoriti kako zatirajo, kaj pa mi počnemo? Groza me je, ko po radiu poslušam določene strukture ljudi, ki pravijo, da vse kar je južno od Kolpe ljudi naj gredo v stran, kaj tukaj delajo? Ja, zakaj? Nekateri ljudje živijo tukaj že 40, 50 let, imajo že tretjo generacijo, živijo pošteno in hočejo živeti pošteno. Zakaj jih nenehno zaničujemo? To, kar danes poslušamo po radiju, televiziji, pa to je resnično ... Ene normalne in pametne razlage ni, in krivim medije, da dovolijo, da se pri Omizju ali pa Dnevniku, ki ga vsi gledajo, dovolijo, da se na tak način pogovarjajo. To je vzor mladim in ostalim. In to ni prav (Partnerica tujca iz Iraka 2010).

7.5 Diskriminacija tujcev v slovenskih medijih

Že na začetku diplomskega dela sem pojasnila, kako nastanejo predsodki in stereotipi, ki vodijo v dejanja diskriminacije. Pomemben vpliv na ustvarjanje predsodkov, pa imajo mediji, ki vplivajo na reprezentacijo realnosti. Če je ta zamegljena, bo lahko s pripisovanjem negativnih lastnosti določeni družbeni skupini, vplivala na nastanek predsodkov.

In kako reprezentirajo realnost slovenski mediji? Določen vpogled lahko vidimo prek spodaj naštetih primerov glede na posamezno vrsto diskriminacije in lahko iz tega sklepamo na (ne)odgovornost medijev v Sloveniji.

7.5.1 Islamski – teroristični?

V diplomskem delu (Urh 2004) je bilo dokazano, da časnik Delo v prispevkih, povezanih z islamom odraža prikrito nestrpnost do islama z nekritično uporabo besede islamski poleg besede teroristični.

»/.../ odraža prikrito nestrpnost oziroma navidezno strpnost do islama. Nagiba se k prikrito negativnemu, stereotipnemu predstavljanju islama kot religije. V časniku Delo v prispevkih, povezanih z islamom, prevladujejo teme, ki islam povezujejo z mednarodnim terorizmom. Novinarji dela v svojih prispevkih mednarodnemu terorizmu pogosto nekritično dodajo pridevnik 'islamski'. Prispevki, povezani z islamom, vsebujejo elemente subtilnega, prikritega, tako imenovanega novega rasizma (Urh 2004, 73–74).

7.5.2 Izbrisani – grožnja in ne oškodovanci?

Mediji so v času reševanja problema izbrisanih prikazovali izbrisane kot problem in ne oškodovance. Čeprav je bilo kasneje prikazanih še veliko medijskih prispevkov z namenom osveščati o problemu, so tisti prispevki, ki so izbrisane prikazovali nepravilno kot grožnji in ne oškodovance, že povzročili nepopravljivo škodo. Primer izbrisanih je s tem postal tudi primer, kako lahko množična občila in zloraba politike, vpliva na javno mnenje in kako težavno je spreminjanje slednjega.

Kovačič (2004) je poročal o opravljeni analizi oddaje Trenja: »Januarska oddaja Trenja na POP TV o izbrisanih se je začela s prispevkom, v katerem so anketirani izbrisani in mimoidoči državljani govorili o odškodninah, ne pa o samem izbrisu, o vračanju statusov ali podobnem – s to uredniško potezo je bil problem izbrisanih, izbrisa in njegove poprave interpretiran kot finančni problem zastrašujočih razsežnosti.« K temu dodaja, da bi morali javni mediji, katerih naloga je, da pojasnjujejo in posredujejo okvirje za razumevanje raznih političnih stališč, spolitizirano razpravo o urejanju statusa izbrisanih razčleniti v samih izhodiščih, ki jih je tako že Ustavno sodišče zavezujoče opredelilo in definiralo okvir pravnih in političnih posledic, politika pa se lahko pogovarja o raznih rešitvah v tem okviru.

To pomeni o načinu poprave krivic, ugotavljanju različnih kategorij ter kriterijih in omejitvah višine odškodnin. Vsak drug pristop, ali zavrača izhodišče, t.j. dejstvo nezakonitega izbrisa, ali pa se izogiba popravi krivic v imenu spornih posledic, na primer odškodnine, kar pa že pomeni *rušenje legitimnosti Ustavnega sodišča in pravnega reda*. Za to je odgovorna tudi uredniška politika nekega javnega medija, ki se odloči za promoviranje prizadevanj proti neprijetnim posledicam izvajanja pravnega reda, na primer finančnih posledic popravljanja ugotovljenih krivic. S takšno uredniško potezo je bil problem izbrisanih, izbrisa in njegove poprave interpretiran kot finančni problem zastrašujočih razsežnosti (Kovačič 2004, poudarki dodani).

7.5.3 Problematike o problemu mednarodne zaščite v medijih sploh ni

Prek iskanja po spletu na slovenskih straneh medijev nisem mogla zaslediti tega, kar najbolj izraža dejansko stanje v praksi: da je zakon za mednarodno zaščito v Sloveniji zastavljen na način, ki prosilcem za azil v realnosti *skoraj ne omogoča* pridobitve statusa begunca, saj je zastavljen preširoko in dopušča celo *vračanje* prosilcev, kar je absolutno proti načelu *nevračanja*, in to celo še preden bi bili primeri prosilcev za azil ustrezno preučeni, s tem pa bi spravili v neposredno nevarnost prosilca, ki mu je v njegovi domovini ogroženo življenje ali svoboda. S tem apliciram na slovenske medije, ki ne poročajo dovolj dobro o tem in s tem onemogočajo dovolj dobro osveščanje ljudi o tem področju, in povzročajo dvojno škodo:

- Kršenje človekovih pravic se v praksi tako nadaljuje, pa tudi če v Slovenijo s kritičnimi pripombami pride predstavnik UNHCR-ja (gl. poglavje *Ocena zakona v Sloveniji s strani UNHCR*), se slovenska politika ne čuti dovolj pod pritiskom, da bi spremenila zakonsko prakso, Ustavno sodišče pa ne upošteva niti zahteve za presojo ustavnosti zakona, ki jo je podal mag. Matevž Krivic, hkrati pa smo pokazati v tem delu, kako neučinkovita so v primeru azilnih postopkov tudi pravna sredstva EU – primeri v azilnih postopkih torej resnično potrebujejo tu pomoč Slovenije.

- Z nevednostjo o problemih azilnih postopkov javnost ni dovolj dobro obveščena, kar lahko vodi v primere, ko oseba v Sloveniji ponudi pomoč tujcu, mišleč, da v Sloveniji pravne inštitucije dobro delujejo in zakon za mednarodno zaščito v resnici zaščiti ogrožena življenja, potem pa šele v praksi spozna, da je naredila napako in s tem še dodatno ogrozila osebo, ki so ji že v njeni matični državi kršene človekove pravice.
- Če dopuščamo takšne kršitve, se s tem ruši pravni red v Sloveniji in ima to tako notranje posledice za Slovenijo kot zunanje v mednarodnem okolju, kot je bilo opisano na več delih tega diplomskega dela.

8 Vrnitev k svobodi, pravici in enakosti v okviru države

»Ne gre samo za to, da se nestrpnost, predsodki, ovražnost, nesprejemanje in rasizmi v Sloveniji tolerirajo, temveč so popolnoma legitimni izraz v družbenem življenju in političnem delovanju. Tudi večina prebivalstva v državi jih ne dojema kot nekaj nesprejemljivega ali kot anomalijo, ki ji je treba nasprotovati, in veljajo za povsem normalen, običajen in legitimen del tistega izgovora, ki ga največkrat imenujejo svoboda govora« (Kozinc 2005, 97).

V Sloveniji prihaja do kršitev zakonov, ki zadevajo spoštovanje enakosti in temeljnih človekovih pravic na vseh ravneh. Zdi se, kot da smo pozabili, zakaj so ti zakoni nastali, in da moramo dobro razlikovati med izvajanjem migracijske politike, in med tem, kdaj sami postajamo tiran, ki ne spoštuje temeljnih človekovih pravic in svoboščin.

Zato se tu obračam na Rousseauja (2001, 17), ki je dejal, da »sila ne ustvari pravice in vsakdo se je dolžan pokoravati le zakoniti oblasti«. Ker noben človek nima po naravi oblasti nad sebi enakimi in ker sila ni izvor pravice, preostanejo kot temelj vsake zakonite oblasti pri ljudeh samo dogovori. Če bi vsakdo smel odtujiti samega sebe, ne more odtujiti svojih otrok; rodijo se kot ljudje in **so** svobodni; njihova svoboda je njihova last, nihče razen njih nima pravice odločati o njej. Preden dosežejo dobo razuma, lahko oče v njihovem imenu odloča o pogojih, s čimer poskrbi za njihovo preživljanje in blaginjo, nikakor pa jih ne more brezpogojno in nepreklicno nekomu predati; tak dar bi namreč bil v nasprotju s smotri narave in bi presegel pravice očetovstva. Da bi bila neka samovoljna vlada zakonita, bi torej ljudstvo v vsaki generaciji moralo imeti pravico, da jo sprejme ali ne: a v tem primeru vlada ne bi bila več samovoljna. Odreči se svoji svobodi pomeni odreči se svoji človeškosti, pravicam človeštva, celo svojim dolžnostim. *Če svoji volji odvzameš vso svobodo, svojim dejanjem odvzameš vso moralnost.* Vedno je pravica do zaslužnjevanja nična, ne le zato, ker je nezakonita, marveč tudi zato, ker je absurdna in ne pomeni nič. Besedi suženjstvo in pravica si oporekata; druga drugo izključujeta. Naj govori človek človeku ali človek ljudstvu, vedno bodo naslednje besede nesmiselne: »Sklepam s teboj pogodbo, ki je tebi izključno v škodo in meni izključno v korist, in spoštoval jo bom, dokler mi bo všeč, ti pa jo boš spoštoval, dokler bo meni všeč« (Rousseau 2001, 17–18).

Rousseau je jasno opisal enakost, ki sledi iz uveljavljanja obče volje: »...vsako pristno dejanje obče volje nalaga vsem državljanom enake obveznosti in jim daje enake pravice, kar pomeni, da suveren pozna samo narod kot celoto in da ne razlikuje nikogar od tistih, ki jo sestavljajo« (Rousseau 2001, 37).

Družbena pogodba je soglasen sporazum vseh državljanov, da se ustvari neka zakonita država, kjer so vsi posamezniki obvezani z istimi dolžnostmi in pravicami – enakost vseh državljanov. Osnovni namen družbene pogodbe je ohranitev pogodbenikov – varovanje vsakega posameznika posebej, država ščiti enako pravice in dolžnosti vseh državljanov. Dogovor v družbeni pogodbi je trden, nepristranski, koristen in zakonit. Zakoni so uveljavljanje družbene pogodbe in so izraz obče volje. Pri njih sodelujejo vsi pripadniki neke družbe, katerih predmet zadeva vse in ni specifičnih problemov in ljudstvo odloča o samem sebi. Ljudstvo mora samo postavljati zakone, da je lahko suvereno. Vsi posamezniki imajo pravico sodelovati v državi in to pravico morajo tudi udeležiti. Čeprav vsi hočejo dobro, ne pride vedno do tega dobrega, ker niso dovolj izobraženi, njihov razum ni dovolj razsvetljen in gledajo v napačno smer. Ljudstvo je zato treba voditi in mu pokazati pravo pot in tukaj se pokaže potreba po zakonodajalcu in cenzuri. Tako ne smeta biti zakonodajna in suverena oblast nikoli združena v isti osebi (Rousseau 2001).

In ker smo v tem diplomskem delu spregovorili o diskriminaciji, o tistih posameznikih ali skupinah, ki so v naši državi postavljeni v neenak položaj in s tem nimajo enakih možnosti, bi morali zavoljo vseh argumentov in posledic, ki smo jih že izpostavili v tem diplomskem delu morda drugače pogledati na ustaljeno (moderno) dojemanje prava, kot je na primer nakazal na to pravni strokovnjak Benjamin Flander (2004) v svojem delu Pozitivna diskriminacija. Osredotočil se na načelo enakopravnosti in je prikazal nastanek načela in okoliščin, ki so privedle do razvoja instrumentov, ki nadgrajujejo pretežno formalističen pristop k uresničevanju enakopravnosti. V sodobnem pravu se je kot tak instrument uveljavila t.i. pozitivna diskriminacija, ki naj bi preprečevala manj ugoden družbeni položaj in ustvarjala enake možnosti manjšinskih, odrinjenih, ranljivih in depriviligiranih skupin na vseh področjih družbenega življenja. Čeprav je bila pozitivna diskriminacija v javnem in strokovnem dialogu izpostavljena kot protisloven instrument, se je avtor izognil njenemu

celostnemu prikazu zaradi pretiranosti in neuresničljivosti, in se je omejil na aksiološko, pravno-filozofsko in pravno-sociološka izhodišča ter podrobneje na ustavnopravno in primerjalno analizo in pokazal, kje ureditve že vsebujejo pozitivno diskriminacijo (Flander 2004, 11–14).

Slovenija jo je na določenih področjih (na primer Zakon o enakih možnostih žensk in moških) že sprejela, v tem diplomskem delu pa smo nakazali tudi druga področja, ki bi prav tako potrebovala nujno drugačno pravno ureditev, kot so izbrisani in tujci, pri čemur sem še posebej izpostavila prosilce za mednarodno zaščito, saj so v izjemno težkem položaju zaradi okoliščin, ki so jih privedle v situacijo, kjer v tuji državi zaprosajo za zaščito in zato, ker so v položaju, ko zase ne morejo javno spregovoriti, saj s tem tvegajo ne le izgubo človekovih pravic, ampak sploh *možnosti* za njihovo pridobitev, ker so te pravice že izgubili.

Pravičnost ne nastopa kot prvina pravnega diskurza, ne da bi bila prikrajšana za svojo bit. V sferi pravnega urejanja in pravnega odločanja se kolikor toliko avtentično manifestira izključno v *etičnem odnosu*, ki se izraža v *naklonjenosti drugemu*. Kot takšna se pravičnost med drugim udejanja kot dolžnost priznati poseben pravni položaj in posebna upravičenja šibkejšim, manjšim, obrobim in podzastopanim družbenim skupinam. Ta imperativ je poglavitni standard za presojo vrednostne kakovosti pravnega sistema (Derrida v Flander 2004, 3).

9 Sklep

V tem diplomskem delu na osnovi teoretično obravnavanih izhodišč in kvalitativne raziskave ocenjujem, da lahko potrjujem vse svoje hipoteze kot utemeljene.

- a. **Slovenija ravna kot neodgovorna država v primeru tujcev oziroma diskriminiranih skupin.** Tu izpostavljam glavne argumente, ki sem jih navedla v tem diplomskem delu: komparativna pravna analiza primerov prosilcev za azil, kot jih je navedel Matevž Krivic, in tudi to, da Slovenija s svojim zakonom o mednarodni zaščiti spušča standarde za pridobitev azila pod mednarodne – eden izmed dokazov za to so tudi primeri, ko prosilec po dobljenem negativu v Sloveniji azil ponudijo druge EU države, sum na diskriminacijo pa dokazujejo tudi statistični podatki o številu pridobljenih statusov in o trendu velikega števila upadanja le-teh. Drugi dokaz so izbrisani in potek njihovega reševanja oziroma nereševanja problema. Še posebej zaskrbljujoče je, da je slednji primer dobil veliko medijske pozornosti, izšlo je več literature z opozarjanjem na njihov primer, na njihovi strani je bilo celo Ustavno sodišče, pa Slovenija še vedno ne ravna kot pravna država.
- b. **Sovražni govor kot svoboda govora in neodgovorni odnos države do diskriminiranih vplivata na ustvarjanje pogojev neenakosti tujcev oziroma diskriminiranih skupin.** Tak primer so izbrisani, saj so politiki in mediji dovolili o njih sovražni govor, in kljub kasnejšemu osveščanju javnosti s širšega vidika je ta sovražni govor in neodgovorni odnos države do diskriminiranih povzročil dodatne pogoje neenakosti za izbrisane, problem še vedno ostaja le deloma rešen, prihodnost reševanja pa je ravno zaradi izrabe politične moči in neodgovornosti medijev izjemno negotova.
- c. **Žrtve diskriminacije si zaradi položaja, v katerem so, velikokrat ne morejo pomagati same.** To so pokazali intervjuji z žrtvami diskriminacije, ki so povedale, da se zavedajo brezizhodnosti njihovega položaja tudi glede na to, kako se (ne)rešujejo drugi primeri v praksi, njihove stiske pa zato dobivajo nedojemljive

razsežnosti. Tudi pregled instrumentov, ki so na voljo v ukrepanju, ko je bila kršena prepoved diskriminacije, ni pokazal optimističnega vidika, saj je diskriminacija težko dokazljiva, žrtve se bojijo še poslabšanja njihovega položaja in zato ostajajo odrinjene in brez moči.

- d. Pojav diskriminacije tujcev ni omejen le na tiste tujci, ki imajo probleme s statusom, pač pa so tudi tisti, ki imajo urejen status, žrtve diskriminacije zaradi dejstva, da so tujci.** To trditev potrjujem z več argumenti: tako na osnovi raziskave kot pregleda teorije. Na raziskave z žrtvami diskriminacije se je pokazalo, da kljub urejenemu statusu, znanju in izkušnjami, nekateri ne morejo dobiti zaposlitve že 15 let, spet drugi so pokazali, da so drugače obravnavani v šolstvu oziroma v izobraževalnih inštitucijah. V teoriji smo spoznali nastanek in razvoj ksenofobije v post-socialistični Sloveniji in ustvarjanje njenih globokih razsežnosti. Dodatno pa je bila diskriminacija tujcev pokazana tudi na pravni analizi socialnih pravic in kjer smo postavili pod vprašanje ustreznosti zakonov, ki razlikujejo pravice glede na različen status tujca (pravica do brezplačne pravne pomoči, dostop do neprofitnega stanovanja, socialne pravice, nadomestilo preživnine in dostop do statusa rezidenta za daljši čas), s tem pa prehajajo ti zakoni in pravilniki morda v protiustavnost s členi Ustave, ki govorijo o enakosti.

Namen tega diplomskega dela ni zgolj prikaz nepravčnosti in neodgovornosti Republike Slovenije, pač pa v imenu tistih, ki so na drugi strani *enakosti*, spregovoriti o njihovi stiski in spodbuditi k spremembi razmišljanja, zakonov in pristopa k problematiki. Resnost zahteve po rešitvi problema se je pokazala tako v pregledu teorije, kot v posameznih pogovorih in pregledu primerov diskriminacije, ki po mojem mnenju presegajo vse meje in Slovenijo izjemno negativno zaznamujejo tako s strani žrtev, kot tudi je omaloževana javna podoba Slovenije zato v svetu. Rešitve ne iščemo le v imenu žrtev in končanju njihove stiske – čeprav je to **nujno** potrebno, pač pa tudi zato, ker si želimo pravne in spoštovanja vredne države in tu menim, da obstaja interes po spoštovanju človekovih pravic vseh sodelujočih v tej raziskavi.

Obratno pa ignoranca pri reševanju tako pomembnih problemov ustvarja politični in varnostni problem, ki predstavlja grožnjo družbenemu redu v Sloveniji. V problemih se tu

ne bi smeli primerjati z EU, rekoč, ah, saj imajo tam še večje težave, saj smo kot majhna država specifični in lahko že *manjša dejanja* diskriminacije dosežejo veliko hujše posledice. Zaradi takšnega dopuščanja sovražnega govora in toleriranja diskriminacije se v Sloveniji ustvarja takšna sfera, ki odvrča tujce, da bi prišli v Slovenijo, tisti pa – in tu se ne omejujem le na tujce, ampak na vse ozaveščene v Sloveniji, ki diskriminaciji nasprotujejo in jo obsojajo, morda ob izbiri celo raje odidejo v drugo državo.

Država je navsezadnje vredna toliko kot posamezniki, ki jo sestavljajo. Če žrtvuje njihovo duhovno rast in bogatenje nekaj večji administrativni spretnosti oziroma dozdevku le-te, ki jo v podrobnostih poslovanja prispeva praksa, če svoje državljane ovira v rasti zato, da bi bili bolj ubogljivo orodje v njenih rokah – četudi v tem zasleduje koristne cilje – bo prej ali slej spoznala, da ni mogoče s pritlikavci dovršiti ničesar novega. Uvidela bo, da ji nazadnje nič ne koristi niti popolnost mehanizma, kateri je žrtvovala prav vse, kajti zmanjkalo ji bo življenjske moči, ki jo je pregnala zato, da bi njen stroj bolj gladko tekkel (Mill 2003, 252).

In kot sem izpostavila, pa izpostavljam še enkrat, saj ravno o tej tematiki nisem zasledila celostnega poročanja s strani medijev in tudi vladne informacije so mi bile zavajajoče glede na to, kako primeri izgledajo v praksi, opozarjam na *neustreznost zakona za mednarodno zaščito in na neustrezno prakso pri izvajanju postopkov*. Naj za konec omenim tudi, da v vsakdanjih pogovorih zasledila tudi argument, kot je, da ima Slovenija zelo dobre pogoje bivanja v Azilnem domu in s tem poenostavljen pogled naklonjenosti Slovenije do prosilcev za azil. Poudarjam, da je to *absurdno* – pa četudi se strinjam glede urejenosti bivalnih prostorov in tu dodajam tudi prijaznost in toplino uslužbencev Azilnega doma – saj ko vendar govorimo o mednarodni zaščiti, ne govorimo o bivalnih razmerah v azilnem domu, ampak o spektru zaščite človekovih temeljnih pravic v okviru pridobljenega statusa begunca po ženevski konvenciji ali po pridobljeni subsidiarni zaščiti. Morda s takšnim argumentom utišajo tiste, ki tu aplicirajo na ekonomske migrante in bi v okviru te logike morda morali biti *hvaležni* za nadstandardne bivalne razmere⁵? Pri mednarodni zaščiti ne gre za to: gre za pravico do azila, po tej pravici lahko oseba nadaljuje *relativno normalno* življenje v državi, ki mu je priznala pravico do azila. Zanima me, kaj bi na tak argument o dobrih bivalnih razmerah ali pa še celo, da bi bil ujet v tem postopku pri nas, odgovoril na primer iranski ambasador Mohammad-Reza Heydari na Norveškem, ki je zaprosil za

---

⁵ Zakon o mednarodni zaščiti pri nas iz zaščite izključuje ekonomske migrante.

politični azil prav tam januarja letos zaradi nestrinjanja s politiko svoje domovine in ki je azil tudi *takoj*, t.j. v enem mesecu, dobil? Ali pa ljudje, ki so bili v preteklosti prosilci za azil, kot so Albert Einstein, Alec Issigonis, Sigmund Freud, Lou Grade, Joseph Conrad, Piet Mondrain, Daniel Marot? Ali pa morda tudi tu klasificiramo ljudi na *manjvredne*, *večvredne*, *pomembne*, *nepomembne* idr.?

10 Literatura

1. Amnesty International Slovenija. 2010. *Človekove pravice v Sloveniji: Izbrisani*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/sl/ocp/pod-delov/clovekove-pravice-v-Sloveniji/izbrisani> (29. maj 2010).
2. Chaliel, Catherine. 1998. Oseba in obličje v filozofiji Emmanuela Levinasa. V *Personalizem in odmevi na Slovenskem*, ur. Peter Kovačič-Peršin, 361. Ljubljana: Društvo 2000.
3. Devetak, Silvo. 2006. Namesto uvoda. Ali je diskriminacija v Sloveniji ne le pravnomoralni, ampak tudi politični in varnostni problem? V *Diskriminacija na etnični in verski osnovi v Sloveniji*, ur. Silvo Devetak, 5–8. Maribor: ISCOMET - Inštitut za etnične in regionalne študije.
4. Društvo izbranih prebivalcev Slovenije. 2008. *Poročilo o delu za leti 2006 in 2007*. Poslano prek elektronske pošte avtorici. Ljubljana, 23. februar 2010.
5. --- 2010a. *Ali Slovenija sploh hoče biti pravna država? Poziv Društva izbranih razumnim ljudem*. Dostopno prek: <http://www.izbrisani.org/Poziv%20Dips%20Razumnim%20ljudem%201.03.08.htm> (16. junij 2010).
6. --- 2010b. *Poročilo o delu za leto 2009*. Dostopno na: <http://www.izbrisani.org/Porocilo%20o%20delu%202009.htm> (16. junij 2010)
7. Državljan Makedonije št. 1. 2010. Spletna anketa avtorice. 4. junij.
8. Državljan Makedonije št. 2. 2010. Spletna anketa avtorice. 5. junij.
9. Državljanica Finske. 2010. Spletna anketa avtorice. 12. junij.
10. Eurostat. 2010. *Zavrnitve prošenj za azil*. Dostopno prek: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00164&plugin=0> (8. junij 2010).
11. Fehr, Jennifer in Kai Sassenberg. 2009. Intended and unintended consequences of internal motivation to behave nonprejudiced: The case of benevolent discrimination. *European Journal of Social Psychology* 39 (6): 1093–1108. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=>

- 4&hid=14&sid=e0f38856-b690-4821-b5c48b8d971a7e68%40sessionmgr11 (6. junij 2010).
12. Flander, Benjamin. 2004. *Pozitivna diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
  13. Garšperlin, Anja. PIC. 2010. Intervju z avtorico prek elektronske pošte. Ljubljana, 12. junij.
  14. Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1995/1999. *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
  15. *Kazenski zakonik*. Ur. List RS, št. 55/2008 (4. junij 2008). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296> (18. junij 2010).
  16. Klemenčič, Goran. 2010. Intervju prek elektronske pošte. Ljubljana, 10. junij.
  17. Klinar, Peter. 1994. O nacionalni identiteti in etnonacionalizmih – Slovenija v tranzicijskem obdobju. V *Slovenski izziv II*, ur. Niko Toš, 44–45. Ljubljana: FDV-IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
  18. Kogovšek, Neža. 2010. *Vidiki diskriminacije pri izvajanju migracijske politike*. Dostopno prek: http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/CIP/9_4_2010gradivo_Kogovsek.pdf (6. junij 2010).
  19. Kogovšek, Neža in Brankica Petković. 2007. *O diskriminaciji: priročnik za novinarke in novinarje*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije. Dostopno prek: <http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Novice/Prirocnik%20o%20diskriminaciji%20-%20final%20all.pdf> (30. maj 2010).
  20. *Konvencija o statusu beguncev*. 1951. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/files/Konvencija%20o%20statusu%20beguncev.doc> (11. junij 2010).
  21. Kovačič, Gorazd. 2004. Izbrisani prikazani kot problem, ne kot oškodovanci. *Medijska preža*, marec/april. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/19/analiza/> (29. maj.2010).
  22. Kozinc, Nina. 2005. Nekateri elementi strukture nestrpnosti v Sloveniji. V *MI in oni: nestrpnost na slovenskem*, ur. Vesna Leskovšek, 97. Ljubljana: Mirovni inštitut.
  23. Krivic, Matevž. 2009. Slovenija sistematično krši pravico do azila. V *PP: Pravna praksa: časopis za pravna vprašanja*, (15. januar): 8–10.
  24. Krivic, Matevž. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 2. junij.

25. Kuhar, Roman (2010): *Na križiščih diskriminacije. Večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno prek: <http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Publikacije/Na%20kriziscih%20diskriminacije/Na%20kriziscih%20diskriminacije.pdf> (30. maj 2010).
26. Kuzmanić, Tonči. 2003. Ksenofobija v nekdanji SFR Jugoslaviji in v postsocialistični Sloveniji. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 02*, ur. Roman Kuhar in Tomaž Trplan, 14–33. Ljubljana: Mirovni inštitut.
27. Mill, John Stuart. 1857/2003. *Utilitarizem. O svobodi*. Ljubljana: Krtina.
28. Ministrstvo za notranje zadeve, Sektor za mednarodno zaščito. 2010. Intervju z avtorico prek elektronske pošte. Ljubljana, 11. junij.
29. Mirovni inštitut. Inštitut za sodobne sociološke in politične študije iz Ljubljane. 2001–2006. *Projekt Skupnosti za boj proti diskriminaciji: Za raznolikost – Proti diskriminaciji*. Dostopno prek: <http://www.antidiscrimination.etc-graz.at/cms/index.php?id=475> (28. maj 2010).
30. Pajnik, Mojca. 2002. Introduction: towards the others and those different. V *Xenofobia and post-socialism*, ur. Mojca Pajnik, 7–8. Mirovni inštitut, Ljubljana. Dostopno na: http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_politike_symposion_xenophobia.pdf (10. junij 2010).
31. Partnerica prosilca za azil. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. junij.
32. Partnerica tujca iz Iraka. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. junij.
33. Partnerica tujca iz Francije. 2010. Spletna anketa avtorice. Ljubljana, 2. junij.
34. Petković, Brankica. 2001. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti 01*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/nestrpnost/porocilo/01/nestrpnost.pdf> (10. junij 2010).
35. *Pravilnik o pravicah prosilcev za mednarodno zaščito*. Ur. list RS, št. 67/2008 (4. julij 2008). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200867&stevilka=2892> (11. junij 2010).
36. Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC. 2010a. *Kaj je to diskriminacija?* Dostopno prek: http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=86&Itemid=107 (30. maj 2010).

37. --- 2010b. Dostopno prek: http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=108&Itemid=129 (30. maj 2010).
38. Prosilec za azil št. 1. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 15. junij.
39. Prosilec za azil št. 2. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 16. junij.
40. Rousseau, Jean-Jacques. 2001. *Družbena pogodba ali načela političnega prava*. Ljubljana: Krtina.
41. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (31. maj 2010).
42. STA. 2010. Število prošelj za mednarodno zaščito v Sloveniji pada že 5 let. V *Dnevnik*, 22. februar. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042339523> (12. junij 2010).
43. Strojan, Tatjana. 2005. Protidiskriminacijska zakonodaja in njeno izvajanje v Sloveniji. V *Enakost in diskriminacija – sodobni izzivi za pravosodje*, ur. Marko Bošnjak et al., 98–129. Ljubljana: Mirovni inštitut.
44. Škerl Kramberger, Uroš. 2010. Referenduma o izbrisanih ne bo. *Dnevnik*, 16. junij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042367382> (17. junij 2010).
45. Ule Nastran, Mirjana. 1997. *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
46. Ule, Mirjana. 2005. Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 29–32. Ljubljana: Mirovni inštitut.
47. UNHCR. 2008. *Slovenia's new asylum lay sparks concern from UN refugee agency*. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=25221&Cr=asylum&Cr1=refugee> (10. junij 2010).
48. *Ukaz o razglasitvi zakona o brezplačni pravni pomoči*. Ur. list RS, št. 48/2001 (13. junij 2001). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200148&stevilka=2642> (20. junij 2010).
49. Urh, Polona. 2004. *Podobe islama v časniku Delo*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
50. *Ustava Republike Slovenije*. 1991. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/?id=150&docid=28&showdoc=1> (29. maj 2010).

51. *Zakon o mednarodni zaščiti*. Ur. list RS, št. 111/2007 (5. december 2007). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007111&stevilka=5504> (20. junij 2010).
52. *Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO)*. Ur. list RS, št. 93/2007 (12. oktober 2007). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200793&stevilka=4600> (28. maj 2010).
53. Zlatar, Franci. Slovenska filantropija. Intervju z avtorico. Ljubljana, 9. junij.